

Қашқадарё вилоят Кенгаши сессияси

28 июль куни Қаршида халқ депутатлари Қашқадарё вилоят Кенгашининг навбатдан ташқари сессияси бўлиб ўтди. Унда республика вазирликлари ва идоралари раҳбарлари, шаҳар ва туман ҳокимлари, вилоят ташкилотларининг вакиллари, вилоятдан сайланган Олий Мажлис депутатлари қатнашди. Сессияда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислон Каримов нутқ сўзлади.

Давлатимиз раҳбари ўз сўзида Қашқадарё вилоятининг мамлакатимиз иқтисодиётида тутган ўрни ва салоҳиятига юксак баҳо берди. Республикаимизнинг асосий нефть ва газ захиралари Қашқадарё ҳудудида жойлашган. Вилоят республикаимизда қазиб олинadиган газнинг 88 фоизини, нефтнинг 92 фоизини етказиб беради. Дон ва пахта етиштиришда ҳам олдинги ўринлардан бирида туради.

Аммо кейинги йилларда вилоятда халқ ҳўжалигининг барча соҳаларида қолоқлик, орқага кетиш ҳолатлари кўзга ташланаяпти, деди Президент. Иқтисодий ислохотлар суи бормокда. Бу йил ғалла тайёрлаш 59 фоизда қолиб кетди. Кичик ва ўрта бизнесни ривожлантиришга, фермерлар, тадбиркорларни қўллаб-қувватлашга жиддий эътибор қаратилмаяпти. Айниқса, қишлоқ ҳўжалигида ишни тўғри ташкил эта билмаслик оқибатида аҳолининг турмуш шароити яхши томонга ўзгармаяпти. Деҳқонлари бой юртгина обод бўлишини асло ёддан чиқармаслик лозим. Шундай катта имкониятларга эга вилоятда 27 фоиз аҳоли тоза ичимлик суви, 42 фоиз аҳоли табиий газ билан таъминланмаганини қандай изоҳлаш мумкин. Бутун мамлакатни газ билан таъминлайдиган воҳа газлаштириш бўйича вилоятлар ўртасида охириги ўринлардан бирида турибди.

Воҳада юз берган қолоқлик, ночор аҳволда, албатта, вилоят раҳбарларининг ишни тўғри ташкил этолмагани, кучи, қобилияти, савияси етмагани асосий сабабдир.

Сессияда ташкилий масала кўрилди. Ш. Бегматов бошқа ишга ўтганлиги муносабати билан вилоят ҳокими вазифасидан озод этилди.

Президент Ислон Каримовнинг тавсиясига биноан депутатлар Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг биринчи ўринбосари, Макроиқтисодиёт ва статистика вазири лавозимида ишлаб келаятган Б. Ҳамидовни Қашқадарё вилояти ҳокими этиб тасдиқлади.

Сессияда сўзга чиққан Қарши Давлат университетининг ректори, Олий Мажлис депутати Н. Ҳакимов, Халқ демократик партияси вилоят Кенгашининг биринчи котиби, Олий Мажлис депутати Ф. Омонов, Қамаш тумани хотин-қизлар қўмитаси раиси, туман ҳокими ўринбосари Д. Холбоева, Китоб туманидаги «Китоб» агрофирмаси раҳбари З. Бурхонов, Ўзбекистон Қаҳрамони, халқ шоири А. Орипов ва бошқалар Юртбошимиз нутқида кўрсатиб ўтилган муаммоларни ҳал этиш барча даражадаги раҳбарларнинг бурчи эканлигини таъкидладилар.

Мусулмон НАМОЗОВ,
Абдужалол ТАЙПАТОВ,
ЎЗА махсус мухбирлари

Президент Ислон Каримовнинг халқ депутатлари Қашқадарё вилоят Кенгаши сессиясида сўзлаган нутқи

Ассалому алайкум, қадрли дўстлар!

Ҳурматли депутатлар!

Бугун сиз, азизлар билан учрашиб турганимиздан фойдаланиб, сизларга, сиз орқали Қашқадарё воҳасига ва шу заминда яшайдиган барча инсонларга ўзимнинг ҳурмат-эҳтиромимни изҳор этмоқчиман.

Қашқадарёни таъриф ва тавсиф этганда, унинг ер ости ва ер усти бойликлари ҳақида, бутун мамлакатимизни бу табиий захиралардан олинadиган маҳсулотлар билан таъминлашдаги ўрни ҳақида, пахта, ғалла етиштириш бўйича етакчи ўринда туриши, бу воҳанинг бетакрор табиати тўғрисида кўп сўз юритишимиз мумкин. Ва буларнинг ҳаммаси ўринли, ҳаммаси асосли бўлади.

Қашқадарё ҳақида гапирганда, мен аввало, бу саховатли заминдаги бағрикенг, юраги тоза, ҳаёт синовларида чиниққан, чўл шамолларида қорайган, қўли қадоқ деҳқонларни, конларда тер тўкиб ишлаётган одамларни кўз олдимга келтириб, фидокорона меҳнати, инсоний фазилатлари учун уларга доимо таъзим қиламан.

Китоб тоғлари ва Яккабоғнинг сўлим боғларини, Деҳқонобод яйловларию Косон ва Нишоннинг дала-даштларини, Муборакнинг текисликларини кезган, Шахрисабз обидаларини томоша қилган одам бу ўлкага беихтиёр мафтун бўлиб қолади.

Шу билан бирга, Қашқадар-

ёнинг мамлакатимиз иқтисодий салоҳиятида ўзига хос алоҳида ўрни бор.

Бугунги кунда республикаимиз бўйича қазиб олинаётган табиий газнинг 88 фоизи, нефтнинг 92 фоизи Қашқадарё вилояти ҳиссасига тўғри келади. Толлимаржон ГРЭСи, Муборак газни қайта ишлаш заводи, Кўкдумалоқ нефть кони ва бошқа иншоотлар мамлакатимизнинг асосий ёнилғи-энергетика базасини ташкил этади.

Ҳозирги пайтда барпо этилаётган Шўртан газ-кимё мажмуи эса мамлакатимиз халқ ҳўжалигида, умуман, иқтисодий салоҳиятимизнинг юксалишида муҳим аҳамиятга эга. Бу корхона ишга туширилгач, йилига 125 минг тонна полиэтилен хомашёси, 103 минг тонна газ конденсати, 142 минг тонна суюлтирилган газ маҳсулотлари ишлаб чиқара бошлайди.

Корхона қурилишига АҚШ, Германия, Япония, Италия ва бошқа мамлакатларнинг нуфузли компаниялари жалб этилиб, 650 миллион АҚШ доллари миқдоридаги сармоя сарфланади. Бу улкан саноат корхонаси тўла қувват билан ишлай бошлагач, нафақат полиэтилен хомашёси ва плёнка, айни вақтда экспортбоп ва рақобатбардош уй-рўзгор буюмлари, газ ва сув қувурлари, техник ускуналар каби халқ ҳўжалиги эҳтиёжлари учун зарур маҳсулотларни ҳам ўзимизда

тайёрлаш имкониятига эга бўламиз.

Яна бир муҳим жиҳати, мажмуанинг биринчи навбати фойдаланишга топширилгач, икки мингга яқин янги иш ўрни очилади.

Деҳқонобод тумани ҳудудида жойлашган туз кони ёнида қуриладиган, йилига 500 минг тонна калийли ўғит ва 500 минг тонна ош тузи ишлаб чиқариш қувватига эга завод ҳам вилоят иқтисодиётини ривожлантиришда салмоқли омил бўлади.

Шу ўринда вилоятнинг мамлакатимиз қишлоқ ҳўжалигида тутган ўрнини ҳам алоҳида таъкидлаб ўтиш жоиз. Қашқадарёлик заҳматкаш деҳқон ва чорвадорлар етиштириб келаятган пахта ва дон, мева ва узум, сабзавот, полиз, гўшт ва сут маҳсулотлари халқимиз дастурхонини тўкин, турмушини фаровон этишга хизмат қилмоқда.

Бу воҳанинг улкан сув иншоотлари, хусусан, дунёда ягона бўлган 6 та насос станцияси секундида 240 куб метр Амударё сувини 132 метр баландликка — Толлимаржон сув омборига кўтариб бериб, охириги йилларда 200 минг гектар ерни ўзлаштириш имконини бергани ҳам бу ерда ҳақиқий миришкор, изланувчан одамлар меҳнат қилаётганидан далолатдир.

Азиз юртдошлар!

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, Қашқадарё вилояти

(Давоми 2-бетда)

Tadbir

БИЗ – СОҒЛОМ БОЛАЛАРМИЗ

Тошкент вилоятининг Чирчиқ шаҳридаги 8-нутқида нуқсонли бўлган болалар боғчасида бўлиб ўтган семинарда вилоятдаги барча туман халқ таълими бўлимлари мактабгача таълим муассасалари услубчилари, болалар боғчаларининг мудирилари, логопед ва психологлар иштирок этдилар. 8-маҳсус болалар боғчаси тарбияланувчилари ота-оналари иштирокида «Менинг оилам» мавзусида мусобақа ўтказдилар. Мусобақада оила аъзолари «Уй вазифаси», «Педагогик вазият», «Уй бекаларига ёрдам», «Оналарга бағишланган энг чиройли сўз», «Саҳна кўринишига кўра эртақ номини топиш», «Менинг уйим — менинг кўргоним» каби шартлар бўйича ўз маҳоратларини намойиш қилдилар.

Ғоят қизиқарли ва жонли ўтган беллашувда оила аъзоларининг аҳиллиги, ҳушмуомалалиги, топқирлиги, эпчиллиги,

отанинг оилада тутган ўрнига кўра ном берилди. Жумладан, Усмоновлар оиласига «Меҳрибон оила», Бўриевлар оиласига «Садоқатли оила», Аноркуловлар оиласига «Самимий оила», Маҳмудовлар оиласига «Назokatли оила», Бурхоновлар оиласига «Аҳил оила» деган ном ҳамда уларнинг барчасига «Энг яхши оила» эмблемаси берилди.

Беллашувда 15-«Адолат» ма-

ҳалласи раиси Б.Рустамов «Энг яхши оила»ларни рағбатлантирди.

Шундан сўнг анжуман иштирокчилари бола ривожланишига хизмат қиладиган турли мавзуларда ўтказилган очиқ машғулотлар билан танишдилар.

Шуниингдек, семинар иштирокчилари шаҳардаги 24-нутқида нуқсонли бўлган маҳсус болалар боғчасида ҳам бўлдилар. У ерда

жажжи кичкинтойлар иштирокида «Ақмал ва Заринанинг саргузаштлари» сахналаштирилган кўринишда намойиш қилинди. Машғулотнинг мақсади гигиеник омиллар, табиат кучлари, жисмоний машғулотлар ва ўйинлардан фойдаланган ҳолда болаларда ҳаракат фаоллигини ривожлантириш, чидамлилиқ, ўз кучига ишончни шакллантиришдир.

Семинар сўнггида кузатишлан машғулотлар юзасидан давра суҳбати ўтказилди. Унда мутахассислар, амалиётчилар сўзга чиқишиб, ўз фикр-мулоҳазалари ва таклифларини билдирдилар.

Дилбар ХўЖАЕВА
Суратларда семинардан лавҳалар акс этган.
Равиль АЛЬБЕКОВ
олган суратлар

Президент Ислам Каримовнинг халқ депутатлари Қашқадарё вилоят Кенгаши сессиясида сўзлаган нутқи

(Давоми. Боши 1-бетда)

юксак ишлаб чиқариш салоҳияти билан бирга, бой тарихий анъаналарга ҳам эга. Воҳада кўп асрлик тажрибаси бўлган ўзига хос деҳқончилик ва чорвачилик мактаби мавжуд. Бу ерда қадимдан кулолчилик, ҳунармандчилик, темирга ишлов бериш сингари саноатнинг дастлабки кўринишлари вужудга келган.

Қадимий Кеш, Насаф, Косон, Ғузор ва бошқа ўнлаб шаҳарларда бунёд этилган мадраса, работ, масжид ва қарвонсаройлар, тарихимизнинг ноёб ёдгорлиги бўлмиш Шаҳрисабздаги Оксарой каби кўплаб меъморчилик обидалари олис аجدодларимизнинг бетакрор турмуш маданиятидан, бунёдкорлик салоҳиятидан далолат беради.

Бу юрт айна пайтда башариатнинг маънавий тараққиётига сезиларли ҳисса қўшган буюк фарзандлари билан ҳам маълум ва машҳурдир. Биргина Насаф шаҳридан чиқиб «Насафий» тахаллуси билан шўрат қозонган ўндан ортик олимларнинг номи ҳаммамизга яхши маълум. Ислам оламини ўзининг бебаҳо илмий мероси билан бойитган ва юртимизнинг шон-шўхратини жаҳонга таратган кўплаб азиз-авлиёлар, олиму уламолар фақат қашқадарёликларнинг эмас, балки бутун ўзбек халқининг фахри ва ғуруридир.

Буюк саркарда ва давлат арбоби, илм-фан ва маданият ҳомийси, соҳибқирон Амир Темур ҳазратларининг ҳам шу заминда вояга етгани воҳада яшаётган ҳар бир инсон қалбини ифтихор туйғусига тўлдирди. Бизнинг қандай улуг инсонларнинг авлоди ва вориси эканлигимизни эслатиб, доимо эзгу ва юксак мақсадлар сари руҳлантириб туради.

Мен Қашқадарё аҳлини ўз ота-боболаридан ватанпарварлик ва фидойилик, бунёдкорликни мерос қилиб олган ва шундай фазилатларга муносиб бўлишга, ўзининг гайрат-шижоати, Ватанга, она заминга меҳр-муҳаббати билан мустақиллигимиз пойдеворини мустаҳкамлашга интилиб яшайдиган мард, ориятли инсонлар деб биламан ва қадрлайман.

Энди сизларга бир савол берсам: шундай бекиёс имкониятларга қарамасдан, нима учун Қашқадарё вилояти кейинги йилларда сурункасига деярли барча кўрсаткичлар бўйича ўз мавқеини йўқотиб боряпти? Нега ижтимоий-иқтисодий ривожланишда олға силжиш сезилмаяпти?

Келинлар, бир-биримизнинг кўзимизга тик қараб, мана шу масалалар ҳақида батафсил гаплашиб олайлик.

Менинг фикримча, бу ҳолнинг асосий сабаби шундаки, Қашқадарё вилоятида янгиликни жорий қилиш, ислохотлар орқали ҳаётни яхшилашга, фаолиятимизни янгитдан ташкил этишга, ишга муносабатни тубдан ўзгартириш, меҳнатни рағбатлантиришга етарлича аҳамият берилмаяпти.

Одамларни олдимизда турган кийинчиликларни енгиш

йўлида белни маҳкам боғлаб меҳнат қилишга даъват этиш, уларнинг руҳини кўтариш, уларни бошқариш, тўғри йўл кўрсатиш, бир кунлик ўткинчи ташвишлар билан эмас, балки эртанги кунимизни, келажакни, фарзандларимизнинг истиқболини ўйлаб, янги-янги марраларга интилиб яшаш, бутун борлигимизни ана шу мақсадларга эришиш учун сафарбар қилишда, афсуски, вилоятда ҳеч қандай ўзгариш сезилмаётганини, бу борада заиф бўлиб турганимизни айтиб ўтмоқчиман.

Табиий клим шароити кулай, ери ҳосилдор бўлишга қарамасдан, вилоятда охириги икки йилнинг ўзидда кўзда тутилганидан 57 минг тонна пахта кам етиштирилиб, давлатга пахта сотиш режалари бажарилмади. Фақат ўтган йилнинг ўзидда вилоятдаги 14 та тумандан 9 таси, пахта етиштиришга ихтисослашган 176 та хўжалиқдан 96 таси давлат буюртмасини бажара олмади.

Баҳористон, Ғузор, Нишон, Муборак туманларида ҳосилдорлик гектарига 15-17 центнерга тушиб қолди. Бу кўрсаткич 36 та хўжалиқда 20 центнердан, 26 та хўжалиқда 15 центнердан, 9 та хўжалиқда эса 10 центнердан ошмаяпти.

Ғаллачиликдаги аҳвол бундан ҳам ачинарли. Бошоқли дон етиштириш режаси 1998 йилда 77 фоиз, ўтган йили 75 фоиз бажарилган бўлса, жорий йилда бундан ҳам паст-даражада — 41 фоизда қолиб кетди. Давлатга дон сотиш режаси атиги 59 фоизни ташкил этди.

Албатта, биз бу йилнинг қишлоқ хўжалиги учун оғир келганини, қурғоқчилик ва сув танқислиги рўй берганини, Толлимаржон ва бошқа сув омборларида сув етишмаслиги туфайли кўп экинларнинг суғоришдан қолиб нобуд бўлганини, шу билан бирга, нафақат хўжаликлар, биринчи навбатда, шу ерда яшайдиган одамларнинг катта кийинчиликларга дучор бўлганини яхши тушунамиз.

Шунинг учун давлат ҳам, ҳукуматимиз ҳам қурғоқчилик оқибатларини бартараф этиш бўйича тегишли чора-тадбирларни кўрмоқда. Айтмоқчи-манки, ҳеч ким бу офат қаршида ёлғиз қолмайди.

Лекин табиатнинг шундай синовларига бардош бериб, қўшимча имкониятларни топиб, одамларни сафарбар этиш аввало шу ердаги раҳбарларнинг вазифаси ва бурчи эмасми?

Шуни афсус ва ташвиш билан қайд этиш лозимки, қишлоқ хўжалигининг бошқа соҳаларида ҳам маҳсулот етиштириш ҳажми йил сайин пасайиб бормоқда. Сабзавот ҳосилдорлиги ўтган йили 1998 йилга нисбатан 24 центнерга камайиб кетди, картошкадан гектарига 59 центнер, мева ва узумдан эса 23-31 центнер ҳосил олинмапти, холос.

Вилоятда вужудга келган ахволни кенгрок олиб қарайдиган бўлсак, сув таъминоти

етарли бўлган 1998-99 йилларда ҳам кўзда тутилганидан анча кам ҳосил олингани, режалар барбод бўлгани, ишлаб чиқариш кўрсаткичларининг тахлили бу иллатларнинг негизи бошқа жойда эканини очиқ-ойдин кўрсатиб турибди.

Айниқса, агротехника қоидаларига риоя қилмаслик, экиш муддатларини асоссиз равишда кечиктириб юбориш, катта-кичик раҳбарларнинг иш услуби ўзгармаётгани, уларнинг ризқ-рўзимиз манбаи бўлган ерга, шу ердан ҳосил ундирдиган заҳматкаш деҳқон меҳнатига бефарқ муносабатда бўлаётгани, ислохотларнинг асл моҳиятини тушуниб етмаслиги ҳам мана шундай ачинарли оқибатларга олиб келмоқда.

Вилоят, туман ва хўжалик раҳбарларининг кўпчилиги фақат тилда «ислохотчи» бўлгани туфайли эски тизимдан қолган усулларга барҳам берилмаяпти, ишни ташкил этишнинг замонавий усуллари ханузгача жорий этилмаяпти.

Даромад ва харажатларни аниқ ҳисоблаш, бу ишларни тўғри йўлга қўйиш ночор аҳволда.

Мавжуд 147 та ширкат хўжалигидан ўтган йил натижалари бўйича фақат 3 тасида ҳиссдорларга дивидент тўланганига нима дейиш мумкин?

Ўзингиз айтинг, ахир одамлар қилган меҳнатининг натижасини кўрмаса, янги мулк шакллариининг афзаллигини ҳис этмаса, бу ислохотларни обрўсизлантиришга олиб келмайдими? Вилоятда бу ҳақда бош қотирадиган, қайғурадиган одам борми?

Фермер хўжалиқларининг ахволи таҳлил этилганда ҳам жиддий нуқсонлар кўзга ташланади. Бугунги кунда вилоят бўйича 2890 та фермер хўжалиги рўйхатдан ўтган. Уларнинг асосий қисми деҳқончилик билан шуғулланади.

Бу йил фермер хўжалиқларининг техника воситалари ва минерал ўғитларга бўлган эҳтиёжи бор-йўғи 21-25 фоиз таъминланди. Уларга тижорат банклари томонидан талаб этилганга нисбатан 10 фоиз микдорида кредит берилди, холос.

Энг ёмони, фермер хўжалиқларига, тадбиркорлар фаолиятига тўсқинлик қилиш, уларнинг ҳуқуқларини поймол этиш ҳоллари ҳалигача давом этмоқда. Бундай хўжалиқларни рўйхатга олиш, уларга ер ажратиш, кредит бериш борасида ноқонуний ҳаракатлар ҳали ҳамон сақланиб қолмоқда.

Масалан, «Бобур» фермер хўжалигини рўйхатга олиш ва унга ер ажратиш тўғрисидаги фуқаро Ҳайдаровнинг мурожаати Китоб тумани ҳокимлиги томонидан асоссиз равишда рад қилинган. Фақат адлия идоралари аралашувидан кейингина ушбу масала ижобий ҳал этилган.

Тадбиркорлар З. Соатова, Т. Шарипов, Р. Қаюмовлар чорвачилик билан шуғулланиш мақсадида ҳамма керакли хўжалиқларни тайёрлаб, «Пахтабанк» ва «Асакабанк»нинг ви-

лоят бўлимларига микрокредит олиш учун апрель-май ойларида мурожаат қилишган. Афсуски, унча мураккаб бўлмаган шу масала ҳам ҳалигача ҳал этилмай келмоқда.

Фермерлар ҳаракатига тўғаноқ бўлаётган раҳбарларнинг гайриқонуний хатти-ҳаракатлари тўғрисидаги бундай мисолларни яна кўплаб келтириш мумкин. Вазирлар Маҳкамасининг ярим йиллик яқунларига бағишлаб ўтказилган мажлисида гап асосан қишлоқ хўжалиги соҳасини юксалтириш хусусида боргани бежиз эмас. Бунинг маъно-мазмунини, авваламбор, деҳқоннинг қосасини оқартириш, нонини бутун қилиш, меҳнатини рағбатлантиришдан иборатдир.

Бунга эришиш учун эса биз бошлаган ислохотларимизни изчил давом эттиришимиз керак. Токи бу ислохотлар номига, хўжакўрсинга эмас, ҳисобот учун эмас, ҳақиқатда деҳқоннинг ҳаёти фаровон бўлишига хизмат қилсин.

Деҳқон ўз мулкнинг эгаси бўлсин, деб кўп гапирармиз, катта-катта минбарлардан даъват этамиз.

Содда қилиб айтганда, бунинг маъноси шуки, эл-юртни, барчамизни боқадиган, кийинтирадиган деҳқон ўз меҳнатидан тўла манфаат кўрсин, унинг ҳаёти ёруғ бўлсин.

Ҳурматли депутатлар! Вилоятдаги саноат ва капитал қурилиш соҳасини таҳлил қилганда, жиддий камчиликлар кўзга ташланади.

Ўтган йили вилоятдаги 11 та корхона режадагига нисбатан 146 миллион сўмлик саноат маҳсулотини, 10 та корхона эса қарийб 60 миллион сўмлик халқ истеъмоли молларини кам ишлаб чиқарган эди. Шу йилнинг биринчи ярмида эса 12 та корхона 640 миллион сўмлик саноат, 7 та корхона 152 миллион сўмлик халқ истеъмоли молларини кам ишлаб чиқарди.

Нафақат саноат, қурилиш соҳасидаги, балки савдо ва хизмат кўрсатиш соҳаларидаги аҳволнинг тахлили ҳам шуни кўрсатадики, умуман вилоятда чет мамлакатлардан сармоя олиб келиш, сармоядорларни қизиқтириш ишлари талабга жавоб бермайди.

Хўш, хорижий сармоядорларни нима ҳисобидан қизиқтириш мумкин? Аввало, мана шу саховатли заминдаги бойлик, табиий ресурслар ҳисобидан, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари, уларни қайта ишлаш бўйича янги-янги корхоналар қуриш таклифлари билан қизиқтириш мумкин. Афсуски, бу борада мутлақо иш олиб берилмаяпти.

Шундай тасаввур туғиладики, Қашқадарёга, Қарши шаҳрига сармоядорлар гўёки йўлни билмайди. Чунки, маҳаллий раҳбарларда бу ўта муҳим масалалар етарли эътибор йўқ.

Авваламбор, вилоят раҳбарлари, шу соҳага масъул бўлган мутасаддилар ҳамон эски замон қолиплари билан яшамокда. Эртанги кун ҳақида қайғуриш, вилоятни ривожланти-

риш ҳақида бу одамларнинг ўзидан тайёргарлик йўқ, энг ачинарлиси, улар бу ишга тайёр бўлган, шунга қўл урамани, деб интиладиган кишиларга йўл бермайди.

Ҳисоботларга кўра, вилоятда 37 та қўшма корхона бор. Шундан 22 таси фаолият кўрсатяпти, 15 таси эса турли сабабларга кўра тўхтаб турибди.

Деҳқонобод, Ғузор, Касби, Нишон, Усмон Юсупов туманларида қўшма корхоналар умуман ташкил қилинмаган. Бу ҳақда қанча гапириш мумкин? Наҳотки, бундай корхоналар замон талаби, тараққиёт омили, одамларни иш билан банд этишнинг яна бир имконияти эканини бу туманларнинг раҳбарлари тушунмаса?

Қишлоқ инфратузилмасини ривожлантириш борасидаги режаларнинг бажарилиши ҳам қониқарсиз аҳволда. Табиий газ ҳамда ичимлик сув тармоқларини ётқизиш ишлари бир қатор туманларда ўз ҳолига ташлаб қўйилган.

Ваҳоланки, вилоят бўйича аҳолининг 27 фоизи тоза ичимлик суви билан, 42 фоизи табиий газ билан таъминланган эмас.

Жорий йилда ҳукумат қарори билан режалаштирилган 56 та қишлоқдан фақат 21 тасига табиий газ, 45 та қишлоқдан атиги 6 тасига ичимлик суви етказиб берилди.

Мамлакатимизда Кадрлар тайёрлаш ва Соғлом авлод йили дастурлари асосида улкан ишлар амалга оширилаётганидан барчамиз хабардормиз. Лекин вилоятда янги ўқув йилига тайёргарлик кўриш ҳам талаб даражасида эмас. Битта академик лицей ва 12 та касб-ҳунар коллежи қурилиши сабабсиз равишда чўзиб юборилмоқда. Бу борада режалаштирилган қурилиш-монтаж ишлари 35 фоиз бажарилган, холос.

Шу билан бирга, ушбу иншоотлар қурилиши текширилганда ўтган йили 3,5 миллион сўм, жорий йилнинг олти ойида эса қарийб 1 миллион 600 минг сўмлик қурилиш-монтаж ишлари қўшиб ёзилгани, бир ярим йил давомида 12,5 миллион сўмдан зиёд бюджет маблағлари мақсадсиз сарфлангани аниқланди.

Вилоятда қурилиш соҳасидаги ислохотларга ҳам етарлича аҳамият берилмаяпти. 226 та пудрат ташкилотларидан ярми ханузгача давлат тасарруфидан чиқарилган эмас. Вилоятда бугунги кунда бор-йўғи 8 та хусусий қурилиш ташкилоти фаолият кўрсатиб, уларда атиги 109 нафар ишчи меҳнат қилмоқда.

Табиийки, бу муҳим соҳага етарлича эътибор берилмагач, қурилиш сифати, ободончилик ишлари ҳам ўлда-жўлда бўлади.

Қарши шаҳри ва туман марказларида олиб борилаётган аксарият ободончилик ишлари талабга жавоб бермайди. Масалан, вилоят марказидаги сайилгоҳ ва хиёбонни, вокзалолди майдонини, шу-

(Давоми 3-бетда)

Президент Ислам Каримовнинг халқ депутатлари Қашқадарё вилоят Кенгаши сессиясида сўзлаган нутқи

(Давоми. Боши 2-бетда)

нингдек, савдо ва маиший хизмат шохобчаларини қуришда табиий иқлим шароити, миллий меъморчилик анъаналари ҳисобга олинмаган.

Бизнинг айрим қурувчи-лойиҳачиларимизга теккан бир касаллик бор. У ҳам бўлса — бетонпарастлик касали. Керак-нокерак жойда ҳаммаёқни бетонга бостириб ташлайверишади. Барака топкурлар, ўзингиз ўйланг, ахир, ёзда иссиқ 40-45 даражадан ошиб кетадиган Қаршида бетонга шунчалик ружу қўйиш шартми? Қайси ақл билан шундай қилиш мумкин?

Маҳалланинг ҳаётимиздаги ўрни, ижтимоий аҳамияти ҳақида, унинг аввало соғлом муҳит ва тарбия маскани бўлиши кераклиги ҳақида кўп гапирармиз. Юртимизда маҳаллаларни обод қилиш, хусусан, ҳамма қулайликларга эга бўлган замонавий гузарлар барпо этиш яхши анъанага айланиб қолди. Афсуски, Қашқадарёда бу соҳада ҳам оқсоқлик бор. Вилоятдаги 361 та маҳалладан бор-йўғи 65 таси ўз гузарига эга. Бу ҳақда яна қанча гапириш мумкин, ахир?

Агар шундай бир савол қўйсам, унга жавоб топиш жуда қийин: нима учун вилоятда ободончилик ишларига эътибор кам? Нима учун шаҳар-қишлоқларда, туманларда, вилоят маркази — Қарши шаҳридаги ободончилик ишлари талабга жавоб бермайди?

Очик айтиш керак: кейинги йилларда бу масалага эътибор, астойдил ёндашув деярли сезилмаяпти. Бу юрт ўзимники, уни обод қилсам, ўзимга нафи тегади, болаларимга, набираларимга, зурёдларимга мерос бўлиб қолади, деган тушунчанинг ўзи йўқ. Уни шакллантириш, кенг тарғиб қилиш ҳақида ҳеч ким бош қотирмаяпти.

Хурматли депутатлар!

Вилоятда аҳолининг табиий ўсиш даражаси баландлигига қарамасдан, ҳанузгача одамларни, айниқса, ёшларни иш билан таъминлашнинг аниқ режаси тузилмаган. Амалдаги бандлик дастури пухта ишлаб чиқилмаган.

Минг афсуски, ушбу муаммони ҳал этишнинг асосий омили бўлган кичик ва ўрта бизнесни ривожлантиришга ҳам етарли аҳамият берилмаяпти. Мана бу рақамларга эътибор беринг. Вилоят бўйича рўйхатдан ўтган кичик ва ўрта бизнес корхоналарининг умумий сони 11 минг, 126 тани ташкил этади. Ана шу корхоналардан 1900 таси сўнгги бир ярим йил ичида рўйхатга олинган. Айни пайтда 1713 таси ўз фаолиятини тўхтатган.

Вилоят, шаҳар ва туман ҳокимлари, «Бизнесфонд» вилоят бўлими, Тадбиркорлар ва товар ишлаб чиқарувчилар палатаси раҳбарларининг бу соҳани ривожлантириш бўйича аниқ режаси йўқлиги туфайли ишсизлик кескин муаммага айланиб бормоқда.

Мен бу ҳақда яқинда ярим йиллик якунларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг

мажлисида айтган фикримни яна такрорламоқчиман: аҳолини иш билан таъминлаш масаласи — биз учун энг долзарб, кўп-кўп муаммоларни ечадиган, керак бўлса, ҳаёт-мамонт масаласидир.

Ишсизлик эса, ўзингизга маълум, жиноятчиликни, қонунбузарликни юзага келтирадиган асосий сабаблардан бири ҳисобланади.

Вилоятда 1999 йилда умумий жиноятлар миқдори 1998 йилга нисбатан 25 фоиз, оғир ва ўта оғир жиноятлар содир этиш ҳоллари эса 30 фоиз ошган.

Кейинги йилларда қасддан одам ўлдириш, босқинчилик, ўғрилик, талончилик ҳолатлари, вояга етмаган, муқаддам судланган шахслар, уюшган гуруҳлар томонидан содир қилинаётган жиноятларнинг кўпайиб бораётгани айтинқса ташвишланарлидир. Бунинг сабаби ҳам юқоридаги фикрнинг тўғрилигини тасдиқлаб турибди.

Айниқса, ҳуқуқ-тартибот идоралари жамоатчилиги билан ҳамкорликда бу борада таъсирчан чоралар кўрмаяпти, янада аниқроқ айтсак, ўз вазифасини қониқарли бажара олмаяпти.

Шу ўринда вилоятда маънавий-маърифий ва тарбиявий ишларнинг сусайиб кетганини, вилоят ва туман ҳокимларининг бу соҳага шахсан жавобгар эканини унутиб қўйганини ҳам афсус билан таъкидлаш жоиз.

Ўтган йилнинг декабрь ойида мана шу залда бўлган сайловолди учрашувида ислохотларни амалга оширишга халақит бераётган, вилоят иқтисодиётининг ривожланишига салбий таъсир кўрсатаётган камчилик ва нуқсонлар, уларнинг сабаблари ва бартараф этиш йўллари ҳақида фикрлашиб олган эдик. Шундан бери орадан етти ойдан кўпроқ вақт ўтди.

Бугун шуни таъкидлашим лозимки, вилоят раҳбарларининг айтилган гаплардан керакли хулоса чиқариб олмагани, ўз ишида ўзгариш ясашга кучи, қобилияти, билими, савияси етмагани натижасида деярли барча соҳаларда ўсиш ўрнига орқага кетиш ҳоллари янада кучайгани аччиқ ҳақиқатдир.

Шундай вазиятнинг юзага келиши сабаблари, энг аввало, маҳаллий раҳбарларнинг фаолиятига бориб тақалади.

Чунки вилоят бўйича ишлаб чиқариш соҳаларини изчил ривожлантиришнинг аниқ ҳисоб-китобларга асосланган истиқбол режалари ва стратегик йўналишлари белгилаб олинмаган. Олға интилмасдан, келажакни аниқ тасаввур этмасдан, зарур ҳисоб-китоб қилмасдан туриб бирор натижага эришиш мумкинми?

Минг афсуски, вилоят ҳаётининг бирон-бир соҳасида ташаббускорлик, интилиш ва изланиш сезилмайди, чуқур асосланган ҳаракат дастури мавжуд эмас. Шунинг оқибатида барча соҳаларда иш ўз ҳолига ташлаб қўйилган, палатпартиш олиб борилмоқда. Уму-

ман олганда, вилоятдаги бугунги вазият барчамизни ташвишга соладиган ҳолатга тушиб қолган.

Бу аҳволни қандай қилиб тузатиш мумкин? Келажакда қандай ишлашимиз керак? Раҳбарларнинг ношудлиги, бепарво ва лоқайдлиги туфайли одамлар кўнглида пайдо бўлган ишонсизлик кайфиятини қандай қилиб йўқотиш мумкин?

Бу оғир, ўта мураккаб муаммоларни ечишда ким масъулиятни ўз зиммасига олиши зарур, ким ўз атрофида соғлом кучларни, эртанги кунга, янгиликка интилган, қўлидан иш келадиган мутахассисларни жалб қилишга қурби етади, деган савол туғилади.

Афсуски, бу саволларга қониқарли жавоб топиш жуда қийин. Вилоят раҳбарларининг, хусусан, вилоят ҳокими Шўхрат Бегматовнинг фаолиятига баҳо бериб, юқорида зикр этилган муаммоларни ечиш имкониятларига, ишга муносабатига қараб, такрор айтаман, бу саволларга ижобий жавоб топиш жуда оғир.

Кенг жамоатчиликнинг фикрига таяниш, оқсоқоллар, катта ҳаётий тажрибага эга бўлган одамлар, оддий ишчи-деҳқонлар билан бамаслаҳат иш тутиш, уларни юксак мақсадлар сари сафарбар қилиш вилоят раҳбари учун иш услубига айланмаган.

Бу камчилик айрим ўрта ва куйи бўғиндаги раҳбарларга ҳам юққан. Бу раҳбарлар, аччиқ бўлса-да, айтиш керакки, ҳалигача ғафлат уйқусидан уйғонгани йўқ.

Ислохотларнинг моҳиятини аввало раҳбарнинг ўзи яхши тушуниши зарур. У масъул бўлган ҳудуднинг муаммоларини, эҳтиёжларини чуқур англаб, каттаю кичикнинг ишончини қозониб, уларни рози қилиб, ўзининг амалий ишлари билан эл-юрт хурматиға муносиб бўлиб ишлаган тақдирдагина халқни ўз изидан эргаштириши мумкин.

Юқорида тилга олинган нуқсонларнинг энг асосий сабабларидан бири шундаки — вилоятда кадрларни танлаш, тарбиялаш ва жой-жойига қўйишда кўпол хатоликларга йўл қўйилган.

Ёш, билимли, иқтидорли, ўз Ватани ва халқига садоқат билан хизмат қиладиган кадрларни топиш, уларга масъул вазифаларни ишониб топшириш борасида олиб борилаётган ишлар бугунги кун талабларига жавоб бермайди. Ўта муҳим бу масала ўз ҳолига ташлаб қўйилган. Турли бўғиндаги раҳбарларни танлаш ва тарбиялаш, кадрлар захираларини тузиш бўйича аниқ дастур ёки режа деярли йўқ.

Ўтган давр мобайнида шу сабаблар туфайли кўпгина раҳбар ва мутахассислар ўзгартirilганига қарамасдан ишда ижобий натижаларга эришилмаган.

Мана шу айтилганлардан хулоса қилиб, ўзимизга яна бир бор савол берайлик. Вилоятдаги вазият шундайлигича сақланиб қолса, халқнинг турму-

ши қандай кечади, келажак нима бўлади? Албатта, бундай аҳвол одамларнинг ҳақли равишда норозилигини уйғотади ва вазиятни издан чиқариши мумкин.

Бунинг кейинги пайтларда республика идораларига келаяётган хатларнинг катта қисмини қашқадарёликларнинг шикоят ва аризалари ташкил этаётгани ҳам кўрсатиб турибди.

Масалан, ўтган 6 ой давомида вилоятдан Президент девонига 2,5 мингга яқин турли мазмундаги ариза ва шикоятлар тушган. Бу — вилоятда қонун талаблари, адолат мезони бузилаётганини, раҳбарлар халқнинг арзини тинглашга, муаммоларини ечишга лоқайдлик ва масъулиятсизлик билан қараётганини кўрсатмайдими?

Бир сўз билан айтганда, вилоятда халқ ўз дарду ташвиши билан, аксарият раҳбарлар эса ўз шахсий мақсад ва манфаатлари билан яшаб келмоқда.

Вилоятда мавжуд бўлган бугунги вазиятни таҳлил қилар эканмиз, йўл қўйилган хато ва камчиликларнинг негизига назар ташласак, авваламбор вилоятдаги биринчи раҳбарнинг заифлигини, савияси талаб даражасида эмаслигини, ишни ташкил қилишда унга талабчанлик, керак бўлса, қаттиққўллик етишмаганини кўришимиз мумкин.

Бир эслайлик, ҳазрат Амир Темур элга етакчилик қиладиган одамларга қандай талаблар қўяр эди? Улуғ бобомизнинг: «Азми қатъий, тадбиркор, хушёр, мард ва шижоатли бир киши мингта тадбирсиз ва лоқайд кишидан афзалдир», деган сўзлари барча катта-кичик раҳбарлар учун ибрат бўлиши керак.

Ҳар бир раҳбар соҳибқироннинг «машварату маслаҳат ва тадбир билан иш юритгин, токи оқибатда надомат чекиб, пушаймон бўлмагaysан», деган ўғитларини ҳам унутмаслиги лозим.

Ўнда қилиб айтганда, Қашқадарёдаги мавжуд аҳволни ўнглаш, вилоятни ҳозирги оғир вазиятдан олиб чиқишга вилоят ҳокими Шўхрат Бегматовнинг қурби етмаслигини мана шу залда ўтирганларнинг кўпчилиги яхши тушунади.

Албатта, ҳар бир раҳбар бирданига пишиб-етилиб қолмайди. Бунинг учун вақт керак, унинг ўсиб бориши учун атрофидагилар ёрдам ва кўмак беришлари зарур. Бу ҳақиқатни ҳеч ким инкор этолмайди. Аммо эл-юрт томонидан билдирилган ишончни оқлашга интилиш, Худо берган ақл-заковатини, билими, тажрибасини, бутун борлигини сафарбар қила олиш аввало одамнинг ўзига боғлиқ. Ҳаётнинг ўзи бу масалага вақти келганда аниқлик киритиши муқаррар. Бу барчамиз учун тушунарли деб ўйлайман.

Бугунги ҳаёт талаби — вилоятга раҳбарлик қилиш қўлидан келадиган, билимли, қобилиятли, замон талабларига жавоб берадиган, мавжуд муаммоларни ҳал этишнинг уйдасидан чиқадиган, вилоятнинг иж-

тимоий-иқтисодий ҳаётида туб ўзгаришлар ясашга қодир раҳбарни топиш заруратини қўймоқда.

Шу ҳақда жуда кўп ўйлаб, бу масаланинг нечоғлиқ мураккаб эканини чуқур англаб, кўпчилик билан, шу жумладан, вилоятдаги аҳволни яхши биладиган жамоатчилик вакиллари билан маслаҳат қилиб, мен шундай хулосага келдим. Ва бу масала хусусида сизлар билан, вилоят депутатлари, шаҳар ва туманларнинг раҳбарлари ҳамда вакиллари билан бамаслаҳат бир фикрга келмоқчиман.

Қашқадарёнинг салоҳияти, ривожланиши бутун мамлакатимиз тараққиёти билан чамбарчас боғлиқлигини ҳамда вилоятда вужудга келган оғир аҳволни ҳисобга олган ҳолда ҳозирги вақтда Бош вазирнинг биринчи ўринбосари бўлиб ишлаб келаятган Ҳамидов Бахтиёр Султоновични вилоят ҳокими лавозимига тавсия қилмоқчиман.

Б. Ҳамидов кўп йиллардан буён масъул вазифаларда ишлаб, тажриба орттирган, ислохотлар негизини биладиган, замонавий фикрлайдиган раҳбар.

Мен вилоят аҳли, барча катта-кичик раҳбарлар вилоятнинг янги ҳокими билан жипслашиб, бир ёқадан бош чиқариб, ўз олдларида турган улкан вазифаларни адо этадилар, деб ишонч билдираман.

Мухтарам дўстлар!

Илгари ҳам кўп марта айтган бир гапимни бугун яна бир бор такрорлайман: бизнинг энг катта бойлигимиз — меҳнаткаш, ҳалол ва фидойи халқимиздир. Қашқадарё воҳасида айнан мана шундай одамлар яшайди. Уларга ишониб, уларга суяниб-таяниб кўп ишларни амалга ошириш, барча мушкул муаммоларни ҳал этиш мумкин. Мен буни мана шу вилоятда ишлаган давримдаги ўз тажрибамдан яхши биламан.

Вилоят олдида турган бугунги муаммоларни ечиш учун эса ҳамма имкониятлар бор.

Агар биз ана шу ерда яшайдиган меҳнаткаш, ғайрат-шижоатли, қийинчиликлардан қўрқмайдиган, мард ва самимий инсонларнинг йўлини очиб берсак, аввало иқтидорли, замон талабларига жавоб берадиган ёшларимизга таяниб иш тутсак, ишларимизни оқилона ташкил этсак, ҳеч иккиланмай айтиш мумкинки, албатта, ижобий ўзгариш ва ўсиш бўлади, ривожланиш бўлади, Қашқадарё мамлакатимиздаги энг илғор вилоятлардан бирига айланади.

Мен бугунги айтилган очик ва аччиқ гаплардан, фикр-мулоҳазалардан барча қашқадарёликлар ўзларига тегишли хулоса чиқарадилар, ишларида туб ўзгариш ясайдилар, деб қатъий ишонаман.

Фурсатдан фойдаланиб, сизларни, сиз орқали бутун Қашқадарё халқини яқинлашиб келаятган энг улуғ, энг азиз байрам — мустақиллигимизнинг тўққиз йиллиги байрами билан чин қалбимдан самимий муборакбод этаман.

Барчангизга сизат-саломатлик, бахту саодат, ишларингизга ривож тилайман.

*Миллат манфаатларига жавоб берадиган, ти-
нимсиз ўзгартиш ва янгиланишни тақозо этадиган
миллий мафқурани яратиш учун мунтазам иш олиб
бориш зарур.*

Ислом КАРИМОВ

Юртбошимиз Ислом Каримовнинг миллий ғурур, миллий ифти-
хор туйғуларини одамлар қалбига сингдиришнинг янгича йўл ва
усулларини, тарғибот механизминини топиш лозимлигига алоҳида
эътибор қаратганлиги бежиз эмас. Зеро, XXI аср кўп кутбли минг
йилликни бошлаб беради. Кўп кутблилик — кўп мафқуравийликни,
бу эса — миллий манфаатлар билан белгиланувчи мафқуравий
баҳслар давом этишини англатади.

Мафқуралар тортишуви тўхтамайди. Шу сабабли Ўзбекистон
мустақиллигини абадий, мустаҳкам ҳимоясига қодир бўлишлари
учун ёшларимиз, уларнинг ҳар бир авлоди мафқуравий тарбиялаб
борилмоғи зарур. Мафқуравий тарбия жамиятни барқарорлик ва
юксалтиришга қаратилган миллий бирликти ташкил қилади.

Бундай вазиятда тарғибот-ташвиқот ишлари тубдан ислох қилин-
моғи керак. Президентимиз миллат зиёлиларига шундай вазифа-
ни қўйдилар. Дарҳақиқат, бир ўзимизга танқидий назар ташлай-
лик. Миллий мафқура тўғрисида қатор тadbирлар ўтказиб, олим-
ларимиз радио, ТВ, газета ва журналларда чиқишлар қилишаётган
бир пайтимизда мафқуравий муҳолифларимиз — ваҳхобийлар, "хиз-
би тахрир"чилар халқ ичида фаол, яқка-яқка ёндашувга асосла-
ниб, ақидапарастликни амалий тарғиб қилмоқда эди. Бизнинг маф-
қуравий тактикамизда Президентимиз "мафқуравий тортишувлар
тўхтагани йўқ!", дея огоҳлантирсалар-да, амалий чора тadbирлар-
ни ишлаб чиқа олмаганлигимиз; тарғибот ўта назарийлашиб, ва-
зият ва истиқболни оддий халқ тилида акс эттира олмаганлиги,
мафқуравий тарбия механизмининг ишлаб чиқилмаганлиги туфай-
ли мафқурамизнинг курашчан мафқурага айлана олмаганлиги,
мафқуравий қарши кураш такти-
каси илмий асосланмаганлиги,
мафқуравий муҳолифларимиз-
нинг иш услубларини таъсирсиз-
лантиришга қаратилган илмий-
амалий чоралар кўрилмаганлиги,
минтақаларнинг мафқуравий
ҳолати тезкор ва илмий асосда
ўрганиб турилмаганлиги, олиб
борилаётган тарғибот-ташвиқот
натижаси қандай бўлаётганлиги-
нинг номаълумлиги ишимизга
тўсиқ бўлмоқда эди. Илмий-ама-
лий асосга қўрилган мафқураги-
на ҳозирги диний экстремизм мафқурасига ҳам, бундан кейин биз
XXI асрда дуч келишимиз мумкин бўлган ҳоҳ ички, ҳоҳ ташқи маф-
қуравий таҳдидларга қарши курашиб, енга олади. Бу — одамлар-
нинг миллий мафқуравий иммунитетини яратиш масаласидир.
Ўзбекистон халқларининг миллий мафқуравий иммунитетини деган-
да, ҳар бир ўзбекистонликларнинг ҳамма жойда, ҳар қандай ша-
роитда ҳам ўз мустақил йўлига эга бўлган Ўзбекистонга қарши
қаратилган ҳар қандай сўз, фикр, хатти-ҳаракатга қўл билан, сўз
билан, ҳеч бўлмаса — ёмон кўриш билан қарши тура олиш қувва-
ти тушунилмоқда.

Мафқуравий тортишувлар тўхтамайди. Демак, биз миллатнинг
эртанги мафқуравий бирлигини ҳам ўйлашимиз зарур. Бу миллий
мафқуранинг изчил, доимий асосга қўйилишини тақозо этмоқда.
Шу мақсадда "Миллий мафқура Концепцияси"ни ҳаётга жорий
қилиш механизми ишга туширилмоқда. Бу миллат тарихида ўзига
хос из қолдирадиган тadbир Республика Маънавият ва маърифат
Марказида бошланди. Унинг қошида соҳалар ва йўналишлар бўйича
иш юритувчи илмий-методик кенгашлар ташкил қилинди. Кенгаш-
ларнинг номланиши Ўзбекистон Президентининг иккинчи қақ-
риқ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси биринчи сессия-
сидаги маърузасидаги маънавий соҳага оид асосий йўналишлар-
ни, яъни:

- болалар адабиёти;
- дарсликлар, ўқув дастурлари, қўлланмалар ва бошқа ди-
дактик материалларни тайёрлаб, нашр этиш;
- алломалар тўғрисидаги илмий-оммабоп ва публицистик
асарлар тайёрлаб, нашр этиш;
- бадий, ҳужжатли, илмий-оммабоп, мультипликацион филь-
млар, телефильмлар, спектакллар, видеоклиплар яратиш;
- дин тўғрисидаги адабиётларни тайёрлаб, нашр этиш;
- Ўзбекистон халқларининг этник хусусиятлари ҳақидаги ада-
биётларни тайёрлаб, нашр этиш;
- таълим жараёнида информацион технологиялар (мультиме-
дия) воситаларидан фойдаланиш;
- кутубхоналар фаолияти;
- музейлар иши;
- мусика, рақс, тасвирий санъат;
- Ўзбекистон Республикаси халқларининг урф-одатлари, анъ-
аналари, маросимлари;
- Ўзбекистонда оила масалалари;
- ўқув ва бадий адабиётларни таржима қилишга қаратилди.

Мазкур илмий-методик Кенгашлар амалдаги дарслик, қўллан-
ма, асарларни экспертизадан ўтказиши ва ўзига хос 10 та жиҳа-
ти билан фарқ қилади. **Биринчидан**, улар жамоатчилик асосида,
яъни Республика Маънавият ва маърифат Кенгаши қошида таш-
кил этилади ва фаолият кўрсатади; **иккинчидан**, ҳар бир илмий-
методик Кенгаш миллий ғоя ва миллий мафқурани тарғиб этиш,
одамлар, хусусан ёшлар онгига сингдириш учун ўз йўналиши бўйи-

Chorlov

ча қандай муайян ишларни амалга ошириш лозимлигини аниқ-
лайди, муаммоларни ўрганади ва уларнинг ечимини топиш йўл-
йўриқларини ишлаб чиқади; **учинчидан**, илмий-методик Кен-
гашлар ўз дастури ва режасини амалга ошириш учун ҳомийлар
асосида маблағ топиши ва давлат грантига эга бўлиши мум-
кин; **тўртинчидан**, илмий-методик Кенгаш ўз дастури ва иш
режасини амалга оширишга Кенгашга аъзо бўлмаган мутахас-
сисларни ҳам жалб қилади ва уларга имкон даражасида меҳна-
тига яраша ҳақ тўлашни ташкил этади; **бешинчидан**, илмий-
методик Кенгаш таркиби раис, раис ўринбосари, масъул котиб
ва аъзолардан иборат бўлади. Кенгашга шу соҳанинг етук мута-
хассис ва мутасаддилари киритилади. Кенгаш таркиби Респуб-
лика Маънавият ва маърифат Кенгаши раҳбарияти розилиги
билан қисман ўзгартирилиши мумкин; **олтинчидан**, илмий-ме-
тодик Кенгашлар ўз дастури ва иш режаси асосида фаолият
олиб боради. Бу дастур ва иш режасини Республика Маънавият
ва маърифат Кенгашининг масъул котиби тасдиқлайди; **еттин-
чидан**, ҳар бир илмий-методик Кенгаш ўз дастури ва иш режа-
сини мақсадли тadbирлар, муайян нашрий, мультимедия, рек-
лама ва бошқа маҳсулотлар тарзида амалга оширади; **сакки-
зинчидан**, илмий-методик Кенгашларнинг маблағи Республи-
ка "Маънавият ва маърифат" Марказининг ҳисоб рақами билан
расмийлаштирилади ва сарфланади; **тўққизинчидан**, ҳар бир
илмий методик Кенгаш маблағи фақат шу Кенгаш мақсадлари-
ни амалга ошириш учун Кенгаш раиси тақсироти орқалигина
сарфланади; **ўнинчидан**, илмий-методик Кенгашлар Республи-
ка Маънавият ва маърифат Кенгашига ҳисобот беради.

Хуллас, ушбу янгилик фидойи зиёлиларимизни миллатга хиз-
мат қилиш йўлида бирлаштириш, тadbиротларни мувофиқлаш-
тириш нуқтаи назаридан жуда хайрли иш бўлди. Зеро, Прези-
дентимиз алоҳида таъкидлаганларидек, "Миллий мафқурани те-
падан туриб яратиш ва ҳаётга жорий этиш бўлмайди. Бу — ниҳо-
ятда принципиал масала. Албатта, миллий мафқуранинг асосий
йўналишларини, унинг ўзига хос хусусиятларини мутахассис-
лар, олимлар ва мутафаккирлар ишлаб чиқади".

Илмий-методик Кенгашлар
ўзларининг йўналишларини
ўтказиб, иш режаларини бел-
гилаб олишди. Имкониятлар
муҳокама қилинганида мазкур
янгиликнинг жуда бой имкони-
ятларга эга эканлиги намоён
бўлади. Мисол тариқасида
"Ўзбекистон халқларининг эт-
ник хусусиятлари ҳақидаги
адабиётларни тайёрлаб, нашр
этиш" Илмий-методик Кенга-
ши республикамизда шу соҳа-
нинг атоқли намояндalари,

профессорлар И.М.Жабборов, К.Имомов, С.И.Зинин, Х.Ҳомидий,
Э.Ртвеладзе, Э.Ф.Гул, У.Қорабоев ва бошқаларни ўзида жамла-
ди. Кенгаш Ўзбекистон халқларининг мустақиллигини мустаҳ-
камлаш йўлидаги фидокорона меҳнати, Ўзбекистон ёшларини
умуммиллий бирлик руҳида тарбиялашга қаратилган адабиёт-
ларни тайёрлаш йўналишларида ўз ишини бошлаб юборди.

Илмий-методик Кенгашлар "Маънавият ва маърифат" Респуб-
лика Кенгаши, Республика фан ва техника давлат кўмитаси, Фан-
лар академияси, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Халқ
таълими вазирлиги, Матбуот кўмитаси, Ташқи ишлар вазирли-
ги, Маданият ишлари вазирлиги, "Ўзбеккино", "Ўзтелерадио",
Давлат ва жамият қурилиши академияси, Оммавий ахборот во-
ситалари, "Жаҳон" агентлиги, ижодий уюшмалар ва жамиятлар,
"Маҳалла", "Қамолот", "Олтин мерос", "Улугбек", "Ибн Сино" ва
бошқа жамғармаларнинг масъул ижрочилигида ишлашади.

Кези келганда Республика Фан ва техника давлат кўмитаси-
нинг фаол кўмагини алоҳида таъкидлаш лозим. Ҳозирги кунда
республика Маънавият ва маърифат Кенгаши ФТДКнинг ҳам-
корлигида ва ҳомийлигида "Миллий ғоя ва миллий истиқлол маф-
қураси" Концепциясининг қоидаларини рўёбга чиқариш йўлида
янги илмий техника дастурларини тузмоқда. Бу эса Президен-
тимиз Ислом Каримовнинг "Эндиги энг долзарб вазифалари-
миз — бу жараёнларнинг илмий назарий асосларини, уларнинг
янги-янги қирраларини мукамал очиб бериш, ўқувчиларимиз,
талабаларимизга, кенг жамоатчиликка содда, лўнда қилиб ту-
шунтириб бериш ва уларни янги ҳаёт, замон талабларига жа-
воб берадиган жамият қурилишининг фаол ва жўшқин иштирок-
чиларига айлантиришдан иборат.

Бунинг учун, биринчи галда, тараққиётимизнинг ҳар бир йўна-
лиши — жамиятимиздаги сиёсий, ижтимоий-иқтисодий, маъна-
вий муносабатларнинг ривожига ҳақида махсус дарсликлар,
қўлланмалар, оммабоп адабиётлар яратиш зарур, — деган ўғит-
ларини амалиётга жорий қилишда ҳозиржавоблик намунаси
дейиш мумкин.

Мухтарам миллатпарвар зиёлилар, ватандошлар! Ўз салоҳия-
тингиз билан миллатимизни, давлатимизни юксалтиришга ҳисса
қўшишингиз учун яна бир имконият яратилди. Илмий-методик
кенгашлар эшиклари умуммиллий тараққиётимиз учун асқота-
диган илмий-ўслубий тақлиф, ташаббускорлар учун очик. Мил-
латга хизмат қилиш йўлида бирлашайлик! Келинг, сим қоқинг,
ёзинг. Илмий-методик кенгашлар жойлашган манзил:

**700165, Тошкент шаҳри, Мовароуннаҳр кўчаси, 6-уй,
Республика Маънавият ва маърифат маркази.**

**Телефонлар: 139-05-18, 139-05-22, 139-05-39. Факс:
139-05-22**

**Мухаммад ҚУРОНОВ,
Республика Маънавият ва маърифат
маркази бўлими бошлиғи,
педагогика фанлари доктори**

Hashar

БАЙРАМГА ТУХФА БЎЛАДИ

Янгийўл туманидаги 38-мактаб
жамоаси янги 2000-2001 ўқув
йили олдида илм масканини
қўшимча иморатлар қуриш ҳисо-
бига кенгайтиришга қарор қилиш-
ди. Ҳозирги бозор иқтисодиёти-
га ўтиш даврида ҳомийларсиз,
ота-оналарнинг ёрдамисиз бу
ишга қўл уриш бир оз мушкул.

Албатта, мактаб жамоасининг
ҳашар йўли билан битта синфхо-
на ва 100 ўринга мўлжалланган
фаоллар залини мустақиллиги-
мизнинг 9 йиллигига қуриб бит-
казиш ташаббуси туман халқ таъ-
лими бўлими оталиқ ташкилоти
— У.Болгабоев номли ҳўжалик
бошқаруви ҳамда ота-оналар то-
монидан қўллаб-қувватланди.

Ҳозир ота-оналардан Р.Молда-
беков, О.Босинов, С.Абдуллаева,
Н.Йўлдошевлар бинони тиклаш
ва устини ёпиш ишларида яқин-
дан кўмаклашаётирлар. Ҳомийлар
эса турли қурилиш материалла-
ри билан таъминлашапти.

— Ниятимиз қўшимча бинолар-
ни истиқлол байрамига ҳамда
янги ўқув йилига қадар қуриб
фойдаланишга топширишдир, —
деди мактаб директори Суннат
Алимбеков. — Бу эзгу мақсад
йўлида саховат кўрсатиб, бизга
яқиндан ёрдам бераётган ота-она-
лар ва оталиқ ташкилотлари ҳим-
матидан беҳад мамнунмиз. Булар-
нинг барчаси мустақиллик, эркин-
лик шарофатидандир.

К.МАТҚУРБОНОВ

"ЎЗТИ ТАЪТИМ" МАЗМУНИ ЎТМОҚДА

Бектемир тумани ХТБ га
қараши 291-292-мактабларда
ёзги соғломлаштириш оромгоҳ-
лари фаолият кўрсатмоқда. Бу
оромгоҳларда 100 дан ортқ шир-
индан-шакар ўғил-қизларимиз
хордиқ чиқариб, дам олмақдалар.
Бу дам олувчи болаларга ту-
ман халқ таълими бўлими томо-
нидан спорт анжомлари футбол
тўпи, шахмат-шашка, бадминтон-
лар тортиқ этилди.

Болаларнинг маънавий хордиқ
чиқаришларида ҳам анча ишлар
қилинмоқда. Болалар "Бахт" қўли-
га чўмилишга ва ҳайвонот боғига
бориб туришади. Оромгоҳларда
кутубхоналар, тўгараклар мунта-
зам равишда ишлаб турибди.

Туман Кўшимча таълим мажму-
аси (директори Хайриддин Бой-
иров), 24-25-Болалар ва ўсмирлар
спорт мактаби мураббий ўқитув-
чилари ҳам дам олувчи болалар
билан мунтазам машғулотлар
олиб бормоқдалар. Дам олувчи
болалар туман 1-маданият уйига
бир ҳафтада бир маротаба бориб,
мусиқий ўйинларни томоша
қилиб, хордиқ чиқарадилар. Қис-
қача қилиб айтганда, "ёз — ўтмоқ-
да соз".

**Д. ИСРОИЛОВА,
Бектемир тумани ХТБ
ташкilotчиси
Суратда: хордиқ лаҳзалар.**

Нутқимизда калом кўп, улар гўёки ипга тизилган "дур", биз бу сўзларга ҳар кун ва ҳар дақиқада сув, ҳаво каби эҳтиёж сезамиз. "Дур"лар қаторида энг маънили бир калом бор. Бу — "ота" деган жарангдор бир сўздир. Унинг қадри ва юкини таърифламоққа сиз биздаги забон ожизлик қилур.

Ўзбекистон халқ-артисти, биринчи даражали "Соғлом авлод учун" ордени нишондори Ориф ҳожи Алимахсумов ана шу муборақ сўзнинг маъною маъзини обдон қақиб етган пире бадавлат отахонлардан бири. Биласизки, у киши Ўзбекистон телевидениесининг биринчи дастури орқали намойиш этиладиган "Оталар сўзи — ақлнинг кўзи" кўрсатувини олиб борадилар.

Қахрамонимиз хонадонидagi суҳбат мавзуси гарчанд ҳар соҳадан бир шингил руҳида кечган бўлсада, унда битта нуқтага туташтирувчи жиҳат, яъни ТАРБИЯ бўртиб тураверди.

Mehmonxona

гар ёшлар саҳнага чиқиб олиб, уч-тўрт сатрни такрор-такрор айтавериб, "қўшиқ" яратаяпти. Лекин буларни қўшиқ деб айтишга тилинг бормайди.

Бизнинг давримизда 15-20 нафар мутахассиснинг олдида кўрикдан ўтиларди. Бадиий кенгаш қўшиқни тинглаб, ҳулосасини айтарди: яхши ё ёмон. Камчилиги бўлса, хонанда ўз устида қайтадан ишлаб, иккинчи маротаба яна ўша кенгаш олдида ижро маҳоратини кўрсатарди. Ҳозир эса тамоман эркинлик. Гуруҳлар шу қадар кўпайиб кетдики, биттасига кўниқолмай, иккинчиси пайдо бўлмоқда. Миллий эстраданинг йирик намояндалари Юлдуз Усмонова, Насиба Абдуллаева, Мухриддин Холиқов, Илҳом

чи баъзи ўзбек қизларига қараб туриб нафратингиз келади. Гўёки улар ана шу ҳолатда юришни маданият белгиси деб биладилар. Бундай йигит-қизларнинг ота-оналари зиёли, туппа-тузук оилаларда туғилиб, вояга етишган. Нима ҳам дейсан, бундай оила соҳибларига панду насихат бериш бефойда. Мабодо шунга уринмоқчи бўлсангиз ҳам, бошингиз балога қолади. Халқимизда бир ҳикмат бор: "Топилса бемашқат ҳар нимарса, унинг қадрин билмас ҳеч кимарса".

Ўзбекона қадриятларни менсимаётган бундай оилалар ҳаром-ҳариш йўллар билан пул топишади, турли хил иллатларга берилишдан уялишмайди. 26 июнда, яъни халқаро гиёҳвандликка қарши кураш кунига телевидение орқали икки ўзбек аёлининг оҳ-ноласини беришди. Бир марта татиб кўриб, бу балога гирифтор бўлиб қолган аёлларнинг ўзбек миллатига мансублигидан ачинаб кетдим. Начора, буни ҳаёт дейдилар, у менинг назаримда, улкан чаманзорга ўхшайди. Унда гул кўп, булбул кўп, ҳар бирининг ўз таровати, ўз ҳиди бор. Ҳаёт деб аталмиш улкан чаманзорнинг гўзаллашуви ёки унда тиканларнинг пайдо бўлишига биз инсонлар сабабчимиз. Бунда муҳитни ёки замонни айблаш унчалик ҳам инсофдан эмас.

мак уради" деганларидек, айрим фарзандларимизнинг номақбул хатти-ҳаракатлари кишини ўйлантириб қўяди. Фарзандларнинг қай даражада камол топиши оиладаги муҳитга кўпроқ боғлиқ деб ўйлайман.

Отанга қилган мурувватингизни онанга ҳам кам қилма, дейди Навоий. Бу фикрнинг маъзини чаққан бола икки улғу зотга ҳам бирдек қарайди. Ўз навбатида ота-онани талаб қилинадиган вазифа — тарбия масаласида бирдек масъулият билан ёндашувдир. 11 ёшдан 15 ёшгача бўлган даврда бола "суҳбати муассирин" (атрофдагиларнинг таъсири)га тез берилади. Ана шу даврдан фарзандини соғ-омон олиб чиқса, кейинчалик ота-она боласи ҳақида ёмон гап эшитмайди.

— Илк бор сизга ҳарф ўргатган муаллимнингизни эслайсизми? Кейинчалик сизни ҳаётдаги тўсиқларни енгишга ўргатган устозларнингиз кимлар бўлган, улар ҳақидаги хотираларингиз?

— Хотирам заифлигидан илк муаллимимни деярли эслолмайман. Нодира номидаги мактабда ўқидим. Эшмат Хайдаров, Юсуфжон Асиров, Юнус Ражабий, Мухаммаджон Мирзаевлар кейинчалик менинг ҳаёт йўлимда устозлик қилишди. Тошкент Давлат Консерваториясида талабаларга сабоқ бериб, ўзим ҳам устоз даражасига эришдим. Ҳозир ўғлим Носир Ўзбекистон радиосининг мусикали эшиттиришлар муҳарририятида режиссёр. Истеъфога чиқиб олтидан Носиржоннинг ижрочилиги маҳорати юқорилигини ҳисобга олишларини айтганимдан сўнг, муҳарририят таклифимни ерда қолдирмади. Мақом санъати, унинг ритми, композицияси, газални ижро этиш услубига Носиржон обдон "тушиб" олган. Шу жиҳатдан олганда, ўғлимнинг энг яқин устози ўзимман.

— Сизнингча ҳаётда нима яхшию, нима ёмон?

— Бировнинг оғирини енгиб қилишликдан кўра, яхши иш бўлмаса керак. Оилада эркак ёки аёлнинг ўз масъулиятини йўқотишидан кўра ёмон иш йўқ. Афтинга қараб, ёлгон сўзловчи, кетингдан гийбатингни қилувчиларни Оллоҳ кечирмайди.

— Ҳаётдаги шиорингиз, амал қиладиган ақидангиз?

— Сўз бердингми, бажар! Аҳдинга содиқ бўл!

— Ўзбекистонда таълим муассасалари — боғча, мактаб, лицей, коллеж, институт, университет, боринги, қанчадан-қанча академиялар, илмий марказлар жуда кўп. "Маърифат" ана шу нуқталарга боради, қўлма-қўл бўлади. Таълим-тарбияга сафарбар этилган минглаб мураббийларимизга "Маърифат" саҳифаси орқали қандай тилаклар билдирасиз?

— Дарахтнинг бўшини қурт ейди. Хар бир болани бир дарахтга менгайдиган бўлсак, сиз берган таълим-тарбия ўша дарахтнинг тик, дадил, томири бақувват, сермева бўлиб ўсмига замин яратади. Сиз шунга тиш-тирноғингиз билан уринсангиз, меҳнатингиз бир кун келиб ўз "мева"сини беради. Ана шу йўлда илоҳо, сизларга метиндек ирода, иймон-этиқод, тан сихатлик ёр бўлсин!

Хулқар ТҲИМАНОВА
суҳбатлашди.

ҲАЁТ — УСТОЗ, ХАЛҚ — МУАЛЛИМ

эканлиги тан олинган ҳақиқатдир.

Февраль воқеасида ағдар-тўнтар бўлган бинолар аввалгидан ўн чандон гўзал ҳолатга келтирилди. Ўзбекистон қарийб 10 йил ичида 100 йилдагина қўлга киритиш мумкин бўлган ютуқларга эришди. Кўпчилик ёшларимиз хорижий мамлакатларда таҳсил олиб қайтишди. Улар халқимизнинг доно, етук, зеҳни ўткир фарзандларидир. Бундай ўғил-қизларимиз бор экан, Ўзбекистоннинг келажаги бугунгидан-да порлоқ бўлади, бунга аминман.

— Биламизки, сиз ўзбек мумтоз санъатининг кўзга кўринган сиймоларидансиз. Ҳозирги вақтда ёш санъаткорлар орасида мумтоз ашулчилик санъатига ихлос қўйиб, маромига етказиб ижро этаётганлари санокли. Лекин саҳнага чиқиб олиб, бўлар-бўлмас матнларни қўшиқ дея айюҳаннос солаётган ёшлар гуруҳлари ёмғирдан кейинги кўзикориндек кўпайиб кетди. Сиз бундайларга қандай муносабат билдирган бўлардингиз?

— Ўзбек фонотекасида мен ижро этган 300 дан зиёд мумтоз санъат намуналари асраб қўйилган. Улар менинг ижод маҳсулимдир. Мақом намуналарини яратишда катта овоз, билим, тажрибадан ташқари, мумтоз адабиётни теран тушуниш ҳам талаб қилинади. Ҳазрати Навоийнинг шундай сатрлари бор: "Мени мен истар киши суҳбатиға аржуманд этмас, мени истар кишининг суҳбатин кўнглим писанд этмас".

Қизим, сиз кўтарган муаммо мени ҳам қийнади. Ҳақиқатан ҳам, ёмон қовуннинг уруғи кўпайиб кетди, улар чирмовуқ сингари ҳамма ёғимизни ўраб олмоқда. Чунки назорат йўқлигидан, ҳисоб-китоб талаб қилинмаганлигидан ўзини санъатга урган қобилиятсиз, гўр, фақат машхурликка даъво-

Фармонов, Абдулазиз Каримовлар, албатта, бундан мустасно. Албатта, шунинг баробарида Раҳматжон Қурбонов, Хуррият Исроилова, Эркинжон Рўзиматов, Машрабжон Эрматов, Муножот Йўлчиева сингари хонандаларнинг мумтоз қўшиқчиликини ривожлантиришда ўзига хос хизматлари бўляпти. Буни тан олмай иложимиз йўқ. Келгусида бу хонандалар Берта Давидова, Саодат Қобулова, Юнус Ражабий, Тўхтасин Жалилов, Маъмуржон Узоқов, Фахриддин Умаров, Шерали Жўраев каби ҳофизлар сингари мавқега эга бўладилар, деб ўйлайман. Мумтоз куй-қўшиқлардан ёшларнинг беиз кетишига сабаблар кўп. Аввало, радио, телевидениеда уларга жуда кам ўрин берилаяпти. Қолаверса, классик адабиёт умумтаълим мактабларида чуқур ўқитилмаяпти. Бунинг оқибатида ёшлар адабиётдан орқада қолишмоқда, унинг маъзини чуқур англаб етишмаяпти.

— Биз бир гапни такрор-такрор айтмоқдамиз: мустақиллик туфайли миллий қадриятларимиз тикланмоқда. Бу бир жиҳатдан тўғридек, лекин бир томонда Европа мамлакатлари билан алоқанинг таъсири ўларок, ёшларнинг юриш-туришида, кийинишларида бизнинг миллий қадриятларимизга ёт қусурлар учрай бошлади, шундай эмасми?

— Ўзбекистоннинг дунёга юз тутиши, унинг мустақил давлат сифатида тан олиниши, миллий қадриятларимизнинг тикланиши, бу яхши. Лекин биз ўзлимизни йўқотмаслик тўғрисида ҳарчанд гапирмайлик, ваъзхонлик қилмайлик, айрим ёшларимизнинг одоб доирасидан четга чиқишлари гафга тегади. Калта иштон кийиб юривчи, баданнинг у ер бу ерини очиб, ўзини танноз ҳисоблов-

— Тарбияни одатда оилада аёл киши зиммасига юклашади. Мантиқан олиб қараганда, аёлнинг рўзғорда қўл-оёғини боғлаб қўядиган лаҳзаларнинг ҳисоби йўқ. Мактаб ҳам кўпроқ аёл ўқитувчилар зиммасида қолаётганини ҳаётнинг ўзи кўрсатмоқда. Хўш, аёл оилада, мактабда тарбия билан машғул бўлса, елиб-юурса, эркакларга тарбия бобида қандай вазифалар қолади? Умуман, фарзанд тарбиясида отанинг роли қанчалик аҳамиятли эканлигини сиз ҳам инкор этмаган ҳолда бу фикрга қандай муносабат билдирасиз?

— Аёлнинг муҳтарам сиймосига таъзим айламасликка ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ. "Аёл кишининг жони қирқта" деган мақол замиридаги ҳақиқат ҳам тан олинган. У фарзанд туғади, тарбиялайди, оқ ювиб, оқ тарайди. Оиладаги барча юмушларга кўмилган аёлнинг зиммасига биз яна тарбия деб аталган улғувор вазифани ҳам юклаб қўйганмизки, бунга сиз таъкидлаганингиздек, аёл киши улғуролмаслиги мумкин. Сизнинг эътирозингизда жон бор.

Муҳтарам эркакларимиз қолиб, ҳозирги пайтда аёлларимиз ҳам пул топиш илинжида бозорча-бозор қоп орқалаб юрадиган бўлишди. Шаҳар шароитида, айниқса, бола тарбиясида муаммолар кўпайиб кетаяпти. Кўп қаватли уйларида яшаган бола билан маҳаллада ўсиб катта бўлаётган ўғил-қизларимиз ўртасида ер билан осмонча фарқи кўраман. "Дом"да ўсаётган боланинг нонни чап қўлида ушлаб ейишига айрим ота-оналаримиз эътибор ҳам беришмайди. Биз яшайдиган "Яккасарой" маҳалласида гарчанд ўзбекона қадриятлар хусусида йиғинлар ўтказилса-да, "Чиллаки чиллакини кўриб, чу-

— Ўзбекистон телевидениесидаги энг таъсирли кўрсатувлардан бири, "Оталар сўзи — ақлнинг кўзи" жуда кўп йиллардан бери намойиш этилади. Сиз ана шу кўрсатувнинг ташкилотчиларидан бири сифатида унинг тарихига тўхталиб ўтсангиз.

— Ҳақиқатдан ҳам бу кўрсатув ўзининг минглаб муҳлисларига эга. У 36 йилдан бери ойинаи жаҳон дастурларидан жой олиб келаётир. Дастлабки чиқишларни раҳматлик Карим Хонкелдиев шарҳлаб берганлар. У кишининг нуруний чехрасини, кўзойнак тагидаги теран нигоҳларини телетомошабинлар яхшигина хотирлашса керак. Кейинчалик кўрсатувни Бадал Нурмуҳаммедов бошқарди.

1992 йилдан бери эса кўрсатувни олиб бориш менга юклатилди. Кўрсатув нима учун таъсирли чиқишини изоҳлаб ўтиришга ҳолат бўлмаса керак. Аслида ҳаётнинг ўзи устоз, халқнинг ўзи мураббийдир. Инсон унда бировни кўриб шукр қилади, кимнидир кўриб фикр қилади. Кўрсатув ана шу кечинмаларни томошабинга тортиқ этиш билангина кифояланмасдан, уни ўйлашга, мушоҳада этишга, ҳулоса чиқаришга ундайди. Тўра Мирзо, Эркин Усмонов, Салоҳиддин Сироҷиддинов, Эргаш Раимов, Ўткир Хошимов, Алп Жамол сингари муаллифларнинг асарлари намойиш этилар экан, кўрсатув почтасига минглаб хатлар оқиб келади. Уларда куйиниш, ачиниш, маслаҳат бериш, панду насихат, нафрат ёки хайрихоҳлик туйғулари битиладики, бу акс-садолар кўрсатув ижодкорларининг ўз ишига рағбатини янада оширмоқда.

— Кўзга кўринмас, қўлга илинмас улғу неъматлар бор: тинчлик ва саломатлик. Дастурхон қаршисида, бир-биримиз билан учрашганда ана шу иккита сўзнинг куч-қудратига шак келтиролмаймиз. Лекин сир эмас, дунёнинг жуда кўп мамлакатлари нотинч. Оллоҳга шукрлар бўлсинки, Ўзбекистон бундан мустасно. Кўпни кўрган киши сифатида айтинг-чи, ана шу нотинчликни келтириб чиқараётганлар аслида кимлар, уларнинг мақсадлари нима?

— Инсонга умр бир бора берилади, яшашнинг ўзи аслида катта бахт. Лекин бу бахтни ҳар ким ҳар хил қарич билан ўлчайди. Бировга кенг, бировга тор дунё, у ҳеч кимга тенг бўлолмайди.

Сизни ташвишга солаётган, ўйлантираётган муаммо жаҳон афкор оммасининг дилидаги огрикдир. Берилган умрни савоб ишларга бағишлаш ҳар бир одамнинг табиатида ҳам хос эмас. Кейинги йилларда "терроризм", яъни "кўпуровчилик" деган ибора пайдо бўлди. Ана шу ярамас иборанинг инъикос-

БУГУНГИ ИШНИ ЭРТАГА ҚЎЙМАЙЛИК

Хабарингиз бор, Америка Қўшма Штатларининг ҳозирги кундаги ҳолатига шаклланиши учун сал кам 200 йил сарф бўлган. Тарихга назар ташласангиз, ўтмишда Америка қандай қийинчиликларни ўз бошидан кечирганлигининг гувоҳи бўласиз. Давр ўзгариши билан бирга, яшаётган муҳитимиз ҳам ўзгаради. Одамларнинг онгидagi ва ташқи кўринишидаги ўзгаришларни асло гапирмаса ҳам бўлади. Шундай экан, тобора ривожланиб келаётган

мамлакатимиз юқори чўққиларни забт этиши учун қанча вақт керак? Биз яна қачонгача ривожланаётган мамлакатлар қаторидан ўрин оламиз?

Ҳозирги кундаги сиёсатимизнинг асосий мақсади, юртимизда тинчликни барқарорлаштиришдир. Энди ўйлаб кўринг, Президентимизнинг халқаро майдонларда Ўзбекистоннинг обрўсини кўтариши, Ватанимизга чет эл сармоядорларини жалб қилиши катта меҳнатни талаб қилади. Шуни онгли равишда

сезиб туриб, нима учун биз ҳамма нарсани Президентнинг зиммасига юклашимиз керак? Ахир барча имкониятларимиздан ўзимиз унумли фойдалансак ҳам бўлади-ку. Яъни ички сиёсатимизни барқарорлаштиришга бевосита ўзимизнинг ҳиссамизни қўшсак, нур устига нур эмасми? Биринчидан, бу давлатимизга, Президентимизга бўлган содиқлигимизни англатади, уларнинг оғирини енгиллаштиришимиз исботи бўлади. Иккинчидан, дунёқарашимиз кенгайди, оқни

қорадан ажратишни ўрганамиз. Агар ҳаммамиз бир ёқадан бош чиқариб, тўплаган тажрибаларимизни амалда қўлласак, 200 йиллик муҳлатни 10 бирликка, яъни 20 йилгача ёки ўн йилгача қисқартиришимиз мумкин. Ҳамма имкониятлар бизнинг ихтиёри-мизда, ҳаракат қилсак бўлгани. Ҳаш-паш дегунча ўн йил ҳам ўтиб кетади. Қарабсизки, Ўзбекистон давлати дунёда етакчи ўринларга чиқади.

Хулоса қилиб айтсак, қилади-ган ишларимиз кўп, забт этилма-

ган, қўлга киритилмаган чўққилар талайгина. Соғлом авлод йилида соғлом ёшларимиз, юртимизнинг фидокор фарзандлари билан тезроқ амалий ишга киришайлик. Бинобарин, бугунги ишни эртага қўймагин, дейишган доно ота-боболаримиз.

Даврон АЗИЗОВ,
ЎзДЖТУ қошидаги
академик
лицей битирувчиси

БЕЛЬГИЯ ТААССУРОТЛАРИ

Республикаимизда барча жабҳаларда ўсиш, ривожланиш, янги-янги изланишлар авжида. Айниқса санъатимиз — гўзал Ватан мадҳининг хорижликлар томонидан илиқ қабул қилиниши киши кўнглини тоғдек кўтаради. Кейинги йилларда хориж сафарларига вилоятлардаги жамоаларнинг бориши одат тусига кириб бормоқда. Яқинда ана шундай ижодий сафардан қайтган "Ўзбекракс" Қашқадарё вилоят бўлими санъаткорлари қувончи чексиз. Вилоят маданият ишлари бошқармаси бошлиғи, Бельгия сафари гуруҳ раҳбари Рисқи Ражабов бизга куйидагиларни сўзлаб берди:

— Камтарона жамоамизнинг гўзал Бельгияга ташрифи мени жуда хурсанд қилди. Фестивалнинг очилиш маросимида Ватанимиз байроғи баланд кўтарилиб, мадҳиямиз янграганда бутун вужудим ҳайрат ва Ватанга меҳр руҳида қалқиб кетди. Халқаро фестивалда жамоамиз чиқишларига кенг ўрин ажратилди. Воҳамизга хос урф-одат, анъаналар, миллий маросимларимизни намойиш этдик. Саҳнага санъаткорларимиз чиқиши билан гулдурас қарсақлар янграб турди. Бундан маълум бўлдики, фестиваль қатнашчиларига миллий руҳиятимизни етказиб, кўрсата олдик. Фестивалдаги чиқишлардан ташқари, дўстлик концерти ҳам намойиш этилди. Анжуман сўнггида Ўзбекистон жамоаси энг кўп чиқиш қилган ва энг кўп олқиш олган жамоа деб эълон қилинди ҳамда махсус совринга сазовор бўлди. Яна шуни айтиш жоизки, фестиваль ўтган шаҳар — Кортрейк бургомистри барон Иммануэлнинг ўзи бизга алоҳида ҳурматни билдирди. Энг қувонарлиси шундаки, фестиваль кунларида у ерда таъбат соҳасининг султони Ибн Сино бобомизнинг ҳайкалининг очилиш маросими уюштирилиб, унда биз ҳам иштирок этганимиз Ватанимизга нисбатан ғурур ҳиссини кучайтирди. Биз Кортрейк шаҳри билан маданий, сиёсий-иқтисодий алоқаларни йўлга қўйдик. Шунга биноан келгуси йили бизнинг вилоятда Бельгия кунлари, Бельгияда эса Қашқадарё кунлари ўтказишга келишилди. Уйлайманки, ушбу ҳамкорлигимиз икки мамлакат санъаткорларини руҳан яқинлаштиради ва ўзаро тажриба алмашишимизда ижобий қадам бўлади.

Мухтасархон КАРИМОВА

Тлоққа ёғса чўл обод,
Чўлга ёғса эл обод.

(Ўзбек халқ мақоли).

СУВ — МАВЖУДЛИК ОМИЛИ

(Давоми. Боши ўтган сонларда.)

Бирлашган Миллатлар ташкилотининг статистика маълумотларига қараганда, ривожланаётган мамлакатлардаги ҳар беш кишининг учтасига тоза сув етишмайди, аҳолининг тўртдан уч қисми хавфли антисанитария ҳолатида яшайди. 1980 йилда жаҳондаги бир миллиард бир юз йигирма минг киши тоза сувдан маҳрум эди.

Ҳа, биз учун қадрсиз ҳисобланган сув бир қатор мамлакатларнинг аҳолиси учун ушалмаган орзу ҳисобланади. Айрим аёллар, болалар бир кўза сув келтириш учун бутун бир кунини сарфлай-

ди. Гоҳида бир қултум сувга зор одамлар борлигини эшитиб ҳайратга тушамиз, чунки биз ҳозирча тоза сув танқислигини илғаб, унинг моҳиятига тушунганимизча йўқ.

Ҳарқалай, инсон саломатлигининг асосий омили бўлган тоза сувни қадрлашимиз, унинг қатрасини ҳам исроф қилмасликка ҳаракат қилишимиз даркор.

Сувнинг инсон саломатлигида тутган ўрнини баён этиб тугатиш қийин. Табиатнинг бу бебаҳо неъматидан тадбиркорона фойдаланиб, саломатликни мустаҳкамлаш, айрим хасталикларни даволаш ҳам мумкин.

(Давоми бор)

“ОҚ ОСТОНА”НИНГ БОҚИЙ УМРИ

Сурхондарё қадимий юрт. Унинг бағрида ястаниб ётган жуда кўплаб қадимий ёдгорликлар олис ўтмишдан гувоҳлик бериб туради. Ва табиийки, уларнинг ҳар бири ўзига хос яратилиш тарихига эга. Узун туманидаги “Серҳаракат” жамоа ҳўжалиги ҳудудида жойлашган Оқ остона қадамжоси ҳам ана шундай жойлардан.

Оқ остонанинг тарихи арабларнинг еттинчи асрда Чағониён давлатига кириб келиши билан изоҳланади. Улар билан бирга келган саҳоба, ҳадис илмидан боҳабар, энг кўп ҳадис ва ривоят билган Абу Хурайра, тўлиқ исми-шарифи Абдурахмон Ибн Саҳр ал Довсий ҳам бор эди. Пайғамбаримиз Муҳаммад саллоллоху алайҳи, вассалам ўз назарларига тушган бу зотни олдин Баҳраинга амир этиб тайинлаган ҳам эдилар.

Абу Хурайра Чағониёнда ислом динини тарғиб қилди. Тарихнинг гувоҳлик беришича, у киши Тожикистондан оқиб келадиган ҳозирги Қоратог ва ўзимизнинг Тўпаланг дарёлари қўшилган жойда истикомат қилган. Орадан икки йил ўтиб, яъни 669 йилда вафот этган ва шу ерда дафн этилган.

Кейинчалик маҳаллий ҳукмдорлардан бири Абу Хурайра дафн этилган жойда мақбара қўриққан. Мақбаранинг гумбази оқ ганждан ишлангани учун Оқ остона деб аталган.

Собик шўролар тузуми пайтида Оқ остона хароба ҳолига келиб қолган эди. Ёдгорлиқни таъмирлаш, ёки ободонлаштириш у ёқда турсин бу ерга хатлаб киришга кишининг юраги дов бермасди. Мободо шундайлар бўлса, улар эскилик сарқитига ботган кимсалар деб таъқибга олинган. Фақат мустақиллик кунларига келиб — “Оқ остона”нинг иккинчи ҳаёти бошланди.

— Кенг қўламдаги таъмирлаш ва ободонлаштириш ишларидан кейингина Оқ остона халқимизнинг зиёратгоҳ жойига айланди — деди халқаро “Олтин мерос” жағфармаси туман бўлими бошлиғи Тўйчи Қиличев. — Бугунги кунда зиёратга келувчиларнинг кети узилмайди. Улар учун шароитлар етарли. Оқ остонадаги барча хайрли ишлар тарихимизни эъзозловчи жамоа ташкилотлари фидойилари, тадбиркор ва ишбилармонлар ёрдамида амалга оширилди.

“Туркистон-пресс”

ҒАЗАЛ ШАЙДОСИ

Тошкент вилоят педагогика билим юртининг жонкуяр мураббийларидан бири, моҳир педагог Хайрулла ака Сайдуллаевнинг дарсларини кузатсангиз, бу сабоқларнинг ҳар бири, албатта, буюк бобокалонимиз Алишер Навоий ғазалларига омухта тарзда ўтишига гувоҳ бўласиз. Хайрулла ака эсини танибдики, назм мулкининг султони ҳисобланмиш Навоий ижоди гулшанидан мутаассир бўлиб яшайди. Дарсларда, кўча-кўйда, тилида, дилида мудом ғазал. “Қаранг, қандай пурмаъно сатрлар” деб

кўяди ҳайратини яширмай. Устоз ўзининг бу ошўфталигини, шайдолигини талаба-шогирдларига ҳам сингдириб улгурган. Шеърятга, Навоий бобомиз ғазалларига ошно қалблардан эса ҳаргиз ёмонлик чиқмаслиги рост гап.

Хайрулла ака ушбу билим юртига меҳнати сингган ўқитувчилардан саналади. Бунга асос бор. Боиси, Х. Сайдуллаевнинг асосий иш фаолияти шу илм даргоҳи билан бевосита боғлиқ-

дир. ТошДУ (ҳозирги ЎЗМУ)нинг филология факультетини муваффақиятли тамомлагач, у киши ўз келажагини педагогика

Орамиздаги одамлар

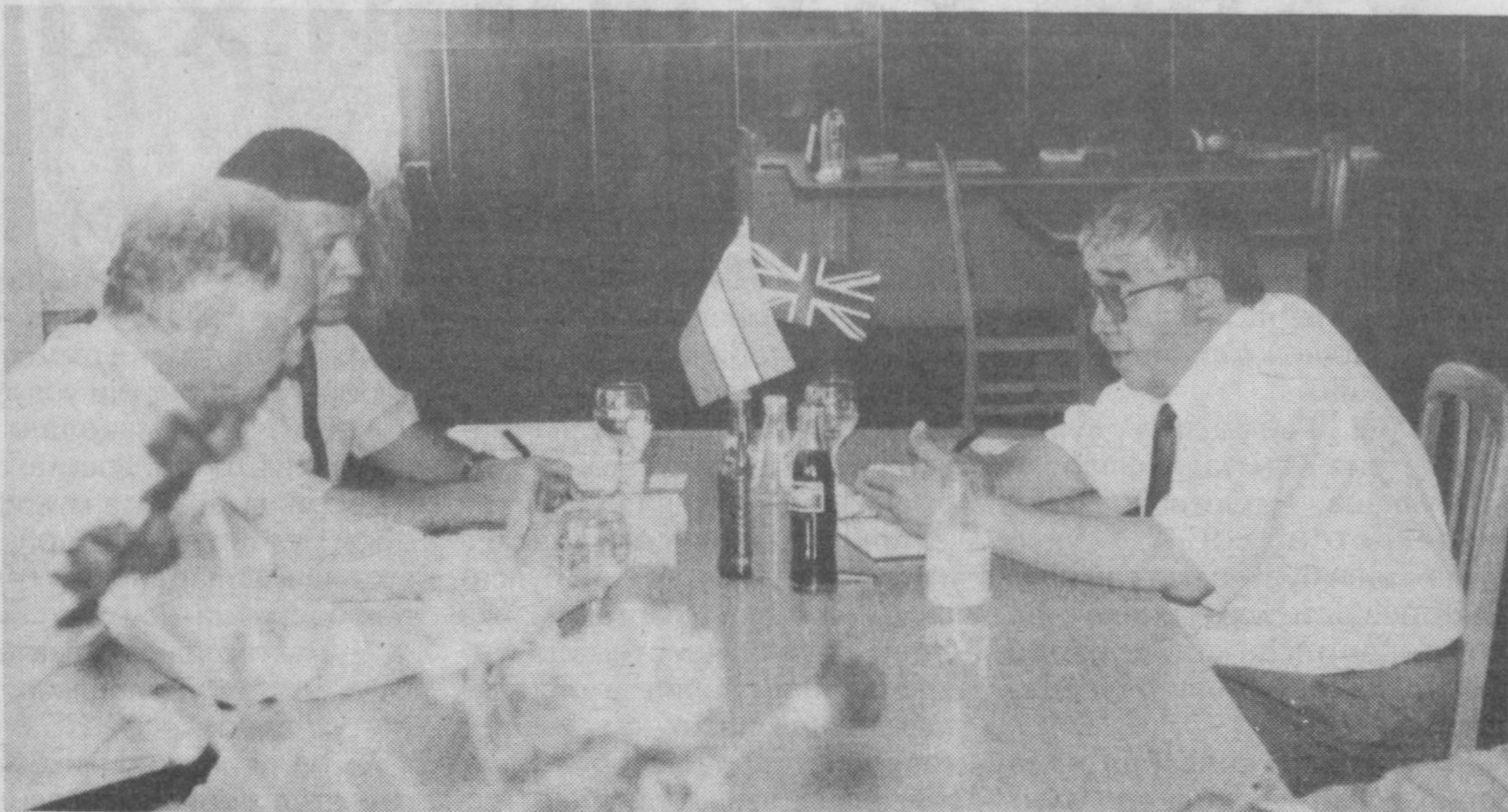
ка соҳасига боғлади ва мазкур билим юртида ўзбек тили ва адабиёти фанидан талабаларга сабоқ бера бошлади. Ўтган давр мобайнида даргоҳда ўқув ишлари бўйича директор муовини, директор, илмий бўлим мудир

лавозимларида фаолият кўрсатди. У киши билим юртига раҳбарлик қилган 1979-1987 йилларда педагогика билим юрти Янгийўл шаҳридан пойтахтга кўчиб келди. Янги жой, янги бинода ишларни тўғри йўлга сола билишда Хайрулла Сайдуллаевнинг хизматлари катта бўлди. Хайрулла ака айни кунда даргоҳда директор муовини сифатида самарали фаолият кўрсатмоқда. Шубҳасиз, бугунги кунда билим юрти жамоаси эришаётган ижобий ютуқларда у кишининг сези-

ларли хизматлари бор. Юзлаб шогирдлар етиштирган тажрибали мураббий оилада ҳам бахт топган инсонлардан. Турмуш ўртоғи Дилбар опа у киши билан ҳамфикр, йўлдош — ушбу билим юртида тарих фанидан сабоқ беради. Улар биргаликда тарбиялаган тўрт нафар фарзанднинг барчаси олий маълумотли, бугунги кунда эл хизматидадир.

Тажрибали мураббий, жонкуяр инсон Хайрулла Сайдуллаев ёш ўқитувчиларга, шунингдек бўлғуси муаллимларга ҳамиша ўрнақдир.

Нурлан УСМОНОВ

ВАҚТ: ТАЛАБА ВА ТАЪЛИМ

Андижон муҳандислик — иқтисодиёт институти 1992 йилда Ўзбекистон Республикаси Президенти Фармони билан Андижон иқтисодиёт ва бошқарув институтида очилган. 1995 йилда унинг номи Андижон муҳандислик-иқтисодиёт институти деб ўзгартирилган.

Институтда: бошқарув, иқтисодиёт, муҳандислик факультетлари мавжуд. Жорий йилда "Касб-хунар педагогикаси" факультети ташкил топди.

Манзил: Андижон шаҳри 710019,
Бобур шоҳ кўчаси, 56.

Бугун ватанимизда "Ўзбекистон келажаги буюк давлат" гоясининг амалий натижасига эришиш мақсадида бутун халқимиз фаолият кўрсатяпти. Барча ижтимоий-сиёсий қатламлар, давлатнинг, жамият ва ҳар бир фуқаронинг саъй-ҳаракатлари шунга йўналтирилган. Бинобарин, мамлакатимиз тараққиётининг барча соҳа ва тармоқларига дахлдор бўлган, умумхалқ, умуммиллат ишига айлантирилган "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури" ҳам айнан шу эзгу ниятга хизмат қилади.

Юртбошимиз томонидан таклиф этилган кадрлар тайёрлашнинг тубдан янги жаҳон тажрибасида мавжуд бўлмаган ушбу модели давлатимиз келажаги учун улугвор аҳамиятга эга бўлганлиги боис бизнинг Андижон муҳандислик иқтисодиёт институти жамоаси ҳам дастурда белгиланган вазифаларни амалга ошириш орқали интеллектуал ривожланган, юксак маънавиятли, юқори билимли етук мутахассисларни шакллантириш мақсадида фаолият кўрсатмоқда.

Ёшларни тест синови усулида ҳолисликка асосланган баҳолашнинг ягона ҳуқуқий тизимини жорий этилиши ўқув юртларига қабул қилинаётган талабаларнинг билимли, иқтидорли ва истеъдодлилар танлаб олинаётганда кўринмоқда. Иқтидорли ёшларни чет элларда ўқишларини қўллаб-қувватлаш мақсадида Президентимизнинг ташаббуслари билан ташкил этилган "Умид" жамғармаси танловларида шу кунгача 15 талабамиз голибликни қўлга киритиб улардан 2 нафари бундай шарафга шу йили эга

бўлдилар.

Халқимизнинг, хусусан ёшларимизнинг илмга, ўз келажаклари билан интилаётганликларини эътиборга олган ҳукуматимиз ишонч қарвонларининг муқаддас даргоҳлари бўлмиш олий таълим муассасаларига қабулни қисқартирмаяпти, аксинча, замонамиз учун зарур янги мутахассисликларни очиш орқали имкониятларни кенгайтиряпти.

Шахсан Президентимиз И.А.Каримовнинг ёшларга қилаётган ғамжўрликлари туфайли олий таълим муассасаларини

билан бирга, кенг миқёсда институтда иқтисодиёт йўналиши бўйича аспирантурада 15 нафар аспирант, умуман институт бўйича 47 нафар изланувчи, улардан 17 таси докторлик диссертацияси устида фанда янгилик яратиш билан машғул.

Кейинги йилларда институт олимлари томонидан 9 та монография, 3 та дарслик, 4 та патент, 37 та рисола, 79 та ўқув услубий ишлар, 105 та мақола, 100дан ортиқ тезислар чоп этилди. Шу билан бирга талабаларга қулайлик яратиш мақсадида ўтилаётган барча фанлар бўйи-

да "Наврўз" бадиий жамоаси ва "Нихол" театр студиялари ишлаб турибди. Бу йил талабаларимиздан 33 нафари 10 фан бўйича олимпиадаларда қатнашиб муваффақиятга эришган бўлсалар, "Универсиада -2000" бўйича Намангандаги спорт мусобақаларида иштирок этган командамиз теннис бўйича 2-ўринни ва волейбол бўйича 5-ўринни эгалладилар.

Бугунги кунда 1000 ўринли 5 та ошхона, сартарошхона, пойфазал тузатиш устахонаси институт жамоасига хизмат қилмоқда. Вилоятнинг энг сўлим гўшаларидан бири Султанообод қишлоғида жойлашган "Умид" спорт-соғломлаштириш оромгоҳида институтнинг профессор-ўқитувчилари ва ишчи-ҳодимлари ҳордиқ чиқарадилар. Шу билан бирга талаба-ёшларни ижтимоий ҳимоя қилиш масаласи институт маъмуриятининг доимий диққат марказидадир.

Яқиндагина биз Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги расмий делегацияси таркибида Англияда бўлиб қайтдик.

Андижон муҳандислик-иқтисодиёт институти жамоаси Ўзбекистоннинг иқтисодий жиҳатдан бақувват давлатга айланишига, халқимизнинг моддий фаровонлигини оширишга, миллатнинг маънавий-маърифий, илмий салоҳиятини жаҳон ҳамжамиятида оширишга муносиб ҳисса қўшадилар. Шу билан бирга улар улкан ишонч қарвонларини улуг йўлга чиқаришни ўз олдиларига мақсад қилиб олганлар ва шу мақсад сари меҳнат қилмоқдалар.

Абдулазиз СОТВОЛДИЕВ,
Андижон МИИ ректори

ИШОНЧ ҚАРВОНЛАРИ ИНТИЛГАН МАСКАН

замон талаблари асосида, ривожланган мамлакатлардаги ўқитиш тизимига яқин шароитлар яратилмоқда. Замонавий лабораториялар, компьютер техникаси билан таъминлаш, таълим муассасалари, профессор-ўқитувчиларнинг "Устоз" жамғармаси орқали дунёнинг нуфузли илм даргоҳларида ўз малакаларини ошириб келиши, қайта тайёргарликдан ўтишлари учун имкон яратилиши ана шулар жумласидандир.

Истиқлол туфайли мустақил илм даргоҳига айлантирилган институтимиз бугун таълим, фан ва маданиятнинг марказларидан бирига айланган. Ҳозирда институтда 224 нафар профессор-ўқитувчи, жумладан 17 нафар профессор, фан доктори, 95 нафар фан номзодлари талаба ёшларга билим бериш

ча 10 нусхадан маъруза матнлари тайёрланиб институт кутубхонасига топширилди.

Институтда талабаларни ўзлари танлаган касблари бўйича етук мутахассислар бўлиб етишишлари, назарий ва амалий билимларни пухта эгаллашлари учун барча шароитлар яратилган. Уларнинг ихтиёрида 100000 (юз минг) та китоб фондига эга бўлган кутубхона, замонавий аудио-техника, компьютер маркази, ижодий изланишлар ва тажрибалар олиб бориш учун ўқув лаборатория хоналари мавжуд. Ҳозирда институтда 160 та компьютер техникаси бўлиб, биз ўларнинг сонини яна кўпайтирамиз.

Талабаларимизнинг истеъдодларини ривожлантиришга қаратилган турли фан ва спорт тўғараклари билан бир қатор-

стивалда энг яхши ижобий образ учун ажратилган совринни олишга муваффақ бўлди.

Талаба ёшларни бундай ижодкорлик ишларига жалб қилиш уларни турли хил диний-экстремистик оқимларга кириб кетишидан сақлайди ва уларни бўш вақтларини мазмунли ўтказишга чорлайди.

Андижон муҳандислик-иқтисодиёт институти талабаларининг театр студиясини ташкил қилишда республика миқёсидаги талабалар театр студиялари "Нихол-2000" фестивалида қатнашишида институт раҳбарияти, маънавият ва маърифат маркази, институт касаба уюшмаси, "Камолот" жамоатчиликлари маркази бош-қош бўлдилар ва театр-студия қатнашчиларини моддий ва маънавий жиҳатдан қўллаб турдилар.

М.ХОЛИКОВА,
АндМИИ "Камолот"
жамоатчилик маркази раиси

ОҚ ЙЎЛ СЕНГА, "НИХОЛ"

Баҳор фаслининг тароватли кунларида Ўзбекистон Миллий университетининг маданият саройида республикаимиз олий ўқув юртлари қошида ташкил қилинган талабалар театр студияларининг "Нихол-2000" фестивали бўлиб ўтди. Бунда Тошкент шаҳри, Қорақалпоғистон Республикаси ва барча вилоятлар олий ўқув юртлари голиблари, яъни жами 23 та талабалар театр студиялари қатнашди.

Бу фестивалда Андижон муҳандислик-иқтисодиёт институтининг талабалар "Нихол" театр студияси ёзувчи Тоҳир Малиқнинг Ўзбекистон халқ артисти Обид Сайидбурҳонов томонидан саҳналаштирилган "Алвидо, болалик" номли саҳна асари билан қатнашдилар ва фестиваль совриндори бўлдилар.

Бу асардаги бош роль — Асрор ролини муҳандислик факультети 2-курс талабаси Эркин Хайдаров маромига етказиб ижро этди ва фе-

РЕСПУБЛИКА ХАЛҚ ТАЪЛИМИ XXI АСР БЎСАҒАСИДА

(ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ХОДИМЛАРИНИНГ 2000 ЙИЛ АНЪАНАВИЙ АВГУСТ КЕНГАШЛАРИГА ТАВСИЯЛАР)

(Давоми.
Боши ўтган сонларда.)

Вазирлар Маҳкамасининг "Умумий ўрта таълим Давлат таълим стандартларини тасдиқлаш тўғрисида"ги 1999 йил 16 август қарорига кўра, 2000-2001 ўқув йилида 7-синфлар "Умумий ўрта таълим мактабларининг 5-9-синфлари учун математикадан дастур" асосида ёзилган ўқув қўлланмаси бўйича иш бошландилар.

"Алгебра 7" ўқув қўлланмаси (муаллифлар: Ш.Алимов ва бошқалар), (Т. "Ўқитувчи", 2000 й.)нинг мавзулари дастурга мосдир. Бу ўқув қўлланма "Алгебра 7" дарслигининг 1998 йилги нашрига айрим ўзгартиришлар киритилган вариантдир.

"Алгебра 7" дарслиги материаллари аслида 120 соатга мўлжалланган. Аммо бизнинг имконият 102 соат (34 ҳафта х. 3 соат=102 соат) дан иборат. Шунинг учун "Matematika 5,6" ўқув қўлланмаларида пропедевтика сифатида берилган айрим мавзуларга кенг тўхталишга эҳтиёж йўқ. Шу сабабдан давлат дастурини тўла бажариш учун ҳар бир соатдан унумли фойдаланиш лозим бўлади.

"Geometriya 7" ўқув қўлланмаси (муаллифлар: Н. Файбуллаев, А. Ортиқбоев, Т. "Ўқитувчи", 2000 й.) "Геометрия 7" ўқув қўлланмаси (Т., "Ўқитувчи", 1997 й.) дан фарқланади. Унга "Томонлари мос равишда параллел ва перпендикуляр бўлган бурчаклар" параграфи ҳамда айрим янги масалалар киритилган. Геометрия дарсларида назарий масалаларни мустаҳкамлаш мақсадида имконият бўйича масалаларни мунтазам ишлашга аҳамият бериш тавсия этилади.

"Геометрия 8" ўқув қўллан-

маси (Муаллифлар, Н. Файбуллаев, А. Ортиқбоев, Т., "Ўқитувчи", 1999, 2000 й) билан ишлаш давом эттирилади. Қўлланма янги дастурга мос ҳолда ёзилган.

"Алгебра 8", "Алгебра 9" ва "Алгебра ва анализ асослари 10-11" дарсликлари (муаллифлар: Ш.Алимов ва бошқалар) бўйича ишлашни давом эттирадilar. (Исталган йилдаги нашрлари).

9-синфлар учун янги "Геометрия 9" ўқув қўлланмаси (Муаллифлар: А. Ортиқбоев, Н. Файбуллаев) нашрга тайёрланмоқ-

даги дарсликлар бўйича олиб борилади. Мактабларда мавжуд бўлган дарсликлар билан ишлаш мумкин.

7-синф "Геометрия" курси "Геометрия 7" (муаллифлар: Н. Файбуллаев, А. Ортиқбоев, Т., "Ўзбекистон" 1999) ўқув қўлланмаси бўйича, қолган синфлар аввалги ўқув йилларида фойдаланилган дарсликлар бўйича вақтинча ишлаб турадилар.

Ўқиш бошқа тилларда олиб бориладиган мактабларда, жумладан, қозоқ тилида: Ж. Икромов ва бошқалар "Математика,

ев ва бошқаларнинг "Физика-7" ўқув қўлланмасидан фойдаланиб дарс ўтадилар.

8-11 синфларда эса амалдаги дарслик ва ўқув қўлланмалардан фойдаланилади.

6-синфда ўқувчилар физик катталиклар, ҳодисалар ҳақида умумий маълумот олган бўлсалар, 7 синфда уларга физика курси бўйича системали равишда билим беришга киришилади. Бунда физик таълимнинг мазмуни теваарак-атрофда учрайдиган физик ҳодисалар, жараёнларни боғлаб тушунтириш билан бир қаторда миллий маф-

педагогик технология билан ишлаётган ўқитувчиларнинг иш тажрибаларини оммалаштириш, уларнинг иш услублари ёритилган мақолаларни оммавий ахборот воситаларида бериш мақсадга мувофиқдир. Булардан ташқари, август кенгашларини ҳар галгидек босқичма-босқич, яъни:

— мактаб физика-математика метод бирлашмасидан ўқитувчилар;

— туман, шаҳар миқёсидаги метод бирлашма вакиллари, раҳбарлар, ижодкор, тажриба синов майдончалари ўқитувчилари иштирокида;

— вилоят миқёсида илғор, тажрибалари оммалаштирилган ўқитувчилар, раҳбарлар иштирокида ўтказиш мақсадга мувофиқдир.

Шўъба йиғилишларини, давра суҳбати, семинар, конференция кўринишида ўтказиш мумкин.

Кенгашда муҳокама учун қуйидаги мавзуларни таклиф этамиз.

1. 2000-2001 ўқув йилининг мақсад-вазифалари.

2. Умумий ўрта таълимга ўтиш муносабати билан математика бўйича 5-6-синфларда, физика бўйича 6-синфларда ўқитишнинг мазмуни ҳақида.

3. Ўқувчилар билимини баҳолашнинг рейтинг тизими.

4. Синфдан синфга кўчириш ва битириш имтиҳонлари натижалари ҳақида.

5. Физика-математика дарсларини ўқитишда янги технологиядан фойдаланиш ҳақида.

6. Мактаб, туман, вилоят, республика фан олимпиадаси якунлари ҳақида.

7. 2000-2001 ўқув йилида ҳар бир дарс жараёнига миллий ва маънавий мафкурани олиб кириш ҳақида.

ФИЗИКА — МАТЕМАТИКА

да (янги дастурга мос).

10-11 синфлар, геометрия курсини А.В. Погореловнинг "Геометрия 7-11" дарслиги асосида ўтадилар.

5-синф "Matematika 5" (Т., "Ўқитувчи", 1998, 1999, 2000 йиллар) ва 6-синф "Matematika 6" (Т., "Ўқитувчи", 1999 ва 2000 йилги нашрлари), (Муаллифлар: Ж. Икромов ва бошқалар) ўқув қўлланмалари билан ишланади.

Ўқиш рус тилида олиб бориладиган мактабларнинг 5-синфлари "Математика 5" (Т., "Ўзбекистон" 1999 й.), 6-синфлар "Математика 6" (Т., "Ўзбекистон", 1998 й) ўқув қўлланмалари билан ишлашни давом эттирадilar.

Синф бўйича Давлат таълим стандартларини бажариш учун эса "Matematika 6" ўқув қўлланмасидан имкони борида фойдаланиш тавсия этилади. ("Симметрия", "Эхтимоллик элементлари" мавзуларини).

7—11-синфлар "Алгебра" курси Ш.Алимов муаллифлиги-

5" (Т., "Ўзбекистон" 1997 й), Ш. Алимов ва бошқалар "Алгебра 8" (Т., "Ўзбекистон" 1997 й, "Алгебра 9" (Т., "Ўзбекистон" 1998 й);

Қирғиз тилидаги мактабларда: Ж. Икромов ва бошқалар "Математика 5" (Т., "Ўзбекистон", 1997 й), "Математика 6" (Т., "Ўзбекистон", 1998 й);

Тожик тилида: 8-синфларида Ш. Алимов ва бошқалар "Алгебра 9" (Т., "Ўзбекистон", 1997 й); туркман тилидаги мактаблар: Ж. Икромов, Ш. Алимов ва бошқалар "Алгебра 7" (Т., "Ўзбекистон", 1996 й) "Алгебра 9" (Т., "Ўзбекистон", 1997 й.) ўқув қўлланмаларидан фойдаланидilar.

"Таълим тўғрисида"ги Қонун ҳамда "Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури"ни ҳаётга татбиқ эта бориб, 1999-2000 ўқув йилида 6-синфларда миллий руҳда Д.Шодиев ва бошқалар томонидан ёзилган "Физика" ўқув қўлланмаси ўқитилади.

2000-2001 ўқув йилида эса 7-синфлар Н.Шохмаев, Д.Шоди-

кура ва маънавиятни сингдирган ҳолда ўтилишига алоҳида эътибор беришлари зарур. Айниқса, юқори синфларда модда тузилишининг молекуляр кинетик асослари, электромагнит тебранишлар ва тўлқинлар. Атом ядроси физикаси, нисбийлик, назарияси асослари ва ёруғликнинг квант хоссалари бўлимлари ўқувчиларга қулай бўлган усуллар билан етказилса, мақсадга мувофиқ бўлади.

Айниқса, ўқувчиларнинг билим даражасини назорат қилишнинг рейтинг тизими ҳақида фикр юритилганда, жорий ва оралиқ назоратларни амалга оширишда амалий ишлар, мустақил иш, физикавий тажрибаларни ўтказиш, масала ва мисолларни оригинал йўл билан ечиш ҳамда ёзма ишларни кўп вариантли қилиб олиш ўқувчилар билимини ҳар томонлама аниқ баҳолаш имкониятини берувчи омиллардан эканлигига алоҳида эътибор берилса, мақсадга мувофиқ бўлади.

Август кенгашларида илғор

дарс усулларидан фойдаланиш.

2. Ўқувчилар билимини рейтинг усулида баҳолаш.

3. Тест машғулотларини ташкил этиш.

4. Ижтимоий-фойдали ва унумли меҳнатни ташкил этиш.

5. Мактаб ва касб-хунар коллежларининг ўзаро узвийлиги.

Баҳс ва мунозаралар:

1. Ўқитишда янги педагогик технология.

2. Таълимнинг ноанъанавий усулларидан фойдаланиш.

3. Ўқувчиларда миллий қадрият ва урф-одатларни шакллантириш.

4. Меҳнат таълими ва экологик асослар.

5. Ўқувчиларни касбга йўналтиришда мактаб, оила ва жамоа ҳамкорлиги.

Тажриба алмашиш:

1. Меҳнат таълими дарсларида буюк алломалар меросидан фойдаланиш.

2. Меҳнат таълими машғулотларида ўқувчиларни мустақил ва ижодий ишлашга ўргатиш.

3. Меҳнат таълими йўналишида ўқувчилар ўртасида кўрик-танловни ташкил этиш ва ўтказиш.

"Таълим тўғрисида"ги Қонун ва "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури" асосида қабул қилинган янги дастурларнинг татбиқ этилиши умумий ўрта таълим мактабларини янги босқичга кўтаришга қаратилган. Ушбу дастурнинг нечоғлик самарали татбиқ этилиши ўқитувчининг маҳоратига боғлиқ.

Меҳнат таълими шўъбалари илмий ва амалий педагогик асослардан иборат бўлмоғи учун таълимий-тарбиявий ва касбни ривожлантирувчи вазифаларни бажариш лозим бўлади. Меҳнат таълимининг йўналишлари мактаб атрофидаги корхона, ташкилот ва касб-хунар коллежларида кенг тарқалган соҳалар касбларга мувофиқ танлаб олинади.

Шунга кўра, ҳар бир мактабда меҳнат таълими ва касбга йўналтиришнинг қуйидаги беш йўналишлари асос қилиб олинishi мумкин:

— ёғоч ва унга ишлов бериш;
— металл ва унга ишлов бериш;
— газламага ишлов бериш;
— пазандачилик асослари ва йўналишлари;
— қишлоқ хўжалик асослари ва йўналишлари.

Янги дастур асосида ўқув дарс-

(Давоми. Боши ўтган
сонларда.)

МЕҲНАТ ТАЪЛИМИ

ликлари яратилмоқда.

Бошланғич I-IV синфларда И.Маннопова ва Р.Мавлоновалар муаллифлигида 1996 йилда чоп этилган "Меҳнат" дарслигидан фойдаланиш тавсия этилади.

Ўғил болалар учун 5-, 6-, 7-синфларда қишлоқ хўжалик меҳнати, М.Мелибоев, А.Воробьев ва Ч.Каримовлар томонидан яратилган "Меҳнат таълими" дарслигидан ўқитувчилар вақтинча тавсиянома асосида фойдаланишлари мумкин.

Қиз болалар учун 5-, 6-, 7-синфларда Т.Пошшахўжаева, Ш.Абдурахмоноваларнинг "Хизмат кўрсатиш меҳнати" дарслигидан махсус методик ёрдам тариқасида вақтинча фойдаланиб турилиши мумкин.

8-9-синфлар ҳудуд хусусиятларидан келиб чиқиб, ўғил болалар учун қишлоқ хўжалик меҳнати, миллий хунармандчилик, ёғочга ишлов бериш, металлга ишлов, қиз болалар учун миллий тикувчилик — зардўзлик, каштачилик, пазандачилик каби йўналишлар

асосида дарс ўтилиши тавсия этилади.

Ҳар бир тузилган ўқув режалар миллий мафкура, миллий ғоя ва "Соғлом авлод" дастури негизида бўлмоғи керак.

Август шўъбаларида қуйидаги мавзуларда маърузалар қилинмоғи тавсия этилади:

1. Меҳнат таълимини татбиқ этишнинг педагогик босқичлари.

2. Бозор шароитида меҳнат таълими дастури асосида амалий машғулотларни ташкил этиш ва бошқариш омиллари.

3. Меҳнат таълими дарсларини "Ота касб" ва "Уста шогирд"чилик асосида ташкил этиш.

4. Меҳнат таълими жараёнида ўқувчиларни касбга йўналтириш.

5. Ўқувчиларни касбга йўналтиришнинг педагогик ва психологик асослари.

6. Меҳнат таълими жараёнига мафкура ғояларини уйғунлаштириш.

Давра суҳбатлари:

1. Меҳнат таълимида ноанъанавий

(Давоми 10-бетда)

Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, 1946 йилда Қашқадарё вилояти, Қамаш тумани, Окгузар қишлоғида туғилган. Тошкент Давлат тиббиёт институтининг педиатрия факультетини тугаллаган. Тиббиёт фанлари доктори, Ўрта Осиё Педиатрия тиббиёт институти болалар хирургияси кафедрасида доцент вазифасида ишлайди.

Ж. Бекназаровнинг "Болангиз нега безовта!", "Гулдек нозик", "Тош балоси", "Қамай достони" номли китоблари чоп этилган. Унинг турли йилларда республика матбуотида эълон қилинган "Тошга айланган дард", "Китоб Ат-Тасрифнинг тафсири", "Ҳомила фарёди", "Ўзликни англаш моҳияти", "Келажакни кўзлаб ёки она сути ҳақида кўшиқ" деб номланган

мақолалари ўқувчилар томонидан қизиқиш билан қабул қилинган. Негаки уларда инсон тақдирини энг аввало унинг жисми ва руҳи соғломлиги белгилаб беражигига бот-бот урғу берилаверади. Яна бир жиҳат — илм кишисига хос бўлган аниқлик ҳамда журналистга хос бўлган синчковлик ва мулоҳазакорлик билан ёзилган ушбу таҳлилий мақолалар ҳаммага ҳам бирдек билим, тушунча ва хулоса чиқариш имкониятини бераверади.

Муаллифнинг газетамизда эълон қилиб борилаётган "Юксалиш мезони" деб номланган туркум мақолалари ҳам соғлом авлод парвариши ҳамда унинг шаклланишига ижобий ҳамда салбий таъсир этадиган омиллар хусусида.

Туғилган бола соғлом ўссин, улғайиб вояга етгач, жамиятимизнинг баркамол аъзоси бўлсин, янги қуриладиган оиладан янада соғломроқ авлод дунёга келсин.

И.КАРИМОВ.

РУХИЯТ ТАЪСИРИ

Бу қабилдаги ўй-фикрлар туғилажак боланинг норғул йигит бўлади-ми ёки гавдасидан, муомаласидан, қилигидан қизларга хос белгилар билиниб туради-ми — мана шу сифатларга айниқса, катта таъсир қилади. Эй худо, ишқилиб ўғил бўлсинда, орзу-умидларимиз рўёбга чиқсинда, унинг ўғил бўлишини қандай хоҳлаймиз-а, дея кечаю кундуз ўйлайверишдан онада пайдо бўлган ортиқча гармонлар фикри, онги, характери эндигина шаклланиб келаётган ҳомилага таъсир кўрсатиши турган гап. Аммо бу таъсирдан ҳомила жинси ўзгармайди, асло. Аксинча, ҳомила қиз бўлса, мана шу фикрлар, изтироб чекишлар қиз боланинг қизларга хос рухияти шаклланишига ҳалақит беради, келажакда унда қизларга хос ла-тофатдан анча йироқ хусусиятлар рўй бериши ҳеч гап эмас. Чунки у шунга мойил бўлиб туғилган. Мабодо ҳомила ўғил бўлсаю, лекин ўй-фикрларнинг барчаси қиз бола туғилишига қаратилган бўлса, туғилажак боланинг келажакда норғул, елкаси ерга тегмаган полвонлар қаторидан ўрин олиши даргумон. Аксинча, ҳалимдай юмшоқ, эгилувчан, мулойим, ўз мустақил фикрига эга бўлмаган, ким нима деса сизники тўғри деяверадиган инсон бўлиб етишмоғи тайин.

Мана шу айтилганлардан билиш мумкинки, туғма нуқсонларсиз ва учкур тулпордек юксалиш учун тайёр, юксак онгли, тафаккури кенг рухиятли чақалоқнинг туғилиши асосан ота-онага ҳамда энг муҳими онага қандай шароитлар яратилганлигига чамбарчас боғлиқ экан.

КЕЛАЖАК САРИ ЮЗЛАНИБ

Фарзанд кўришнинг олий мақсади фақат насл эмас, балки фоний дунёда жарангли ва ҳурматли боқий ном қолдириш. Ҳеч қачон "Отаси (ёки онаси) ким эдию, ўғли (ёки кизи) қаёққа борарди..." деган ёмон гапни эшитмаслик. Шунинг учун фарзанд туғилганидан кейин унга ҳар томонлама тақомиллашган мақсадли тарбия бермоқ лозим. Аммо бу тарбия ҳеч қачон "ўзи бўлар"га ташлаб қўйилмаслиги керак.

Чақалоқ туғилган кунининг дастлабки соатлариданок унинг бўлажак характери қатъий равишда шакллана бошлайди. У ёлғиз қолишдан қўрқади, ёнида бировнинг бўлишини хоҳлайди. Момоларимизнинг "Болам, чақалоғингизни ҳеч ёлғиз қолдирманг. Агар бунинг иложи бўлмаса, ёнида ўткир пичоқ қолдиринг", дейишлари бежиз эмас.

(Давоми. Боши ўтган сонларда)

Тўққиз ой, тўққиз кун она қорнида ётган чақалоқ ёруғлик юзини кўрганида кенг дунёга тушган бўлади. Бу чақалоқ учун янги шароит, янги муҳит ва улар бунда ўзларини анча нуқулай сезади. Шунинг учун ҳам уларга она қорнига менгзар шароит яратилса, руҳан ором олишади, ўзлари учун қулай шароит яратилганидан қалблари яйрашади, безовталиги камаяди ёки мутлақ бўлмайди. Чақалоқ то бешикка белангунича унинг икки тарафига (ёнбошига) кичкина болишчалар қўйилишининг асл маъноси ҳам шу. Оёқ-қўлларини яхшилаб ўраб-чирмаб, йўргаклашининг ҳам моҳияти шунга бориб тақалади. Йўргакланган чақалоқнинг рухияти

фоҳиш ёки фоҳишага хос хусусиятларнинг ривожланиши ҳеч гап эмас.

Тўғри тарбияда эса кейинги босқич бошланади. Жинсий гармонлар кўп миқдорда қонга чиқишидан жинсий ҳис олов олади, майл кучаяди, иштиёқ ўзининг авжи нуқтасига чиқади. Ёш бакуват юрак энди ширин товуш ва ёқимли жилмайишга ташна. Ҳиссий ташналикни авж олдирган гулни ҳидлаш учун аллақандай режалар тузиб, хаёлий манзараларни кўз олдида келтириб, кечаси билан тўлғаниб чиқади. Шоирона сатрлар хаёлида оппоқ каптарлар мисол айланади. Мана шундай шахснинг марказий нерв системасининг энг муҳим нуқталарида жин-

ЮКСАЛИШ МЕЗОНИ

ОИЛА ЗАМИРИДА

(12-мақола)

ортиқча ҳис-ҳаяжонсиз ривожланади ва уларнинг маълум муддатгача йўргакланган ҳолда бўлиши унинг нерв системасини мустаҳкам қилади. Бундай болалар келажакда босиқ, мулоҳазали, кенг қамровли фикр юритувчи инсонлар бўлиб етишади-лар.

ЎЗ-ЎЗИНИ АНГЛАШ

Руҳан жинсий ўз-ўзини англаш ҳам эрта бошланади. Бу ўзининг қайси жинс вакили эканлигини англай бошлаган вақтга тўғри келади. Мана бу англашнинг илк босқичлари қачон бошланиши, қай тарафга йўналиши ва ўсаётган ғунчанинг ички сезги ҳамда ҳиссиётларининг сифат ва хусусиятлари унинг келажакни белгилайди. Бола ўсиши борасида аста-секинлик билан ички секреция безлари фаоллаша боради. Мана шунга асосан ўсмир ўзи билмаган ҳолда ўзининг ўғил ёки қизлигини намоён қила бошлайди. Худди мана шу гармоник ривожланиш бўлган тақдирдагина бу энг муҳим босқич ортиқча машамаларсиз, четга оғишларсиз, ўз меъёрида ўтади ва қиз ёки ўғил қарама-қарши жинсга бошқача кўз билан қарай бошлайди. Худди мана шу даврда ўзига хос хаёлий тасвирларга тўла учкур қанотли севги тулпорлари кўкка парвоз қилади, севги булоқлари кўз очади. Бу пайтда жимога интилиш эмас, балки ҳиссиётнинг энг теран, мазмундор, ширин энтиқиш даври бошланади. Қандайдир бир салбий сабаблар, энг асосийси нотўғри тарбия оқибатида мана шу босқич тўлиқ ўз даврини ўтамаса, муқаддас севги ҳиссининг бўлиши мумкин эмас. Бу пайтда ҳали нозик, тез эгилувчан, ҳиссиётларга тез берилувчан қалб майли "у мен учун" принципида эмас, балки "мен у учун" тариқасида шаклланади. Аста-секинлик билан устунлик қила бошлайди. Мана шу устунлик ўз вақтида пайқалиб, тезда бартараф этилмаса,

сий хусусиятлар тўғри шаклланади ва бунинг билан ота-она истаган, севги-га содиқ баркамол йигит ёки вафодор, хаёли, соҳибжамол, юксак қалбли қиз етишади. Мабодо мана шу босқичларда нотўғрилиқлар бўлса, ижтимоий тузум хушламайдиган сифатларни ўзида мужассамлаштирган йигит-қизлар вояга етиши ҳам эҳтимолдан ҳоли эмас.

Бир неча ўн йиллар давомида ўғил ва қизлар "Сизлар тенг ҳуқуққа эгасизлар" ақидаси асосида тарбияландилар. Улар "ҳуқуқ" деганда тамомилан бошқа маънони кўнгилларига тугун қилиб олдилар. Айниқса, ўғил болалар боғча, мактаб, лагерлар, болалар уйи, интернатдаги тарбия тоши остида худди қиз боласимон хусусиятли бўлиб ўстирилди. Натижада билагидан куч, товонидан ўт чарсиллаб турган паҳлавон, кўркмас йигитлар эмас, балки қизларга хос мулойим, иккиланувчи, бўшанг, қатъий сўз айта олмайдиган инсонлар анча кўпайиб қолди. Улар ўзларининг мустақил фикрлаш асосидаги ҳаракатлари дастурини тамомилан йўқотишиб, мутега айланиб қолдилар. Қизларга ҳам бу ўз таъсирини ўтказмасдан қолмади. Ажойиб назокат, юксак ҳаё, муқаддас шарм, майин табассум, мафтункор ноз, нозик қарашларнинг анча қамайганлиги ҳам сезилиб қолди.

ЎТА НОЗИК ТУЗИЛМА

Маълумки, насл генлари ва рухият ҳар нарсадан таъсирланувчи нозик тузилма. Мана шунинг учун ҳам ижтимоий меҳнатдан нуқул мускул кучига эътибор бериш, бунда кўпроқ "афзалликлар"ни аёлларга раво кўриш шу ген хусусиятлари ва рухиятга таъсир қилмаслиги мумкин эмас. Оқибатда биологик жиҳатдан аёл бўлган инсонларда эркакларга хос фазилатлар ҳам шаклланиб улгургани сир эмас.

Мана шу туғма ва орттирилган салбий мажмуаларнинг барчаси баъзи бир авлод вакилларида рухият жиҳат-

дан ўз жинси чегарасидан ташқаридаги хусусиятларнинг шаклланишига сабаб бўлади. Бу сифатдаги инсонлар доимо дисгармония ҳолатида яшайдилар, атроф-муҳит билан қарама-қаршиликда бўладилар. Ҳатто уларнинг қалбида ҳам алғов-далғов, қарама-қарши ҳиссиётлар жўш уради. Мана шуниси энг даҳшатлидир. Улар ўзларининг биологик ва ижтимоий жиҳатдан ким эканликларини яхши билганлари ҳолда, бироқ руҳий кечинмаларини ўзгартира олмайдилар. Атрофдаги одамлар эса улар билан қалбдан гаплашмайдилар, ҳатто тушунишни ҳам хоҳламайдилар. Балки "псих...", "аллақандайроқми-ей...", "қандайдир аннақами-ей..." дея орқаваротдан масҳара ҳам қиладилар. Худди мана шу салбий руҳдаги ёшлардан келгусида транссексуаллар ҳам пайдо бўлиши мумкин. Уларнинг жинсий аъзолари тузилишига оид масалаларга тўхталмаган ҳолда (бу табобатда муҳим муаммо ҳисобланади), ўз жинсига хос бўлмаган характерни намоён қилишларини таъкидлаш лозим. Баъзан шундай ҳам бўладики, бу транссексуаллар анча талантили одамлар бўлиб, ўзларининг салбий хусусиятларининг ўрнини ақлий, жисмоний ёки характеридаги айрим ўзгача сифатлар билан қоплайдилар. Ҳатто улар ўзларининг ақлий ёки бошқа қобилиятлари билан катта ном қозонадилар. Шу айтилганлар исботи сифатида тарихий фактларга мурожаат қилайлик.

ТАРИХДАН МИСОЛЛАР

Фарангларнинг миллий қахрамони Жанна Д'арк (1412-1431) учун эркаклар билан саёҳатга чиқиш, улар олдида ечиниш, кийимларини алмаштириш ҳеч гап эмас эди. У ҳатто эркаклар билан бир тўшакда ҳам ухлаб қолаверарди. Бироқ унинг ўзида эркакларга нисбатан майл ҳам йўқ, ўзи эса доимо эркаклар кийимида юрарди. Ҳатто турмадалигида ҳам герцогиня Бедфорская берган куйлакни эмас, балки эркакча кийимини устидан ташлаган эмас. Замондошларининг ёзишича, унинг елкалари кенг, овози дўриллаган, ўзининг аёллигини тан олмаган жангари эди.

Рус ёзувчиси Надежда Андреевна Дурова (1783-1866) 23 ёшида сочларини кесиб ташлаб, эркаклар кийимини кийиб, казаклар полкида 11 йил хизмат қилганди. Ҳарбий хизматдан бўшагандан кейин ҳам у чечар, нуқул эркаклар кийимида юрар, аёллар билан танцага тушарди. У ўзини эркакча ном билан аташни бошқалардан талаб ҳам қиларди. Н.А.Дурова Россияда Георгий крест ордени билан мукофотланган ягона аёлдир. Лекин 60 ёшгача ўзини эркакман, деб юрди. То ўлгунича эркакча кийинишни, бошидан аскарча қалпоғини, қишда эса папахини ташламади.

Фаранг ёзувчиси Жорж Сана (1804-1876) овози ва қомати ингичка бўлса ҳам баъзан эркакча кийимда юрар, ҳатто ўша замонда фақат эркаклар шугулланиши лозим бўлган спорт турлари: милтиқдан отиш, отда юриш, қиличбозлик билан шугулланарди. Жорж Санани рухиятшунослар "Юбкадаги эркак" деб аташарди.

Беморлар парваришини "бўлмагур иш" деб қаровчиларга қақшатгич зарба бериб, уни иззатли касб даражасига кўтарган инглиз ҳамшираси Флоренс Найтингейл (1820-1910) ҳаёти ҳам қизик: 17 ёшидан бошлаб ярадорлар парвариши билан шугуллана бошлайди. У пайтлар бу фақат эркакларнинг иши, деб қараларди. У ўз хоҳиши билан кўплаб шифохоналарда бўлади. Севастополь жангида ярадорлар парваришини ташкил қилиш билан шугулланади. У бу тўғрида китоблар ёзади. Хоним анча чиройли ва қомати келишган бўлиб, бироқ турмушга чиқишни сўраганларга қатъий рад жавобини беради. Умрининг охиригача турмуш қурган эмас. Флоренс хонимнинг ўзи "Мен эркакман" деб айтар, ўлгудек аёлларни яхши кўрарди. Шифокорларнинг гувоҳлик беришича, унинг ички секреция безлари кўпроқ эркакларникига яқин экан.

(Давоми бор.)

РЕСПУБЛИКА ХАЛҚ ТАЪЛИМИ XXI АСР БЎСАҒАСИДА

(ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ХОДИМЛАРИНИНГ 2000 ЙИЛ АНЪАНАВИЙ АВГУСТ КЕНГАШЛАРИГА ТАВСИЯЛАР)

ПСИХОЛОГИК ХИЗМАТ ВА ЭКСПЕРТИЗА

(Давоми. Боши 6-бетда)

"Таълим тўғрисида"ги Қонун, "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури"ни амалга оширишда ҳамда "Соғлом авлод йили" муносабати билан халқ таълими тизимидаги ходимлар ва психологларнинг масъулияти ҳамда вазифалари тобора ортиб бормоқда.

Ёшларни ҳар томонлама етук, баркамол, мустақил фикрлаш қобилиятига эга қилиб тарбиялашда мақтаб амалиётчи психологларнинг ҳиссаси жуда катта. Мақтаб психологининг иш фаолияти, мақтабдаги таълим-тарбия жараёнини яхшилаш, мақтаб жамоаси, жумладан, педагоглар, ота-оналар ва ўқувчиларнинг ўзаро муносабатларини мувофиқлаштиришга қаратилади.

Психолог мақтабдаги ҳар бир ўқувчи ва ўқитувчи, ота-оналар билан мунтазам равишда иш олиб боради. Ўқувчиларнинг нимага қизиқишга мойиллиги, қобилияти, истеъдодини ўрганади ва йўл-йўриқлар кўрсатиб, маслаҳатлар беради. Психолог-мутахассис ўқувчиларнинг қизиқишидан келиб чиққан ҳолда академик лицейлар, касб-хунар коллежларига йўлланмалар беради. Шунингдек, болаларни боғчадан мақтабга қабул қилишда улар билан савол-жавоб, тест, тренинглар ўтказилади.

Республикаимиз шароитида фойдаланиш учун ўзбек тилида психологик адабиётлар, психодиагностик воситалар тақчил. Шунга кўра, хорижий мамлакатлардаги психологик тизими (матбуот, телевидение)

республикаимиз шароитига мослаштириб бир қанча методик қўлланмалар қайтадан ишлаб чиқилди ва ишланмоқда.

1. "Ҳаммадан ақллироқ бўлишни хоҳлаганлар учун китоб" (боғча, мақтаб, лицей, ота-оналар учун. З. Душабоев. 1999 й).

2. "Керн-Йирасек" методикаси. (Б. Қодиров. 1999 й).

3. "Мустақил фикрлаш". Ўқув қўлланма. (В. Каримова. 1999 й).

4. "Психология дарслиги" (В. Каримова. 1999 й).

5. "Ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш ва психологик педагогик таххис марказлари фаолиятини такомиллаштириш". Тавсия, 1999 й.

6. "Оилада болаларни мақтабга тайёрлаш" номли қўлланма. 2000 й. РТМ психологик хизмат ва экспертиза бўлими.

Юқоридаги адабиётлар Ўзбекистонда мавжуд психологик хизмат тизими ҳақидаги тасаввурларни ҳосил қилишда, таълим тизимидаги ўқувчи шахси, фаолияти билан боғлиқ бугунги муаммоларни излашда, 6 ёшли болаларнинг мақтабга тайёргарлиги, ўсмирларнинг касб-хунарга бўлган қизиқишлари ва мойиллигини аниқлашда катта аҳамият касб этади. Жумладан, Б.Қодировнинг, "К. Йирасек" методикаси асосида яратган қўлланмаси 6 ёшли болалар орасида жисмонан соғлом, руҳий ва ижтимоий ривожланган болаларгина мақтабга бориши, етук талабларга жавоб бермайдиган болаларнинг соғломлаштириш жараёнидан ўтказилиши, мақтабга тайёрлов махсус дарсларни ўташлари лозимлигини аниқ таҳлил қилишда ёрдам беради.

Р.Душабоевнинг "Ҳаммадан

ақллироқ бўлишни хоҳловчилар учун китоб" номли қўлланмасидан (3-7 ёшли) боғча тарбиячилари, мақтаб бошланғич синф ўқувчилари, таххис маркази ходимлари, ота-оналар ҳам амалий қўлланма сифатида фойдаланишлари мумкин.

М.Жуманиёзов ва М.Салаевлар томонидан ёзилган "Мақтабда психологик хизмат" қўлланмасида амалиётчи психологнинг умумий фаолияти, болаларни мақтабга тайёрлаш, руҳий ривожланиши орда қолган болалар билан ишлаш жараёни, ота-оналарга маслаҳатлар берилган ва ҳоказо.

Маъруза учун қуйидаги мавзулар тавсия этилади:

1. Бир ёшдан олти ёшгача бўлган босқичда болаларнинг психологик хусусиятлари.

2. Олти ёшли болаларни психологик-педагогик таххис қилиш.

3. Мақтаб психологи иш тажрибасидан.

4. Оилада болаларни мақтабга тайёрлаш.

Баҳс-мунозара ва савол-жавоблар:

1. Соғлом турмуш тарзини шакллантиришнинг психологик асослари.

2. "Дебатлар" (юқори синф ўқувчиларини янги таълим тизимида мустақил фикрлашга йўналтириш).

3. Ривожлантирувчи тренинг.

4. Бошланғич синф ўқувчилари тафаккурини ривожлантириш.

5. Балоғат ёшига етган ёшларни оилавий ҳаётга тайёрлаш. (Тест ва тренинг).

6. Таълим жараёнида руҳий ҳолатлар диагностикаси ва коррекция.

Шарқ тилларини чуқурлаштириб ўқитишда асосан оғзаки нутққа, талаффузга, ўқувчида ўз фикрини ўрганаётган тилда эркин фикрлай олиш даражасида луғат бойлигига эга бўлишга катта аҳамият бериш зарур.

2000-2001 ўқув йилида ҳам ўтган йилги сингари шарқ тиллари чуқурлаштириб ўқитиладиган мақтабларда ХТВ томонидан тасдиқланган таянч ўқув режа асосида иш олиб борилади.

Мазкур ўқув йилида хитой тили бўйича Ф.Шамсиев, урду тили бўйича У.Алихўжаев ва форс тили бўйича А.

ШАРҚ ТИЛЛАРИ

Қурбонбеков ва бошқалар томонидан тузилган I-IX синфлар учун ўқув дастурларидан фойдаланилади.

Шарқ тиллари чуқурлаштириб ўқитиладиган мақтабларда тили ўрганилаётган мамлакат ҳар тарафлама (харитада жойлашиш ўрни, давлат тузуми, халқлари ва ҳ.к) тўлиқ ўргатилиши билан бирга Ватан, миллий мафкура, миллий ғоя каби тушунчаларни ўқувчилар онгига сингдириб бориш ҳам мақсадга мувофиқдир.

Янги ўқув йилида олдинги ўқув йилида тавсия этилган дастур ва ўқув қўлланмаларга қўшимча Т. Нуриддинов ва бошқаларнинг "Араб тилидан ўқув дастури" (I-IX синф)дан фойдаланиш тавсия этилади.

Давра суҳбатлари:

1. Оғзаки нутқ малакасини оширишда тест билан ишлаш.
2. Шарқ тилларини ўргатишнинг бошланғич босқичида визуал воситалардан фойдаланиш.
3. Бошланғич синфларда шарқ тилларини ўргатишда талаффуз.
4. Ўқувчиларнинг оғзаки нутқини ривожлантиришда адабий асарлардан фойдаланиш.
5. Шарқ тилларини ўқитишда, ўқувчиларни миллий мафкура, миллий ифтихор руҳида тарбиялаш.
6. Бошланғич синфларда ўқувчиларни ёзув техникасини эгаллаш ва хуснихатга ўргатиш.
7. Ўқувчилар оғзаки нутқини ривожлантириш учун қўшимча кўргазмали воситалардан фойдаланиш.
8. Соғлом авлод — келажагимиз пойдевори.

Жамиятимизда олиб борилаётган чуқур иқтисодий ислохотлар таълим тизимида ҳам ўз аксини топмоқда. Бугунги кунда таълим тизими тубдан қайта кўриб чиқилмоқда ва фанларни ўқитишда давр эҳтиёжидан келиб чиқиб, уларга қўйилаётган меъёрий талаблар ҳам ортмоқда. Иқтисодий таълим республикаимиз умумтаълим мақтабларида фан сифатида ўқитиладиганига кўп бўлгани йўқ. Шунинг учун бу соҳада амалга оширилиши керак бўлган вазифалар бугунги кунда ўта долзарб ва масъулиятлидир.

Анъанавий август кенгашларида иқтисодий билим асослари фанидан янги ДТС ва дастурининг жорий қилиниши, амалдаги дастурдан фойдаланиш, бошланғич синфларда (I-IV синф, она тили, математика ўқиш предметлари, З.Валиева ўқув қўлланмаси). "Иқтисод алифбоси"нинг ўқитилиши, V-VIII синфларда она тили, хорижий тиллар, математика, география ва меҳнат таълими предметлари таркибида. Э.Сариқов, Б.Ҳайдаров "Иқтисод сабоқлари" ва 9-,10-,11- синфларда алоҳида фан сифатида (Э. Сариқов ва М. Маматов) "Иқтисодиёт ва бизнес асослари" предметининг ўқитилиши бўйича муаммоларни таҳлил ва муҳокама қилиш тавсия этилади.

Янги дастурга кўра, тузилган ўқув режада "Иқтисодий билим асослари" фани 8-,9- синфларда ўқитилади. Босқичма-босқич жорий этиш режасига кўра унга 2001-2002 ўқув йилидан ўтилади.

2000-2001 ўқув йилида эса, ўқиш асосий ўқув қўлланма сифатида В.Г. Матвеевнинг "Основы экономических знаний" номли ўқув қўлланмаси ва шу номдаги дастурдан ўзбек мақтабларининг 9-,10-,11-синфлари учун эса, Э.Сариқов ва М. Маматовларнинг "Иқтисодиёт ва бизнес асослари" номли ўқув методик комплекси (ўқувчилар учун дастур, услубий кўрсатмалар, ўқувчилар учун ўқув қўлланма, амалий машғулотлар тўплами)дан фойдаланилади. Бу комплекс 9-,10-,11-синфлар учун ягона бўлиб, ўқув қўлланма ва амалий машғулотлар тўплами I-II-III боблари (9-синф), IV-V-VI боблари

нология, савдо, саноат, тармоқлар ва корхоналар каби мавзуларни ёритишда ўқувчиларга экологик тарбия беришга эътиборни қаратиш лозим.

Иқтисодиётнинг ривожланишида саноат молларини ишлаб чиқариш, кимё саноати, оғир саноатнинг ривожланиши, товарлар, озиқ-овқат маҳсулотларининг бугунги кундаги сифати, унинг инсон саломатлиги учун аҳамияти, атроф-муҳит, ҳавонинг ифлосланишига таъсири, бозорларда, дўконларда, расталарда сотилаётган маҳсулотларнинг ва умумий овқатланиш шахобчаларида гигиеник шарт-шароитлар, уларнинг аҳволи ҳақида маълумотлар бе-

содий меросини ўрганиш ҳам ўз аксини топмоғи лозим. Бунинг учун ўқувчиларга бозор иқтисодиёти, бизнес асослари, маркетинг, менежмент, тадбиркорлик илмини ўргатиш билан бир қаторда, ватанпарварлик, миллий ғурурни таркиб топтириш, уни ривожлантириш, тарихимизда ўтган буюк аждодларимиз, иқтисодиёт илми ривожига ҳисса қўшган қомусий олимларимиз (Фарғоний, Ибн Сино, Беруний, Юсуф Хос Ҳожиб, Амир Темур, Мирзо Улуғбек, Алишер Навоий) илмий меросидан ўқувчиларни хабардор қилиш лозим.

Шўба йиғилишига қуйидаги маърузалар тавсия этилади:

1. Иқтисодий таълим бўйича ДТС талабига мос дастурнинг жорий этилиши.
2. Иқтисодий таълим муаммолари.
3. Иқтисодий таълимда миллий ғоя ва миллий мафкуранинг сингдирилиши.
4. Иқтисодий билим асосларини ўқитишда илғор педагогик технология.

Давра суҳбатлари ва баҳс-мунозаралар:

1. ИБА фани бўйича тўғрақлар ташкил қилиш.
2. Рейтинг усулида баҳолаш.
3. Иқтисодий таълимда интеграция масалалари.

(Давоми бор)

ИҚТИСОДИЙ ТАЪЛИМ

(10-синф), VII-VIII-IX боблари (11-синф) учун мўлжалланган.

Ўқув қўлланмада (комплексда) акс эттирилган маълумотлар Ўзбекистонда 1997 йилгача бўлган иқтисодий, таълим соҳасидаги ислохотларга, шу давргача бўлган кўрсаткичларга асосланди. Дарс ўтиш жараёнида ўқитувчи бугунги кундаги ислохотлар, ўзгаришлар, иқтисодий ривожланиш кўрсаткичларига таяниш, дарс мазмунини янгиликлар билан бойитиш ва янги педагогик технологияларни қўллашга ҳаракат қилиши зарур.

Ресурслар, товар, бозор, мулк, тех-

риб борилиб, ўқувчилар билан биргаликда "Иқтисод ва саломатлик", "Иқтисодиёт ва экология", "Иқтисодиёт ва табиат" ва бошқа мавзуларда буклетлар тайёрланса, деворий газеталар чиқарилса, семинар, суҳбатлар уюштирилса, "Соғлом авлод" давлат дастурининг бажарилиши борасида унинг ўқувчилар орасида ўзлаштирилишига, моҳиятини тушуниб етиш ва турмушимизда амал қилинишига қўшилган ҳисса бўлади.

Шунингдек, дарсларимизда миллий мустақиллигимиз, халқимизнинг тарихий, интеллектуал, маънавий ва иқти-

Qiziqarli masalalar

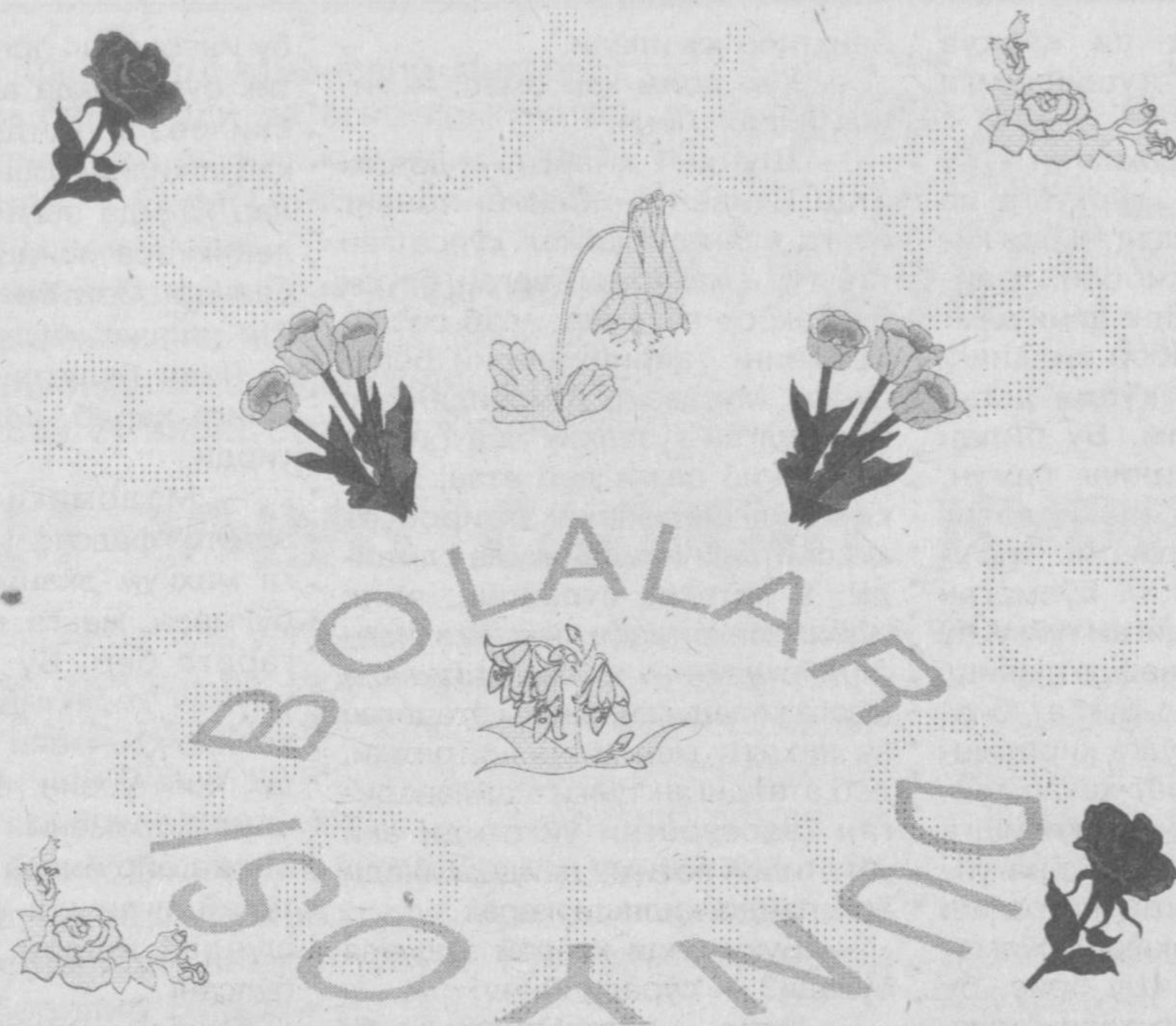
1. To'rt bola to'rt xil amal bo'yicha misol yechishyapti. Ularning barchasi bir shartga rioya etishlari lozim, ya'ni shunday sonlarni topishlari kerakki, ularni 2 ga ayirganda javobi bir xil - 4 chiqsin.

Siz shu sonlarni ayta olasizmi?

2. Qaysi sondan 19 ni ayirib, 9 ga bo'lsa, 9 chiqadi.

3. 90 ni to'rt son — 1,2,3, 5 ga ketma-ket bo'lgach, natijani 30 ga ko'paytirsa, necha bo'ladi?

4. Istagan sonni 10 ga ko'paytirish uchun uning oxiriga bitta raqam yozish kerak. Bu qaysi raqam?

O'ZBEK XALQ MAQOLLARI

Bilimdan ortiq boylik yo'q.

O'qigan o'qdan o'zar.

Bilim — aql chirogi.

Aql yoshda emas, boshda.

Axmoq o'zini maqtar.

Olim bo'lsang, olam seniki.

Avval o'yla, keyin so'yla.

Ko'p bilgan oz so'zlar,
Oz so'zlasa ham, soz so'zlar.

Ikki tingla, bir so'zla.

Shirin so'z shakardan shirin.

TOPISHMOQLAR

Tunda ko'rib cho'g' deysan,
Tongda turib, yo'q deysan.

(Yulduz)

Keragida suvga otasan,
Qimirlashin poylab yotasan.

(Qarmoq)

Qo'shaloq tovoq,
Ichi to'la yog'.

(Yong'oq)

Oyna emas jimirlar,
Tek turolmas, qimirlar.

(Suv)

Qo'lsiz, oyoqsiz eshik ochar.

(Shamol)

Kasbi doim taqir-tuqur,
Qayda ilon ko'rsa cho'qir.

(Laylak)

Katta oppoq dasturxon
Yer yuzini qoplagan.

(Qor)

Birlashtirib kiyimni
Issiq tutadi sizni.

(Tugma)

Og'zi yo'g'u tishi bor,
Duradgorda ishi bor.

(Arra)

Bor ekan-da, yo'q ekan, bir kuni o'rmon oralab bir dehqon ketayotgan ekan. To'satdan ro'parasidan bo'ri chiqib qolibdi-da, dehqonga:

- Bu yorug' dunyo bilan xayrlashaver, hozir seni yeyman, - debdi.

- Men senga nima yomonlik qilgan edimki, meni nobud qilmoqchisan? - deb so'rabdi dehqon undan.

- Go'yoki hech narsani bilmaydigandek gapirasana.

- O'limdan xabarim bor, ammo

- Mayli, sen aytgancha bo'la qolsin, borib yuvinib kel, - debdi bo'ri.

Bo'ri bir chekkaga chiqib, uni kuta boshlabdi. Dehqon ariq yoniga borib, go'yo haqiqatan ham yuvinayotgandek engashib, sekingina bildirmasdan chetdagi daraxtdan yo'g'on bir tayoq sindirib olibdi.

- Yuvinib bo'ldingmi? - so'rabdi bo'ri.

- Men tayyorman, - deb javob beribdi dehqon.

KUCH VA TOPQIRLIK

LATISH ERTAGI

boshqa gapdan xabarim yo'q. O'zing bundoq tushuntirsang-chi?

- Bugun ertalab archazorda tinchgina uyqumni buzding. Karnaying tovushidan haligacha boshim zirqirab og'riyapti!

- Azizim, nimalar deyayotganingni o'ylayapsanmi? Qanaqa karnayni nazarda tutyapsan? Axir, men karnay chalganim yo'q-ku!

- Nima bo'lgan taqdirdayam, baribir hozir seni yeyman.

- To'g'ri, kim kuchli bo'lsa, u hamisha haq, - debdi dehqon. - Qo'limdan nima ham kelardi. Meni yeging kelgan bo'lsa, mayli, yeyaver. Faqat anovi ariqchada yuvinib kelishimga ruxsat bersang, judayam kirlanib, changga bptib ketibman.

So'ng u bo'rining oldiga kelib, chap qo'li bilan uning dumidan ushlabdi-da, o'ng qo'li bilan kuchining boricha kaltaklay turib, shunday dermish:

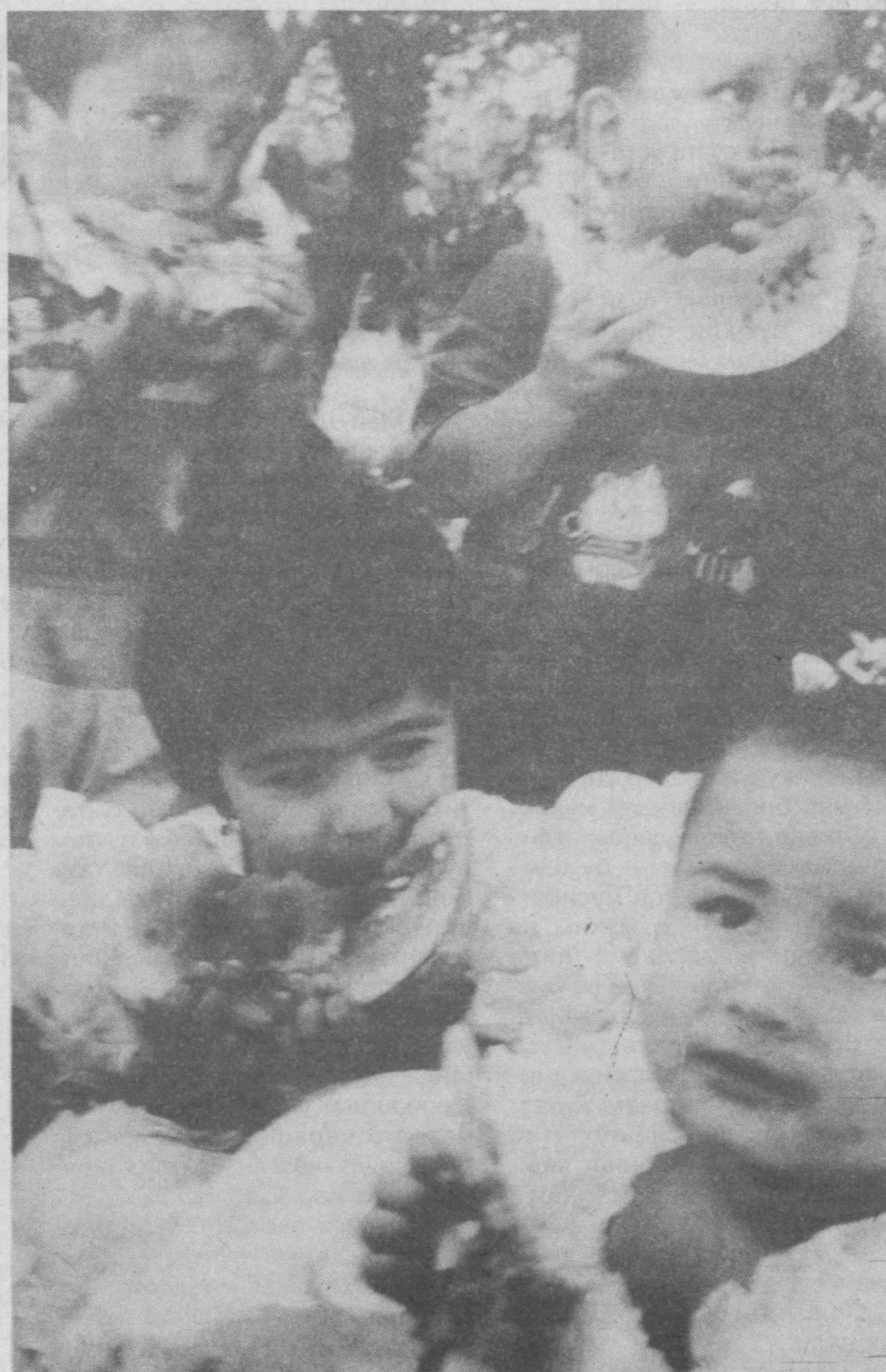
- Sening kuching bor, mening esa aqlim. Sening o'tkir tishlaring bor, menga esa topqirligim asqotadi.

U bo'rini shunaqa qattiq kaltaklabdiki, kaltak zarbidan bechoraning biqinidagi hamma junlari to'kilib ketibdi.

Bo'ri oxirgi kuchini to'plab, jon-jahdi bilan yulqinib dehqonning qo'lidan chiqib ketibdi.

Bo'rining o'zi qochib qolibdi-yu, ammo dumi uzilib dehqonning qo'lida qolibdi...

(Davomi bor)

MUSICHA

Ku-kulaydi tongda musicha,
Zavqqa to'ldim, eshitib ancha,
Tinglab orom olsin deb menga
Qo'shiq aytar balki o'zicha.

Hamohangdir munis ovozing,
Chanqovuzning sirli kuyiga.
Momolarim qadim qo'shig'in,
Aytib bergin yurtim to'yiga.

Malika ESHMONOVA,
Kitob shahridagi 1-maktab
o'quvchisi

Дейвин ўрнидан турди ва бошини ғамгин силаб, ўйнаётганлар томон юрди. Бирок санокли дақиқалар ичида ғамгин кайфият уни тарк этди ва у энди Крэнли ҳамда икки ўйинчи билан ҳозиргина тугаган ўйинни қизгин муҳокама қилаётир. Улар кечкурун бир қур ўйнашга келишиб олишди, бироқ Крэнли менинг коптогим билан ўйнайсизлар, деб туриб олди. У коптогини ерга икки-уч марта уриб, кейин жаҳд билан майдончанинг узоқ этагига қаратиб улоқтирди-да, қичқирди:

— Қорангни кўрмай сени!..

Стивен, ўйинда ҳисоб орта бошлагунча, Линчнинг ёнида турди. Кейин Линчнинг енгидан тортиб, уни ўзига жалб этди. Линч унга бўйсунди ва ғашига тегиб деди:

— Крэнли айтмоқчи, уздикми?

Стивен бу қочириққа кулимсиради.

Улар боғ орқали қайтишди ва мункиллаган қари қоровул тахтага аллақандай эълонни қалтираб санчаётган зал бўйлаб ўтишди. Зинапоя олдида иккаласи ҳам тўхтади ва Стивен, чўнтагидан сигарет қутисини чиқариб, ҳамроҳига чекишни таклиф қилди.

— Биламан, ҳе мириям йўқ сенда, — деди у.

— Эҳ сеними, суллоҳ шумқилиқ! — жавоб қилди Линч.

Линчнинг сўзга усталлиги иккинчи бор асослангани Стивеннинг кулгисини қистади.

— “Шумқилиқ” сўзи сенинг суюкли сўкишингга айланган кун, — деди у, — Европа маданияти учун байрам саналади.

Улар чекишди ва ўнг тарафга юришди. Бир оз сукут сақлаб, Стивен деди:

— Аристотель раҳм-шафқат ва кўрқувга таъриф бермайди. Мен эса бераман. Менинг назаримда...

Линч тўхтади ва беписандлик билан унинг гапини бўлди:

— Бас! Эшитишни хоҳламайман. Кўнглим айнийди. Кеча кечкурун бизлар Хорен ва Гоггинс билан ўлгудай ичдик.

Стивен гапида давом этди:

— Раҳм-шафқат — бу шундай туйғуки, у инсон мусибатларидаги жамики муҳим ва мунтазам жиҳатлар олдида фикрни тўхтатиб қўяди ва бизни изиллаб турган фожиаларга боғлайди. Кўрқув туйғуси инсон мусибатларидаги жамики муҳим ва мунтазам жиҳатлар олдида фикрни тўхтатиб қўяди ва бизни уларнинг яширин сабабларини излашга мажбур этади.

— Такрорла-чи, — деди Линч.

Стивен таърифни секин такрорлади.

— Яқинда Лондонда, — давом этди у, — бир ёшгина қиз извошга ўтиради. У узоқ йиллар кўрмаган онасини кутиб олишга бораётган эди. Қайсидир кўчанинг муюлишида араванинг шотиси чиқиб кетиб, извошнинг деразасини чилпарчин қилади, худди игнадай узунчоқ шиша синиклари қизнинг юрагига санчилади. Қиз шу заҳотиёқ жон таслим қилади. Мухбир буни фожиали ўлим, деб атайди. Бу тўғримас.

(Давоми. Боши газетамизнинг ўтган сонларида.)

Бу раҳм-шафқат ва кўрқув ҳақидаги менинг тушунчамга тўғри келмайди.

Фожа туйғуси, мохиятан, — бу ҳар икки томонга, кўрқувга ва раҳм-шафқатга юзланган бир кишининг диққат-этибори, уларнинг ҳар бири — унинг айни дамадаги ҳолати. Этибор қилдингми, мен тўхтатиб қўяди деган иборани ишлатдим. Бу билан мен фожа туйғусининг турғун, ҳаракатсизлигини таъкидлаяман. Аникроғи, драматик туйғунинг. Сохта, ҳақиқий бўлмаган санъат пайдо қиладиган туйғу: бу майл, интилиш ва нафратланиш, ҳазар қилиш. Майл-рағбат бизни яқинлашишга, қўлга киритишга чорлайди. Нафрат-ҳазар туйғуси тарк этиш, инкор қилишга ундайди. Бундай туйғуларни уйғотадиган санъат — порнография ва дидактика — ҳақиқий бўлмаган, сохта санъат. Шу боис, бу ҳолатда эстетик туйғу ҳаракатсиз, турғун. Фикр тўхтаб қолади ва майл ҳамда нафрат теваарида айланади, холос.

— Сен айтмоқчисанки, санъат майл-рағбатни уйғотмаслиги керак, демоқчисан, — деди Линч. — Эсимда, мен бир кун сенга музейда қалам билан Венеранинг думбасига исмимни ёзганимни

беихтиёр юмилади.

— Ҳар доим ҳам эмас, — киноя қилди Линч.

— Шундай қилиб, — давом этди Стивен. — Сенинг тананг сенга яланғоч ҳайкал кўрсатган таъсирга жавоб қайтарган, бироқ бу, такрор айтаман, асаб системасининг ғайриихтиёрий реакцияси. Мусаввир томонидан акс эттирилган гўзаллик эса бизда, жисмоний сезги деб аташ мумкин бўлган, юзаки эҳтирос ва ҳиссиётларни пайдо қила олмайди. У эстетик стасисни, яъни идеал меҳр-шафқатни ёки идеал кўрқувни — юсак даражада юзага келадиган, давом этадиган ва ниҳоят, мен гўзаллик ритми, деб атайдиган туйғуга айланадиган таассуротни уйғотади ёки уйғотиши лозим, пайдо қилади ёки пайдо қилиши керак.

— Буни энди қандай тушунса бўлади? — сўради Линч.

— Ритм, — деди Стивен, — бу ҳар қандай эстетик бутунликда қисмларнинг ўзаро илк юзаки эстетик алоқалари ёки эстетик бутунликнинг унинг қисм ё қисмларига ёхуд эстетик бутунликдаги ҳар қандай қисмнинг бутунликка ялпи муносабати.

— Агар бу айтганларинг ритм бўлса, — деди Линч, — унда

бу инсоннинг предметни эстетик бутунликда ақлга мувофиқ ёки сезги - идроки орқали қабул қилиш қобилияти. Чўқалар ҳақида эслайсан, бу гапларни эса эсингдан чиқарибсан-да. Сен билан Крэнлига ўзи ишониб бўлмайди.

Линч булутли кулранг омонга қараб, афтини буриштирди.

— Модомики мен сенинг эстетик фалсафанинг тинглашга маҳкум эканман, унда ҳеч бўлмаса, менга яна битта сигарета бер. Бу гаплар мени умуман қизиқтирмайди. Хатто аёллар ҳам мени қизиқтирмайди. Жин урсин, сизларни! Бошимга урамни бу гапларни! Менга бир йилда беш юз фунт тўлайдиган иш керак. Менга шундай ишдан гапир, мард бўлсанг.

Стивен унга сигарет қутисини узатди. Линч қутидида охириги сигаретани олиб, деди:

— Давом эт.

— Фома Аквинский айтади, — деди Стивен, — бизнинг идрокимизга хуш ёққан нарса гўзалдир.

Линч бошини ирғади.

— Эсимда, — деди у. — Pulcra sunt quae visa placent.

— У visa сўзини ишла-тади, — давом этди Стивен, — бу билан ҳар қандай эстетик идроклашни: кўриш, эшитиш ёки идроклашнинг бошқа турларини назарда тутати. Бу сўз, мужмал бўлишига қарамай, барибир бизда майл ва нафрат ҳиссини уйғотадиган яхши ёки ёмон тушунчани истисно қилиш учун етарли даражада аниқ. Шубҳасиз, бу сўз стасисни назарда тутати. Хўш, ҳақиқат нима? Ҳақиқат ҳам оннинг стасисини уйғотади. Сен ҳеч қачон тўғрибурчакли учбурчак гипотенузасига исмингни қалам билан ёзиб қўймасдинг.

— Ҳечам, — деди Линч, — менга Венеранинг гипотенузасини кўрсат, ёзаман.

— Демак, бундан чиқдики, ҳақиқат мувозанатда, турғун. Назаримда, Платон айтган, гўзаллик — ҳақиқат ёғдуси, деб. Фикримча, бу таъриф ҳақиқат ва гўзаллик бир-бирига айнан ўхшаш, деган маънодан бошқа маънони бермайди. Ҳақиқат ақл билан англанади, гўзаллик тасаввур орқали қабул қилинади. Ҳақиқатга томон ташланган биринчи қадам — ақлнинг чегараларини ва имкониятларини англашдан, тушунишга ҳаракатнинг ўзини тушуниб олишдан иборат. Аристотелнинг бутун фалсафий система-сини унинг психология ҳақидаги асарлари асосида ётади, бу асарлар ўз навбатида унинг айни бир атрибут бир пайтнинг ўзида ва бир хил муносабат билан айни бир субъектга тегишли бўлиши ва тегишли бўлмаслиги мумкин, деган фикрига таянади. Гўзалликка томон ташланган биринчи қадам — тасаввурнинг чегараларини ва имкониятларини англаб олоқ, эстетик идроклашга ҳаракатнинг ўзини тушунишдан иборат. Тушунарлими?

(Давоми бор.)

ИЗОҲЛАР:
1. Кармелитлар — католик ордени (жамоа).

Жеймс Жойс

МУСАВВИРНИНГ ЁШЛИКДАГИ ШАМОЙИЛИ

Роман

айтган эдим. Бу майлга кирадимми?

— Мен одатдаги, табиий натуран назарда тутаяпман, — деди Стивен. — Сен менга яна ўзининг ғаройиб кармелитлар мактабингда қандай қилиб сигир те-загини еганингни гапириб бер-гандинг.

Линч тагин отга ўхшаб пиш-кирди.

— Ҳа, шундай иш бўлганди! — хитоб қилди у.

Стивен ҳамроҳи томон бурилди ва бир сония унинг кўзларига тик қаради. Линч кулишдан тўхтади ва камситилгандай мулзам бўлиб, унинг кўзига қаради. Узун пешайвонли шапка тагидаги чўзинчоқ, энсиз, пачоқ боши аллақандай ўрмалаб юрувчи жониворни эслатарди. Хира йилтиллаб турган кўзлари ва руҳсиз, ўлик назари ҳам илоннинг қара-шини ёдга соларди. Бироқ айна дақиқадаги унинг камситилган, безовта қарашида одамга хос бир маъно — эзгин, бахтсиз, азоб чеккан ва дарғазаб қалбнинг бе-ҳаловатлиги акс этиб турганди.

— Хўш, нима бўпти, — деди шунчаки, хушмуомала оҳангда Стивен, — биз ҳаммамиз жониворлармиз. Мен ҳам.

— Ҳа, сен ҳам, — деди Линч.

— Бироқ биз ҳозир руҳий оламда мавжудмиз, — давом этди Стивен. — Ҳаққоний бўлмаган эстетик воситалар таъсирида уйғонган майл ва нафратни фақат уларнинг табиатан ҳаққоний эмаслиги учун эстетик туйғумас, дейиш камлик қилади. Чунки улар атиги жисмоний сез-гиларга алоқадор, холос. Кўрқувни сезганда вужудимиз кичрайдиган асаб системасига беихтиёр таъсир қилган нарсаларга жавоб қайтаради. Қовоғимиз, ҳали англаб, пайқаб улгурмасимиздан бурун, кўзимизга пашша урилаётганини сезгандай, олдиндан

марҳамат қилиб айт-чи, сен нима гўзаллик деб атайсан? Яна, илтимос, унутмагинки, мен фақат гўзаллик олдида таъзим қиламан.

Худди бировга салом бераётгандай, Стивен шапкасини кўтариб қўйди. Кейин, бир оз қизаринқираб, Линчнинг камзулини енгидан ушлади.

— Биз ҳақмиз, — деди у, — бошқалар эса адашадилар. Бу нарсалар ҳақида гапириш, уларнинг сиру синоатини билишга уриниш ва сирини англаб-билиб, секин-аста, қатъият ва изчиллик билан таърифлаш, тавсифлаш, заминдаги оддий нарсаси-ҳодисалардан: товуш, шакл ёки рангларни ҳис этишдан уйғонган туйғуларга, қалбимизнинг бу зимистон қаърларига назар ташлаш — биз илган гўзаллик тимсоллари — санъат деганлари аслида мана шу.

Улар канал устидаги кўприкка яқинлашишди ва йўлдан бурилиб, дарахтлар тагидан юриб кетишди. Кўлмак сувда акс этган кир-кулранг шуъла ва тепаларидаги нам шох-шаббаларнинг ҳиди — барчаси Стивеннинг фикрлаш тарзига зиддай туюларди.

— Бироқ сен менинг саволимга жавоб бермадинг, — деди Линч, — санъат нима ўзи? У ифодалаган гўзаллик нима?

— Буни мен сенга, бадбахт, қовоққалла ҳайвонга айтган биринчи таърифимдаёқ баён қилган эдим, — деди Стивен, — ўшанда мен бу саволнинг жавобини энди ичимда пишитиб олаётган эдим. Ўша оқшом эсингдами? Крэнлининг аччиғи чиққан ва уиклоу чўчкасининг гўшти ҳақида гапира бошлаган эди.

— Эсимда, — деди Линч. — Эсимда, унинг ўша лаънати семиз чўчкалар ҳақида гапиргани. — Санъат, — деди Стивен, —

ТАЪЛИМ ОЛИШ ҲУҚУҚИ

XXI асрга дунё бўйича салкам бир миллиард киши компьютер билан ишлаш у ёқда турсин, хатто китоб ўқиш ва ёзишни билмай қадам қўймоқда.

Ҳисоб-китобларга қараганда, 855 млн. киши — инсониятнинг салкам олтидан бири — кейинги минг йиллик остонасида ҳам саводсиз бўлиб қолаверади. Шунингдек, ривожланаётган мамлакатлардаги 130 млн. мактаб ёшидаги бола умумий таълим олиш имконига эга эмас. Улар миллионлаб тенгдошлари каби мактабларга боришга ҳам, у ерда бирон нарсани ўқиб-ўрганиш шароитига ҳам эга эмас. Бошланғич таълим ололмаётган қизларнинг учдан икки қисми ривожланаётган мамлакатлар ҳиссасига тўғри келади.

Таълим олиш ҳуқуқининг таъмин этилиши маънавий, иқтисодий, ҳуқуқий масаладир.

Масалан, Ер юзида 10 фоиз қизларнинг бошланғич таълим олишини таъминлаш билан болалар ўлими кўрсаткичини 4,1 фоизга камайтириш мумкин. Буни Покистон мисолида оладиган бўлсак, 1000 нафар қиз боланинг бир йиллик таълим олиши 60 нафар гўдакнинг бевақт ўлими олдини олган, яъни туғилган бола соғлом дунёга келган. Бразилияда ҳар бир саводсиз аёлга 6,5 нафар бола тўғри келса, ўрта маълумотли аёллар ўртача 2,5 нафар болани тарбия қилади. Ҳиндистон жанубидаги Керала штатида аҳолининг салкам барчаси саводхон, шунинг эвазига болалар ўлими кўрсаткичи энг паст (оналар ўлими ҳам Ҳиндистон бўйича энг паст) даражададир.

Кишиларнинг таълим олиш ҳуқуқидан маҳрум этилиши уларнинг самарали меҳнат қилиши, ўзи ва оиласи учун хавфсиз ҳаётни таъминлашига тўсқинлик қилади. Соғлиқни сақлаш, озодалик, овқатланиш ҳақидаги тушунчаларнинг аҳамиятини тўғри англаш оилаларда касаллик ва бевақт ўлимнинг олдини олади. Бу оиланинг иқтисодий-моддий салоҳияти, ижтимоий тинч-тотувлигига ҳам ўзининг ижобий таъсирини кўрсатади.

Аҳолининг бирор қатлами таълим олишдан маҳрумлиги жамиятнинг демократик ва ижтимоий тараққиётига, халқаро тинчлик ва хавфсизликка тўсқинлик қилади.

Саводсиз кишилар учун санъатнинг, бошқа маданиятларнинг қувончини ҳис қилиш бегона бўлади.

ЮНИСЕФнинг «Таълим» ахборот журналидан В. БОЙМУРОДОВ таржимаси.

ЕР
ЮЗИДА

“Интернэшнл лонч сервис” компанияси орбитага тижорий шароитларда сунъий йўлдош олиб чиқувчи 13 та ташувчи-ракета-ларни учуришга буюртмалар қабул қилишни эълон қилди. Шартномаларда Россиянинг “Протон” русумли 5 та ва Американинг “Атлас” русумли 8 та ташувчиси ишлатила-жаги кўрсатилган.

Афғонистондаги “Толибон” радикал ислом ҳаракати дунёнинг ҳар бир бурчагидаги террористларга ёрдам кўрсатмоқда, жумладан Чеченистон ва Ўрта Осиёдаги бузғунчиларга ҳам. Буни АҚШнинг Жанубий Осиё масалалари бўйича давлат котибининг ёрдамчиси Карл Индерферт тасдиқлади.

АҚШдаги осётр балликлари икраси импорти бўйича шуғулланувчи йирик компаниялардан бири “Ю-эс кэвиар энд кэвиар” эгалари қора икрани мамлакатга Россия ва Озарбойжондан товланилик ва контрабанда йўли билан олиб киришганлигига иқдор бўлишди. Улар 10,4 млн. долларлик жарима тўлашга тайёр эканликларини эълон қилишди.

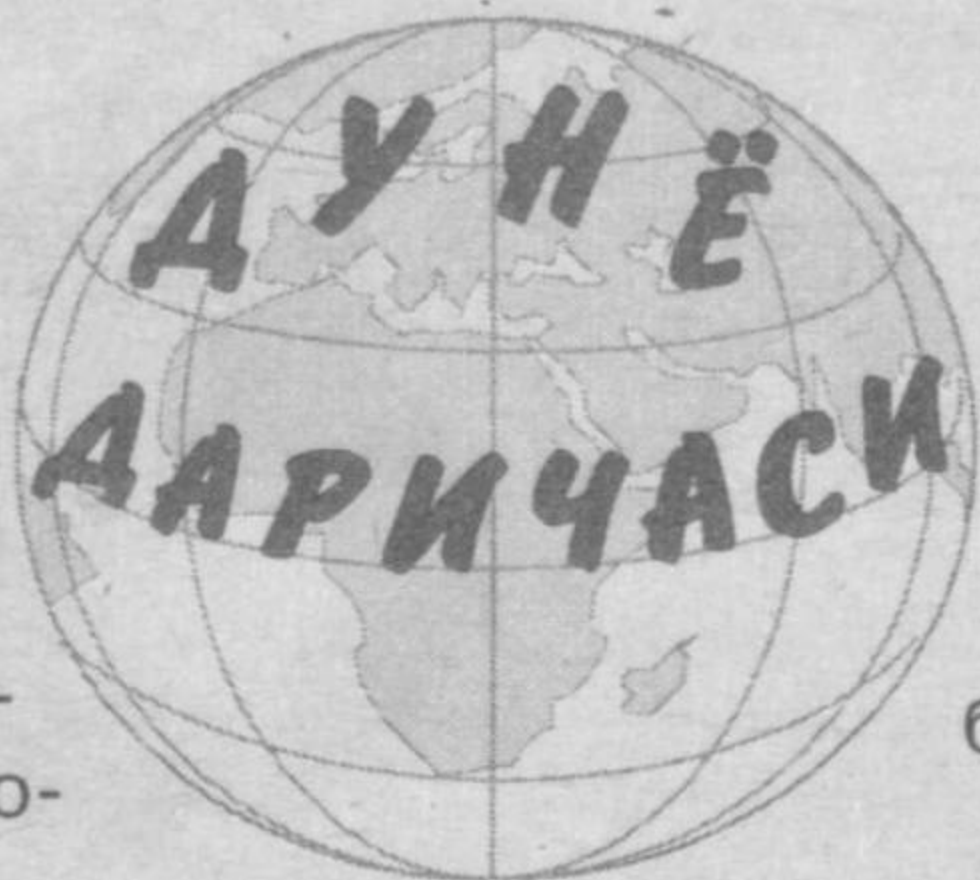
Россия ҳукумати томонидан 1998 йил Санкт Петербургда инкасаторлик машинасининг икки кўриқчисини ўлдирганликда ва 300 минг АҚШ долларини ўғирлаганликда айбланиб қидириладиган россиялик 30 ёшли Игорь Ригин Юнонистонда ҳибсга олинди.

Испания шимолида жойлашган Гечо шаҳрида портлагич моддалар билан тўлдирилган автомобиль портлади. Оқибатда 4 киши жароҳат олди. Бу мамлакатда сўнгги икки ҳафта мобайнидаги олтинчи террорчилик ҳаракатидир.

Россияда ҳар йили чекиш билан боғлиқ касалликлар оқибатида 300 минг нафарга-ча киши нобуд бўлмоқда.

Америкалик Фил Катц замонавий Интернет асосчиларидан бири эди ва агар компьютер келтириб чиқарадиган психик касаллик қурбони бўлмаганида, у Билл Гейтс каби бой-бадавлат яшаши мумкин эди.

Яқинда 37 ёшли Катцни ўлик ҳолда Милуокидаги арзон меҳмонхона номерида топишди. У полда оёқларини ёзганча, қўлида шиша идишдаги ароқ билан ётганди. Врачлар Катцни хро-

Интернетдаги маълумотлар тезкор ҳолатда етказилаётганида ҳам Филнинг ҳиссаси улкан. Лекин охир-оқибат Катц на дўстлари билан гаплашарди, на ўз фирмасига келарди. Уни ҳатто пул ҳам қизиқтирмай қўйганди.

Тўғри, вақти-вақти билан у уйига қўнғироқ қилиб турарди, лекин Фил ўз кўчирма компьютерлари билан қаерда “саёҳат” қилиб юрганлигини ҳеч ким

ЭХМ УЧУН САДҚАН ҚУРБОН БЎЛАМАН...

ник алкоголизм оқибатида ўлган деб қайд этишди. Лекин аслида ҳаммаси бундан-да мудҳишроқ ва қўрқинчли эди. Виртуал олам билан мулоқотда бўлган сари Фил Катц одамлардан узоқлаша борди. У шунчалик даражада ўз компьютер кодига шўнғиб кетган эдики, оқибатда, ўзини ўраб турган ва клавишларни босиб бошқариб бўлмайдиган мураккаб (унинг назарида) реал ҳаётдан узилиб қолди. Ўсмирлигидан бошлаб Катц ўз хонасидан чиқмай уззу-кун ўзининг компьютер ҳисобларига берилиб кетарди.

Уни компьютер вазифаларини буюришга ёрдам берувчи математик тилга қизиқиш ўз домига ютиб юборганди. Қисқа вақт ичида Катц ихтиролари уни миллионер кишига айлантиради.

билмасди. У ёки мотелларда ёки машинасининг орқа ўриндиғида тунарди.

Олимларнинг айтишича, улар бу каби сурункали психик касалликларга охирги пайтларида тез-тез дуч келаяптилар.

Айниқса, бундай беморлар компьютер Силикон водийси (АҚШдаги ўзига хос ЭХМ дастурлаш маркази)даги программистлар орасида жуда кўп учрайди. Айнан шу кимсалар интернет сайтларини ҳар хил ваҳшийликни, беҳаёликни тарғиб қилувчи фото, кино, ёзма нарсалар билан тўлдириб ташламоқдалар.

Врачлар компьютерчиларга ўзларининг хавфли машиналари билан фақат иш вақтида муомала қилишларини ва ўз уйларида уни узоқроқ тутишларини маслаҳат бермоқдалар.

ЭМАКЛАБ... КОМПЬЮТЕРГА

Англиянинг Ватфорд шаҳрида антиқа хусусий “коллекж” очилди. Унга болаларни ... бир ярим ёшидан қабул қилишади. Бола бу ерга келиши биланок уни компьютер билан ишлашга ўтказадилар. Миттивойлар атиги бир ҳафтадан сўнг сичқон ва клавиатура ёрдамида фойдаланишни ўрганадилар — кутилмаган ҳодиса! Ўқув юртининг асосчиси доктор Роналд Райднинг айтишича, ҳозирда 15 ўқувчи ўзига хос болалар таълим курсини ўтаб, имти-

хонларни олий даражада топширишди. “Мен болаларнинг таълим олиш қобилиятини кўп йиллар давомида ўрганганман, — дейди доктор. — Ва мен шуни юз фоиз аминлик билан айтаманки, болалар маълумотни қабул қилиб олиш чўққисида бир ярим ёшдан то уч ярим ёшгача бўладилар. Ўн ёшли болалар сезиларли даражада ёмон ўқишади. Модомики компьютерлар ҳозирги замон ҳаётининг бир қисми экан, нега бугунги ишни эртага қўйиш керак? Бунинг

устига дастлабки натижалар кутганларимдан зиёд бўлди ва айрим скептикларнинг ёқимсиз башоратларини чиппакка чиқарди”.

Скептик (ишонмовчи)лар башорати ҳам балки тўғридир. Ахир болалар организми энди тикланаётган даврда уларни радиацион нурларнинг қони бўлмиш компьютеру телевизорларга ва умуман, электрон ускуналарга яқинлаштирмаслик фарзандингиз соғлом умрига кафолат бўлмайdimи?

ФАҚАТ ЎҒИЛ БОЛА
ТЎҒИЛАМОҚДА

Арцберг шахри (Олмония)нинг ёнгинасида 644 метр баландликдаги тоғда Людельберг номли қичкинагина қишлоқ бор. Унинг машҳурлиги, қишлоқда мана, йигирма йилдирки, фақат ўғил болалар туғилиб келмоқда. Дўхтирлар бу ҳодисанинг ечимини ҳали ҳам топа олишгани йўқ, Арцберг бургомистри эса “балки у ернинг ҳавоси шундайдир?”, дея елка қисади.

Қишлоққа келган бир медик-олим ўз мушоҳадаларини иккиланиброқ баён этади: “Кўринишидан нисбатан совуқроқ ҳудудларда кўпроқ ўғил болалар туғилади. Лекин бу ҳодиса ҳали ҳеч ким томонидан исботланмаган”.

“Бизда ҳақиқатдан ҳам, Олмониянинг бошқа ҳудудларига қараганда, ўртача 10 градусга совуқроқ”, дейди 80 ёшли ўлкашунос Фридрих Зингер. Ўзининг шахсий архивидан у 1729 йилги ёзувни топади. Унга кўра, қишлоқ номига асос бўлиб хизмат қилган “Людль” сўзи замонавий тилга ўтирилганда “эркак кучи” деган маънони билдирар экан. Лекин, бошқа бир тарафдан, нега оталар кучи фақат ўғил болаларга насиб этипти? Ҳозир қишлоқ аҳлининг ўзи ҳам, Арцберг шахри ҳам мўъжиза давом этади-ми ёки бу “анъана” бузиладими, деган савол билан Людельбергда ноябрда дунёга келиши мўлжалланган боланинг ким бўлиб (ўғилми ё қиз?) туғилишини интизорлик билан кутишмоқда. “Агарда қиз туғилса, — дейди бургомистр, — катта байрам уюштирамиз”. Худо берсин!

Хориж матбуоти хабарлари асосида
Жамшид САЪДИНОВ
тайёрлади.

Дунёни ўрганамиз

ЯПОНЧА “ПИРАМИДА”

Японияда ўзига хос “ер танқислиги” мавжудлиги сир эмас. Кунчиқар мамлакат аҳолиси бу муаммо устида анчадан бери бош қотираётганлиги ҳам кўпчиликка аён. Масалан, уммонда яратилаётган сунъий ороллар ҳам бунга мисол бўла олади. Бу борада яна бир янгилик: Токио чеккасида улкан пирамидасимон бино қуриляпти. Баландлиги 2 километру 40 метрга мўлжалланган бу осмонўпар бино пойтахтнинг фавкулудда кўпайиб кетган аҳолисини ўз панохига олиш учун хизмат қилади. “Пирамида” 2800 квадрат километрни эгаллаб, 1 миллион кишини ўзида жойлаштириш имкониятига эга бўлади.

ЕР “ЧЎКМОҚДА”

Ердаги иқлим ўзгариши масалалари билан шуғулланувчи британ, фаранг ва америкалик олимларнинг ҳисобларига қараганда, 1920 йилдан бери Арктика музларининг деярли 50 фоизини Ернинг глобал иситиши эритиб юборган.

Масалан, америкалик олимларнинг маълумот беришича, фақатгина Арктиканинг бир ҳудудидагина Даниядек бутун бошли мамлакат майдонига тенг муз қоплами эриб кетган. Музларнинг эриш тезлиги йилдан йилга ошиб бормоқда. Агар аҳвол шу тарзда давом этаверса, келгуси асрнинг 1-ярмидаёқ Арктика музлари эриб тугаши мумкин. Бу ҳол юз берганда эса Дунё уммони сатҳи 20-50 фунтга кўтарилади.

Orastalik

Дўстим Франциядан қайтди. У бир йил ўша ерда яшади, ўқиди. Дўстимнинг фоторасмларини томоша қилаётгандим, бир расм диққатимни тортди. Унда дўстим Франциядаги қадимий уйлардан бирининг олдида ўтиб кетаётганлиги тасвирланганди. Уй қадимий услубда қурилган, четан деворлар билан ўралган, деворларини эса чирмашиб ўсадиган ўт эгаллаб олганди. “Чиройли уй экан” деб гап бошлашим ҳаманоқ дўстим: “Ҳа, шу уйда бир қиз яшарди. У ҳар кун эрталаб кўчани супуриб, сув сепиб кўярди. Биз, Ўзбекистондан борган болалар унга “келинчак” деб ном қўйиб олгандик”, деди. “Аслида, Европа шаҳарларида ҳеч ким дарвозаси олдини супурмайди, мабодо супурса ҳам сув сепмайди. Каттагина шаҳарда фақат шу қиз эшиги олдини тозалаб сув сепарди, холос,” деб гапини давом эттирди, дўстим.

СУВ СЕПИЛГАН
УЙ ҚАРШИСИДА

Ҳа, ўзбек аёлларининг, ўзбек қизларининг эрта туриб кўча-ҳовлиларни тозалаб, супурилган жойларга сув сепиб қўйиш одатлари бошқа халқларда кам учрайдиган ҳодисадир. Шунданми, ўз юрти, унинг саховатли ва самимий, бағрикенг халқини соғинган талабалар шу қизга нисбатан юракларида меҳр туя олгандирлар. Ҳар тонг ўқишга кетаётган йигитлар шу уй атрофини саранжом-саришта кўриб, ўз уйлари, оналари, опалари, сингилларини соғиниб, уларни айни паллаларда супур-сидир, сигир соғиш каби юмушлар билан банд бўлаётганликларини ҳис қилгандирлар.

Кўча-ҳовлини, уй ичи ва ошхонани, борингки ҳамма-ҳамма нарсани озода тутиш, пок сақлаш ўзбек аёлларининг елкаларида турадиган масъулиятгина эмас, балки оддий бурчлари ҳамдир.

Ҳеч эътибор берганмисиз, мурғаккина қизалоқлар “меҳмон-меҳмон” ўйинини ўйнаб, бошлари-га рўмол ўраб оладилар, қўлларида албатта супурги бўлади. Улар ҳали қандай супуриш кераклигини билмайдилар, лекин супурадилар. “Уй”ларини меҳмон кутишга тайёрлаб қўядилар. Опалари ёки оналари уй тозалаётган, кир юваётган бўлсалар дарров шу ишларга аралашинишга ҳам улгурадилар.

Момоларимиз “Супургини яхшилаб ҳўллаб ол, Қиблага қараб ҳовли супурма, шом кириб қолди, энди супурги ишлатма, қоронғуда уй супурма”, деб насиҳат қиладилар.

Озодаликда, покизаликда ҳикмат кўп. Бу ҳикматни ўзбек аёллари яхши англайдилар. Шу ҳикматга доимо амал қиладилар ҳам.

Ziynat

ТУРМАКЛАР ҚАДИМ
ЗАМОНЛАРГА ЕТАКЛАР

Этнограф олимларнинг изланишларидан шу нарсая маълум бўлдики, аёллар пардоз-андози, кийиниши, соч турмаклаши, хуллас гўзалликка бўлган барча интилиш ва ҳаракатлари қадимий аънаналарга бориб тақалар экан.

Бугунги кундаги кўпгина машҳур соч турмаклари XVIII асрда яшаган шарқий африкалик аёллар соч турмагининг айнан нусхасидир.

Замонавий кимёвий жингалаклар ҳам аслида замонавий эмас. Қадимги Миср, Юнон ва Рим аёллари нозик ёғоч чўпчалардан, қаттиқ барглardan сочларини жингалак қилиш учун фойдаланишган. Бу чўпчалар ўрнини бугунги кунда елим таёқчалар эгаллагани ҳеч кимга сир эмас.

Соч қотирувчи лак, гел каби нарсалар бундан уч минг йил олдин мавжуд бўлган экан. Бизгача етиб келаётган аёллар тим-солларида (расм, мўмиёланган жасадлар, ҳайкалчалар), қадимги гўзал қизлар сочларига ишлов бериш учун ўсимлик ёғи, турли бўёқлар, малҳамлар, ҳаттоки лойлар ҳам суркалганлигини кузатамиз. Қадимда ҳозирги Германия ҳудудига яшаган қабила-ларнинг аёллари (эркаклар ҳам) эрамыздан аввалги биринчи асрда сочларини орқага турмаклаб, елкани супуриб турадиган шаклга солиб юришган. Бу турмакнинг номи ўша пайда ҳам “думча” деб аталган.

Қизиғи шундаки, соч турмаклашининг бундай шакли бугунги Германияда ҳам кенг тарқалган.

АЁЛЛАР ҚАНДАЙ
СОВҒАГА УЧ?

Совға ҳар қандай байрамнинг асосий ва кўнгилга кутку соладиган воситаларидан биридир. Баъзи аёллар “Мен совға олишни жуда-жуда яхши кўраман”, деб айтиб қолишади. Аслида, совға олишни ҳамма-ҳамма аёлларимиз, қизларимиз, ҳаттоки қизалоқлар ҳам яхши кўришади.

Совға бериш ва уни қабул қилиш ҳаммага тушунарли бўлган ажойиб аънанадир. Бундан бир неча асрлар илгари совға бериш муҳаббат рамзи ҳисобланарди. Асрий ёқимли хотира сифатида совға фақатгина муҳаббат белгиси эмас. Кўпчилик учун унинг моҳияти шу совғани инъом қилган киши ҳақидаги хотиралар билан белгиланади. Орадан бир қанча йиллар ўтгандан сўнг совға этилган нарсая вақтнинг энг хуш дақиқалари, улкан ва гўзал муҳаббат, энг пок ва ёқимли муносабатлар кечган даврларни эсга солади. У

оддий китобми, бир дона гулми ёки атир бўлишидан қатъий назар, сизни олис хотиралар салтанати сари етаклайди, энг масъум дақиқаларга қайтади. Яхши совға ўзининг “совғалик” хусусиятини ҳеч қачон йўқотмайди. У

Nafosat

сизга бокира ва покиза туйғулар улашишда давом этади.

Совғанинг арзимаси бўлмайди. Аммо унинг қандай бўлиши аёлларимизнинг диққат-эътиборида турадиган воситалардан бири.

Тиниб-тинчимасан олимлар, аёллар қандай совғани хуш кўриши ҳақида ҳам статистик тадқиқотлар ўтказишибди. Ҳар бир аёлнинг ўзига хос ишқибозлиги бўлади. Айтишади-ку, «кимгадир

ёқар лола, ким атиргул шайдоси», деб. Куйида аёлларнинг қандай совғани мақбул кўриши ҳақидаги маълумотни келтирамиз.

Рамзий буюмлар олишни 34 фоиз, қимматбаҳо косметик анжомлар: атирлар, яхши атирсовун, упаллик олишни 27 фоиз, яқин киши-сидан кийим-кечаклар олишни 13 фоиз аёллар ёқтирсалар, 11 фоиз аёлларга барибир: Улар “сиз мен учун энг яхши совғасиз” деган сўзга ишониб қўя қолишади, 9 фоиз аёллар гуллар ва шоколадлар эвазига совға-саломсиз ҳам хурсанд бўлаверади, фақатгина 3 фоиз аёллар совға сифатида пул олишни маъқул кўришади.

Бу кичик бир тадқиқот натижаси. Хулоса эса, ҳар бир аёл албатта, совға олиш ишқибози. Буни эркаклар унутмасалар бас.

Умид АЗИЗОВ,
ЎзДЖТУ халқаро журналистика
факультети талабаси

Oshxona

ШИРГУРУЧ

Сут ва гуручдан тайёрланадиган қуюқ таом. Гуручни тозалаб, 3-4 марта ювилади. Қозонга ярим литрча сув қўйилади. Сув қайнаб чиққач, тайёрланган гуруч ва озгина туз солинади. Гуруч пишгач, сут қўйилади. Сут гуручга сингишига қараб уч-тўрт марта бўлиб-бўлиб қўйилиши, таом эса тўхтовсиз қавлаб турилиши лозим. Гуруч эзилиб, сутни батамом шимиб олгандан сўнг, қозон оловдан олинадилар ва 5-6 минут дам едирилади.

Тайёр ширгуруч лаганга сузилиб, бетига сариеғ билан шакар қўшиб дастурхонга тортилади.

Ширгуруч учун 1 кг гуруч, 2 л сут, 0,5 л сув, 100 г сариеғ, 2-3 ош қошиқ шакар, бир чимдим туз керак бўлади.

ВАТРУШКАЛАР

Худди газ сомсалар каби тайёрланади. Фақат уларнинг сирти очик қолдирилади. Творог солиб пиширилган ватрушкalar анча хушхўр бўлади. Ҳамирдан зувалачалар узиб олинадилар ва шакли 3 см қилиб ёғ суртилган патнисга териб, илиқ жойга олиб қўйилади.

Зувалачалар кўтарилгач, стаканнын таги билан босиб чуқурча ҳосил қилинади. Чуқурча творог билан тўлдирилади, устига тухум суртиб, духовкада 15 дақиқа пиширилади.

“Уй-рўзгор
энциклопедияси”дан олинди.

- Эрталаб уйқусидан кулиб уйғонган аёл яхши.
- Эрта тонгда чиққан қуёшга ўхшаб ҳамма вақт кулиб турган аёл яхши.
- Қадди-қоматини тик ушлаб, энгашиб салом берадиган аёл яхши.
- Уйига ёруғлик сочиб, хонани нурга тўлдириб, қут-барак бўлиб ўтирган аёл яхши.
- Сочини турмаклаб, юзига пардоз бермасдан, яратувчи ато этган асл чиройини сақлаб юрган аёл яхши.

АТАР АЁЛ КУЛИБ
УЙҒОНСА...

(Ҳам ҳазил, ҳам...)

- Бориға маст бўлмай, йўғиға чидаб юрган аёл яхши.
- “Бирда асал, бирда захар берар умр, Бахтни ҳам, қайғуни ҳам кўтара бил” деб, ўз эрига панд-насиҳат берадиган аёл яхши.
- “Меҳнат қилиш — бахт, одамнинг душмани — ялқовлик” деб болаларини ҳалол меҳнат қилишга ўргатадиган аёл яхши.
- “Нон-тузга ношукрлик қилма, қариндошларингга ёмонликни раво кўрма, халқнинг қарғишини олма, ғариб инсонни мазах қилма, хулқ-атвори бузилган одамга яқинлашма”, дея фарзандларига тўғри йўл кўрсатган аёл яхши.

Нур АЛИ тайёрлади.

САЛГИНА СИНЧКОВ
БЎЛИНГ

Ноилож, туман марказий касалхонасига олиб боришди. У ерда Ферузага аниқ ташхис қўя олмадилар. Уни “ичак касалликлари-дан бири” деб, жарроҳлик бўлимига ўтказиб юборишди. Жарроҳлар ҳам қиз бечорани анча кийнашди. Касалликнинг асл сабаби операциядан сўнг маълум бўлди. Ферузанинг кўричаги бор экан. Касал бўлган кун кўричак хуруж қилиб қолибди ва у ўзбеки-кона даволардан сўнг тананинг ичида ёрилиб кетибди. Врачлар Ферузани соғ-омон касалхонадан чиқариб юборишди. Фақат...

Ҳа, фақат оналар, бола парваришловчи аёллар салгина синчков бўлишлари, баъзи бир тиббиётга оид билимларга эга бўлишлари керак эмасмикан?

Улар фарзандлари инжиқликларини бирор ширинлик ёки ичимлик илнжиди қилаётган хархашалари деб ўйламасликлар ҳам керакдир. Аёлларга касалликлар қандай аломатлар бериши, қайси касаллик хуружи оғир ўтиши ҳақида келгуси саҳифаларимизда маълумотлар берамиз.

Азиз мураббия аёллар, опа-сингиллар эътиборли, синчков бўлинг, бирор нарсани ўқиб-ўрганишдан ҳеч қачон чарчаманг.

**ҲАКАМ ҚАНЧА
ЮГУРАДИ?**

Футбол ўйини пайтида бош ҳакам бир ярим соат ичида 13 километр масофани босиб ўтаркан. Ўйинчиларнинг маҳорати қанча юксак бўлса, ҳакам шунча кам югуради. Лекин шунда ҳам бу масофа ўн бир километрдан кам бўлмайди.

Масофанинг анча қисмини ҳакам ўйиннинг биринчи қисмида босиб кўяр экан.

**ТЎП ҚАНДАЙ КУЧ
БИЛАН ТЕПИЛАДИ?**

Тўпнинг қандай куч билан тепилишини биласизми? Буни махсус ишланган динамометр деган асбоб ёрдамида билиш мумкин. Бутси кийган футболчи шиддат билан тўп тепганда динамометрга уланган стрелка "1000" рақамини кўрсатади.

Ана шундай зарб билан тепилган тўп соатига 85 километр тезликда учади.

МУСОБАҚА ЯКУНЛАНДИ**НАТИЖАЛАР**

Соғлом авлод йили ва мустақилликнинг 9 йиллигига бағишланиб мини-футбол бўйича журналистлар ўртасида ташкиллаштирилган мусобақанинг чорак финал, ярим финал, 3-ўрин учун ва финал баҳслари бўлиб ўтди. Чорак финал ўйинларида қуйидаги натижалар қайд этилди:

"Садо" - "Ўзбекистон футбол" 1:2

TV STAR - "Тўлқин" 1:1 қ.в. 2:1

"Офсет" - "Хуррият" 5:1

"Шарқ" - "Ўзбекистон овози" 3:1.

Чорак финал ғолиблари ярим финалда ўзаро куч синашишди:

"Ўзбекистон футбол" - "Офсет" 0:3

TV STAR - "Шарқ" 6:1.

Учинчи ўрин учун бўлган "Ўзбекистон футбол" ва "Шарқ" жамоалари ўртасидаги учрашувнинг асосий таймида ҳисоб 1:1 натижа билан яқунланди. Қўшимча берилган вақтда эса "Шарқ" жамоаси ўйинчилари рақиблари дарво-

засига "олтин тўп" йўллашиб, 3-ўрин соҳиби бўлдилар.

Ва ниҳоят финал баҳсида TV STAR ва "Офсет" жамоалари ғолиблик учун майдонга тушдилар. Ушбу учрашув натижаси икки жамоа учун ҳам жуда муҳим эди. Негаки, "Офсет" жамоаси чемпионлик номини сақлаш учун курашсалар, телевидениечилар биринчи бор ғолиб бўлиш иштиёқига эдилар. Бошқа ўйинларга нисбатан шиддатли ўтган бу ўйинда TV STAR жамоаси 2:1 ҳисобида ғалаба қозонди ва ўз

мақсадларига эришди.

Ғолиб ва иштирокчиларга мусобақа ҳомийлари бўлган Ўзбекистон Республикаси Футбол федерацияси, "Спорт" газетаси, "Самарқанд - Динамо" футбол клуби вакиллари ўз қимматбаҳо ва эсдалик совғалари ҳамда фахрий ёрликларини топширишди.

РАҚАМЛАР...

Ушбу жараёнда 3 та гуруҳга бўлинган 11 та жамоа иштирокидаги 23 та ўйин (10 кун ичида) 1150 дақиқа мобайнида бўлиб ўтди. Ўтказилган шунча ўйинда дарвозаларга 122 та тўп киритилди. Бу ҳар бир ўйинга ўртача 5,7 та гол дарвозаларга киритилди, деганидир. TV STAR жамоаси рақиблари дарвозасига энг кўп - 20 та тўп киритган бўлсалар, "Мулкдор" жамоаси энг кам - 1 та тўп кирита олганлар, холос.

Шерали НИШОНОВ

**15 КИЛОМЕТРЛИК
МАСОФА**

Футболчи чопишда узокқа югурувчи спортчилардан ҳам қолишмаслиги керак. Ахир, 90 дақиқалик ўйин давомида ҳар бир футболчи ўрта ҳисобда 15 километр масофани югуриб ўтади.

Лекин шуниси ҳам борки, футболчи югурувчига ўхшаб, кучини бир текисда тақсимлай олмайди, чунки ўйин вақтида вазият тез-тез ўзгариб туради. Баъзан ўйин шу қадар кескин тус оладики, бунда футболчи узок вақтгача бутун кучи ва иродасини тўхтовсиз сафарбар қилиб туришга мажбур бўлади.

**ЧЕМПИОНЛИК —
НАСЛИЙ
ҚОБИЛИЯТМИ?**

Спортга қобилиятлилик наслий аҳамиятга эга экан. Канадалик олимлар 18-22 яшар, 8 нафар эркак ва 12 нафар аёл эгизаклар гуруҳининг машқларини кузатиб, шундай хулосага келишди.

Машқ давомида натижалар бўйича тафовут ана шу эгизаклар ўртасида мунтазам камийиб борди. Айни вақтда бошқа гуруҳдаги кишилар ўртасида ҳам олиб борилди.

Эгизаклар бир хил наслий хусусиятларга эга бўлиши сабабли уларда муайян «спортген»лари мавжуд бўлади, деб тахмин қилишди олимлар.

Шу ҳолат эътиборга олинса, чемпионликка номзодларни олдиндан танлаш имкони туғилади.

**МАРАФОН
ЮГУРИШИ БЎЙИЧА**

Австралиялик олим, Антарктида экспедициясининг қатнашчиси Ян Макдоналд жанубий кутб ҳудудида муз устидаги 42 километрдан ортиқ масофани марофон югуриши бўйича қисқа вақтда, яъни тўрт соату 56 дақиқада босиб ўтди.

Олтинчи қитъадаги иқлимга мослаштириб тайёрланган спорт анжомларининг ўзи етти килограммдан ортиқлигини ҳисобга олсак, бу саёҳат у қадар осон кечмаганлигини тушуниш мумкин.

А.АЛИЕВ тайёрлади.

КУЧЛИЛИК ИСБОТИ

Бир қарашда 130 килограммлик вазндаги полвонларнинг курашида куч у қадар муҳим эмасдек туюлади. Чунки кўп ҳолларда ўта оғир вазнлилар озгина маҳорат ёки эпчиллик етишмаганидан кураги ерга текканга гувоҳ бўлгансиз. Лекин... чинакам кучлилар беллашганда тасодиф бўлмайди.

Красноярск шаҳрида Осиё ва Европа қитъаларидан ташриф буюрган 30 дан ортиқ мамлакат полвонлари эркин кураш бўйича халқаро турнирда куч синашди. Ҳамюртларимиз И.Кунеев (69 кг) ва А.Таймазов (130 кг)лар ўз вазн тоифаларида турнирнинг олтин медалларини қўлга киритди. Сидней-2000 йўлланмасини нақд қилиб қўйган А.Таймазов олимпиада медали учун курашишга муносиб эканлигини яна бир бор исботлади.

МУШТЛАШИШДАН БОКСГА

Гигант бокс осмонида пайдо бўлган «яңги» юлдуз - Давид Манфауфай айни кунларда жаҳон чемпиони Ленникс Льюксга қарши рингга чиқиш учун жиддий тайёргарлик кўрмоқда. Тинч океани ҳавзасидаги нотинч оролардан бирида ўсиб-улғайган Давид ҳамиша безорилар орасида, муштлашишлар «маркази»да бўлиб келган. Шунга қарамай у ўз имкониятларини бокс сари йўналтира олди. У шу пайтгача 36 та жанг ўтказиб, рақибларининг барчасини накаут ҳолатига туширган. Айтишларича, ундан ҳатто М.Тайсон ҳам бир оз чўчиб турган экан.

ТЕПКИ ЎЙИНИ. Юртимизда бу ўйин ёдгорликлардан аниқланишича, 2000 йилдан ортиқ тарихга эга. Тақачилар, косиблар, чархчилар, заргарлар, хатотлар, чавандозлар ва бошқа кам ҳаракатли касб билан шуғулланувчилар чигил ёзиш мақсадида бу ўйин билан шуғулланганлар. Бу ўйинда болалар гоҳ ўнг, гоҳ чап оёқлар билан, ҳар сафар пастга қараб металл ёпиштирилган тоmoni билан тушадиган тепкини беҳато, ким кўп тепарга баҳслашадилар. Баҳслашиш усуллари бир неча хилдир.

1. Ўнг оёқ билан тепкини ерга тушириб юбормасдан беҳато кўп миқдорда тепки тепиш мусобақаси;

2. Чап оёқда ким кўп тепиш;

3. Бир марта ўнг оёқ билан, иккинчи марта чап оёқ билан тепиш. Шу тариқа тоқ рақамни тепиш, ўнг оёқда, жуфт рақамни тепиш.

4. Ичкарига қараб тепишни ўнг

(Давоми. Боши газетамизнинг ўтган сонларида).

оёқда бошлаб, сўнг чап оёққа ўтказиш, чап оёқ билан тепишни, сакраб туриб ўнг оёқни юқорига кўтарган ҳолда чап оёқ билан юқорига тепиш, ўнг оёқ билан ён томонга қараб тепки тепиш. Шу ҳолатда ҳар икки оёққа алмаштириб, адашмасдан ким кўп тепиш баҳси.

ҲИСОБГА ЎРГАТИШ ЎЙИНИЛАРИ

5. Юқоридаги тепки ўйинлари беш турининг биттаси бўйича, икки киши бўлиб бир-бирига узатиб ўйнаш.

Бу ўйин оёқлар, қўллар ва бутун гавда учун сакраш, баданин силкитиш, модда алмашинувини тезлаштиришда бекиёс аҳамиятга эга. Шунингдек, ҳар сафар тепки тепилганда унинг юқорига парвози ва қайтиб тушиш жараёнини шуғулланаётган бола ўз кўзлари билан мунтазам кузатиб боради. Кўз мушаклари ҳам

серҳаракат фаолиятда бўлади. Тепки ҳаракатланишининг ҳар бир босқичи тўғрисидаги ахборотларнинг шуғулланувчи миёсига мукамал ҳолатда етказиш, тепки ўйин асбоби ҳаракатининг йўналишига қараб, энг муносиб ҳаракатлар мажмуини ижро этиш шуғулланув-

чининг зийраклашувини ривожлантиради.

ШАППАК ЎЙИНИ. Икки, тўрт ёки undan ортиқ жамоа бўлиб ўйналади. Иштирокчилар жуфт ҳолатда доира шаклида турадилар. Ораларидаги масофа ёшлари ва бўйларига қараб оралари 50-80 см бўлади. Ўйин бошлашга команда берилгач, жуфт рақамли шерик ўнгга, тоқ рақамли шерик эса чапга бурилади ёки ҳамма бир-бирига қараб қўллари шап-

пак уриш ҳолатида юқорига кўтарилади. «Бошлан!» командаси берилгач, ҳар икки томон қўллари билан бир-бирларига шаппак урадилар. Гавдасини олдинга буккан ҳолда шериклари гавдасини юқорига қараб итардилар. Ҳамма ўйинчилар бир вақтда дастлабки турган ҳолатларига нисбатан ярим доира ясаб айланадилар. Кейинги шаппакни қаршидаги шерик билан ижро этадилар. Ўгирилиш ва шаппак уриш имконият даражасида давом этади. Қўли ва бели чарчаганлар ўзларида ноҳушлик сезсалар, ўйинни тўхтатадилар. Бу ўйин кичик ёшдаги болаларга, аёлларга фойдали. Тана эгиловчанлигини, ундаги модда алмашинувини яхшилади. Бу ўйинда ҳам олдинги ўйиндагидек ҳар бир кишининг кўрсаткичлари ҳисобга олинади. Таҳлил қилиш учун вақти-вақти билан тегишли муддатларда муҳокама ўтказилади.

(Давоми бор)

Равиль АЛИБЕКОВ олган сурат-лавҳа.

Жаҳоннинг шодлиги
йиғилса бутун,
Дўстлар дийдоридан
бўлолмас устун.

Шоирнинг ушбу байти бугун уларнинг кайфиятига жуда мос. Уларга кадрдон даргоҳ — пойтахтимизнинг Юнусобод туманидаги 24-мактаб учрашув жойи этиб белгилаганди. Дўстлар давраси тезда кенгайиб борди. Қаҳ-қаҳа, хаяжонли энтиқишларнинг чеки йўқ. Гўё ҳамма барабар гапиряпти-ю, ҳеч ким тингламаётганга ўхшарди. Аслида севинчли давраларда ўзи шунақа бўлади.

— Мана шу мактабимиз биноси ўша пайтларда энг баланд, ҳашаматли иморат ҳисобланарди, — дейди Собиржон Минаваров. — Мана, бу эса бизнинг синф деразаси.

УНУТМА, СИНФДОШ...

Кадрдон мактаб! Сен биз учун ҳар қандай кошонадан-да гўзал, суюқлисан. Чунки сенинг бағринда ҳаётимизнинг энг гўзал, унутилмас дамлари кечган. Ҳа, умр — оқар дарё, дейдилар. Бу улғ даргоҳдан катта ҳаёт кучоғига йўлланма олганларига ҳам чорак аср бўлибди.

Синфдошлар кадрдон мактаб ҳовлисида ширин хотираларга берилиб, узок суҳбат курдилар. Йиллар ўтиб, мактаб қиёфаси бир оз ўзгарган эса-да, барибир бундаги ҳар бир дарахт ҳам таниш уларга!

Ёзги таътил туфайли "ҳаловат" олаётган сокин коридорга кириб, энг аввало, ўзларини ўқитган устозларнинг суратлари қўйилган жойга томон ошиқдилар. Мана, у нуроний, улғ зотлар: Муҳаббат Ғуломмаҳмудова, Фани Абдуазимов, Ақром Обидов...

Синфдошлар устозлари билан боғлиқ унутилмас дамлар, ширин хотираларни эслашди. Бу даргоҳда ўтган устозлари, бу кунларга етолмаган синфдошлари хотирасини Қуръон тиловати ила ёд этдилар.

Синфдошлар давраси... Бу

давранинг алоҳида ўрни, ўзига хослиги бор. Одамлар бир-бирларини "синфдошим", деб эъзозласалар, қандай яхши! "Синфдош" деганда юзларда меҳрли табассум балқиса, қандай яхши! Юртимиздаги осойишталик, тўқинлик, азалий меҳроқибатнинг шарофатидан-да бу! Фарзандларга ҳам шундай тарбия берилади. Биз юқорида ана шундай ҳавас қилса арзигулик синфдошлар учрашувидаги айрим таассуротларни сизга илиндик.

Доимо омонликда кўришайлик, синфдош!

Бахтиёр ХАЙДАРОВ

Diydor

ШАХМАТ ЎЙИНИ... ИСМ

Ривоятларга қараганда, ўғил туғилганлиги ҳақида хабар келтирилганда соҳибқирон Амир Темур шахмат ўйнаётган бўлади. Ўйин гали Темурда бўлгани учун у руҳ орқали шоҳ беради ва рақибини енгади.

Бундан хурсанд бўлган ҳукмдор ўғлининг номини **Bilasizmi?** Шохруҳ қўяди. Гарчи, исм танлаш шахмат ўйини орқали юз берган бўлса-да, у "Ғолиб" маъносини англатади.

Номшунослик нуқтаи назаридан ёндашилса, бу исм икки форсча сўздан ташкил топганлиги маълум бўлади: шоҳ ва руҳ. Руҳ форс тилида "юз, чеҳра" маъноларини англатади. Демак, Шохруҳ "шоҳона қиёфа: шоҳона юз" маъноларини ҳам англатади.

Ёдномаларда Шохруҳ "буюк ҳукмдор", "улғ султон" маъноларида қўлланилган.

Маълумки, халқаро Нобель мукофотлари ҳақидаги мавжуд низомида табиатшуносликнинг математика, Ер ҳақидаги фанлар, астрономия ва бошқа муҳим соҳаларидаги ютуқлар учун бу мукофотни бериш кўзда тутилмаган. Шу муносабат билан Швеция Кириллик академияси 1981 йилдан Грета ва Холгер Крафоорд номидаги янги мукофотни таъсис этди.

Грета ва Холгер шу мақсадда 1,2 миллион доллар ажратишди. 1984 йилда бу маблағни улар икки барабар оширишди.

НУФУЗЛИ ИЛМИЙ МУКОФОТЛАР

Кузда бериладиган Нобель мукофотлари билан бир вақтда тўғри келмаслиги учун янги таъсис этилган мукофотни ҳар йили баҳорда топшириш мўлжалланган. Тўртта мукофотдан бири математика ёки астрономия, иккинчиси Ер ҳақидаги фанлар, учинчиси биология фанлари, асосан, экологик тадқиқотлар, тўртинчиси артрит — бўғим яллиғланишини даволаш соҳасидаги муваффақиятли изланишлар учун ҳар тўрт йилда берилади.

Ҳар бир мукофотнинг пул қисми 100 минг доллар бўлиб, у Крафоордлар фонди асосий маблағининг атиги учдан бир қисминигина ташкил қилади. Асосий капиталнинг яна учдан бир қисми фондни кенгайтиришга сарфланмоқда. Қолгани эса тадқиқот ўтказиб, ана шу ишларни халқаро танлов якунлари бўйича навбатдаги танлаш тадбирлари учун маблағ сифатида тақсимланмоқда.

А.АЛИЕВ тайёрлади.

QUTLOV

Меҳрибон
ИХТИБОР ая!

Сизни 1 август - таваллуд кунингиз билан чин дилдан қутлаймиз. Соғлиқ, бахт, хурсандчилик ҳамиша сизга ҳамроҳ бўлсин!

Зангиота тумани 17-сон болалар боғчаси жамоаси ҳамда фарзандларингиз.

Ma'rifat

ТАЪСИС
ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Таълим ва фан ходимлари касба уюшмаси Марказий Кўмитаси.

Бош муҳаррир:
Ҳалим САИДОВ

Таҳрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БҮРИБОЕВ, Шукур ЖОНБОВ, Фахриддин КАРИМОВ(масъул котиб), Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ, Нўмонжон РАҲИМЖОНОВ, Йўлдош САИДЖОНОВ, Абдусамат РАҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Хулкар ТҮЙМАНОВА, Саъдулла ҲАКИМОВ, Уткир ҲОШИМОВ

«Шарқ» нашриёт матбаа концерни босмаҳонаси.
Қорхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси 41-уй

Рақам ва далиллар ҳаққонийлиги учун мақолалар муаллифлари масъулдилар. Фойдаланилмаган мақолаларга жавоб қайтарилмайди. «Маърифат»дан материалларни қўчириб босиш таҳририят рухсати билан амалга оширилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси, 32.
ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб—136-56-42, хатлар ва оммавий ишлар бўлими—136-54-23.

Газетани IBM компютерида
Лилия БИНАШЕВА ва Абдурашул НАРМАНОВ
саҳифалади.

Навбатчилар: Хулкар ТҮЙМАНОВА,
Шерали НИШОНОВ.

АДИБЛАР ОРОМГОҲДА

Ақмал Икромов туманидаги "Трамвайчи" болалар оромгоҳида бу йил минг нафардан ортиқ мактаб ўқувчиларининг дам олишларини ташкил этиш режалаштирилганди. Ҳозиргача бу ерда 769 нафар болалар кўнгилли дам олиб қайтишди.

—Илгарилари фарзандларимизнинг тоғли оромгоҳларда дам олишлари учун ҳаракат қилардик, — дейди юнусободлик Севара Нигманова. — Тўғриси, шаҳарда ташкил этилаётган болаларни соғломлаштириш оромгоҳлари номигагина ишларди. Мен "Трамвайчи"да ташкил этилган ишларни кўриб, ҳайратдан ёкамни ушладим. Бу ерда фарзандларимиз кўнгилли дам олишлари билан биргаликда, саломатликларини янада мустаҳкамлаб, янги дўстлар ортиришди. Биз кўни-кўшнилар билан ҳар йили фарзандларимизни шу ерга дам олишга олиб келишга аҳд қилдик.

Куни кеча бу ерда дам олган 402 нафар болаларнинг хайрлашув кечаси бўлиб ўтди. Кечага таниқли адиблар, болалар шоирлари ва олимлар Омон Мухтор, Турсунбой Адашбоев, Сафар Барно, Юсуф Абдулло, Икром Отамурад, Жўрабой Икромов, Эшбой Турдикулов, Нусрат Каримлар ташриф буюришди.

—Биз жамоамиз билан 402 нафар болаларнинг ёзги таътил кунларини кўнгилли ўтказишлари учун бор билимимиз, маҳоратимизни ишга солиб меҳнат қилдик. Шииримиз "ҳар бир дам олувчи биздан ранжиб кетмасин". Шииримизни тўлиқ амалга оширишга эришдик. Жамоамизнинг ҳар бир ходими дам олувчи болаларнинг маънавий такомилга бирон нарса қўшишга ҳаракат қилди - деди оромгоҳ бошлиғи Лола Абдулазизова. — Бир ой давомида режаларимизни соғлом авлод йилга мослаб амалга оширдик. Турли мавзуларида кечалар ўтказилди. Беллашув ғолиблари эсдалик совғалар билан тақдирланиб борилди.

Пардабой ЭРГАШЕВ

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият қўриқчи академияси қошидаги Давлат хизматчиларининг бошқарув маҳоратларини ошириш маркази "Молия, кредит ва валюта муносабатлари" кафедраси мудири, иқтисод фанлари доктори, профессор Тоҳир Маликовга ўғли

ЭЛДОРНИНГ

бевақт вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Тошкент Давлат авиация институти раҳбарияти ва касба уюшмаси жамоаси, институт "Олий математика ва информатика" кафедрасининг катта ўқитувчиси С.Абдурахмоновга онаси

Абдурахмонова

ТУРСУНОЙ ая

вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Рўйхатдан ўтиш
тартиби № 20.
ИНДЕКС: 149, 150.
Г-617.

Тиражи 19.687.
Г. 1 2 3 4 5 6
Ҳажми 4 босма табоқ.
Офсет усулида
босилган, қоғоз бичими
А-3.

Босишга топшириш
вақти — 20.00.
Топширилди — 21.30